

თეიმურაზ ბერიძე

საზოგადოება და სტატისტიკა

სამეცნიერო და პუბლიცისტური
სტატიების კრებული

თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა

თბილისი 2005

წიგნში გაანალიზებულია ძირეული თვისებრივი და რაოდენობრივი ცვლილებები, რომლებიც საუკუნეების მიჯნაზე მიმდინარეობს საქართველოში. სოციალურ-ეკონომიკური ცვლილებების პერსპექტივებზე საუბრისას ავტორი აყენებს საკითხს სოციუმის განვითარებისადმი როგორც საერთო საცივილიზაციო მიდგომების, ისე საქართველოს სპეციფიკის გათვალისწინების შესახებ.

კრებულში თავმოყრილია ავტორის 1997-2004 წლების მოხსენებები, სტატიები და ინტერვიუები.

წიგნი განკუთვნილია მკითხველთა ფართო წრისათვის.

В книге анализируются глубокие качественные и количественные перемены, происходящие в Грузии на рубеже веков.

Говоря о перспективах социально-экономических преобразований, автор настаивает на учете как общецивилизационных подходов к развитию социума, так и учета специфики Грузии.

В сборник вошли доклады, статьи и интервью автора за 1997-2004 годы.

Книга адресована широкому кругу читателей.

რედაქტორი პროფ. ბიკენტი გაბიძაშვილი

რეცენზენტები: პროფ. რევაზ გოგოხია
 პროფ. სიმონ გელაშვილი

© თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2005

© თ. ბერიძე

ISBN 99940-12-40-1

რედაქტორისაბან

წინამდებარე ნაშრომის „საზოგადოება და სტატისტიკა“ ავტორი თეიმურაზ ბერიძე, თანამედროვეობის ცნობილი მეცნიერ-ეკონომისტი, რომლის თვალსაწიერშია დღევანდელი საქართველოს სტატისტიკური მეცნიერების თეორია და მდიდარი პრაქტიკული გამოცდილება. მისი უშუალო ხელმძღვანელობით საქართველოში გეგმური ეკონომიკის რელსებიდან სტატისტიკამ საბაზრო პრიორიტეტულ მიმართულებათა განვითარების რაოდენობრიობის შესწავლაში გადაინაცვლა. ამაზე მეტყველებს ნაშრომში გამოქვეყნებული მრავალი სამეცნიერო პუბლიკაცია, რომლებიც ეძღვნება საქართველოში უკანასკნელ ათწლეულში ჩატარებული სტატისტიკური სამუშაოების თეორიას, მეთოდოლოგიას და პრაქტიკას. მათ შორისაა მოსახლეობის აღწერები, შინამეურნეობათა გამოკვლევები, სასოფლო-სამეურნეო აღწერები, სამეწარმეო საქმიანობა, მოსახლეობის ბუნებრივი, აგრეთვე მექანიკური მოძრაობა და პერსპექტიული პროგნოზები, საარსებო მინიშნები და ცხოვრების დონე, კორუფცია საქართველოში და მისი სტატისტიკური შესწავლა, სამეწარმეო შემოსავლები და გადასახადები, დაუკვირებადი ეკონომიკა და სხვ.

ავტორის სამეცნიერო და პუბლიცისტური ნარკვევები ნათლად მეტყველებს იმაზე, რომ სტატისტიკა გახდა გამჭვირვალე, ადამიანთა ფართო მასებისათვის ხელმი-

საწვდომი და არაერთი მუჭა ჩინოვნიკების, არამედ მთელი საზოგადოების ინტერესების დამცველი.

მეცნიერი და სახელმწიფო მოღვაწე აღნიშნულ პუბლიკაციათა გამოქვეყნების გზით დროზე აფრთხილებს საზოგადოებრიობას, რომ ყოველგვარი სიკეთის მომტანი მხოლოდ სამამულო წარმოების განვითარებაა, რომლის წარსული, აწმყო და პერსპექტივები ნათლადაა განხილული ავტორის მიერ, აგრეთვე, თუ გაგრძელდა მოსახლეობის დებოპულაცია საქართველოში „გადაშენება არ აგვცდება“, კორუფცია მხოლოდ სწორი სტატისტიკური აღრიცხვით დაიძლევა საქართველოში, ვალების ნუ გვემინია, ვინაიდან მათი ეფექტიანად გამოყენების პირობებში უფრო ადრე დაიძლევა ეკონომიკური კრიზისი, საარსებო მინიმუმზე ქვევით თავიანთი შემოსავლებით იმყოფება საქართველოს მოსახლეობის ნახევარზე მეტი. სტატისტიკის სარკეში დანახული ასეთი მეცნიერული დასკვნები არის კარგი იარაღი სამთავრობო სტრუქტურების ხელში, ქვეყანაში სწორი და ეფექტური ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის გატარებისათვის.

ამიტომ, თეიმურაზ ბერიძის ნაშრომთა წინამდებარე კრებულის „საზოგადოება და სტატისტიკა“ გამოქვეყნება, უდავოდ დიდ სამსახურს გაუწევს ხელმძღვანელ სამთავრობო ორგანოებს და ამ საკითხებით დაინტერესებულ მკითხველთა ფართო წრეს.

ვინ და როდის შეემა მისამე ათასწლეულში?

საქართველოს მოსახლეობის 1999 წლის პირველი დამოუკიდებელი საყოველთაო აღწერა

მოსახლეობის აღწერის საწყისები შორეულ წარსულში უნდა ვეძებოთ. ოცი საუკუნის წინ ქრისტეს შობა დაემთხვა აღწერას, როცა გამოვიდა კეისარ ავგუსტუსის ბრძანება აღწერათ მთელი მოსახლეობა. ეს აღწერა პირველი იყო „კვირინოსის მმართველობისას სირიაზე“ (ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1991, გვ. 112).

საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებასთან ერთად, სულ უფრო საჭირო ხდებოდა მოსახლეობის აღწერის წარმოება. ოფიციალური წყაროების მიხედვით, საქართველოში მოსახლეობის აღწერას დასაბამი ეძლევა XIII საუკუნეში – აღწერა ჩატარდა მონღოლების მიერ 1254 წელს. მას ორი ძირითადი ფუნქცია ეკისრებოდა – სამხედრო-ადმინისტრაციული და ფისკალური.

მოსახლეობის მეცნიერულად ორგანიზებული აღწერების ისტორია XIX საუკუნიდან იწყება. იგი პირველად აშშ-ში და ფინეთში 1800 წელს ჩატარდა, ხოლო ერთი წლის შემდეგ, 1801 წელს ანალოგიური აღწერა ჩატარდა ინგლისში, დანიაში, ნორვეგიასა და საფრანგეთში. აღსანიშნავია, რომ ევროპის ქვეყნებთან შე-

დარებით, აზიის სახელმწიფოებში რამდენადმე გვიან შეუდგნენ მოსახლეობის ახლებური წესით აღწერის წარმოებას. რუსეთში მოსახლეობის საყოველთაო საიმპერიო აღწერა 1897 წელს ჩატარდა.

მოსახლეობის აღწერების განვითარების ისტორიაში თავისი სიტყვა თქვა საბჭოთა პერიოდში ჩატარებულმა ექვსმა აღწერამ.

გაეროს რეკომენდაციით, მიზანშეწონილია ყველა ქვეყანაში მოსახლეობის აღწერის ჩატარება, 10 წელიწადში ერთხელ მაინც.

საქართველოს პრეზიდენტის 1995 წლის 20 ნოემბრის № 488 ბრძანებულებით, 1999 წლისათვის გათვალისწინებულია მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის ჩატარება.

მოსახლეობის ბოლო აღწერა საქართველოში ყოფილი საბჭოთა კავშირის ფარგლებში ჩატარდა 1989 წელს. განვლილ პერიოდში ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა პროცესებმა განაპირობა არსებითი ძვრები მოსახლეობის სოციალურ, პროფესიულ, სქესობრივ-ასაკობრივ სტრუქტურაში. 1989 წლის შემდგომ მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი შეიცვალა ნახევარ მილიონზე მეტმა ადამიანმა. იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემაც მეტ-ნაკლებად საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონს შეეხო. ამდენად, მოსახლეობის მომავალი აღწერის ჩატარება სახელმწი-

ფოებრივი დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ დიდ პოლიტიკურ მნიშვნელობას იძენს. მოსახლეობის მომავალი 1999 წლის აღწერა დიდი მოვლენა იქნება ქართველი ხალხის ცხოვრებაში, ჯერ ერთი იმიტომ, რომ იგი პირველად ტარდება ჩვენს ქვეყანაში როგორც დამოუკიდებელ სახელმწიფოში, მეორეც, ეს აღწერა ემთხვევა მეორე ათასწლეულის დასრულებას და მესამე ათასწლეულის დაწყებას.

მესამეც, ქვეყანაში მიმდინარე საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბების რთული პროცესების კოორდინაცია, პრინციპულად ახალი ეკონომიკის ფორმირება მოსახლეობის ახალი ჯგუფების წარმოშობითა და განვითარებით, თხოულობს ზუსტ და ყოვლისმომცველ მონაცემებს მოსახლეობის რიცხოვნობაზე, შემადგენლობაზე და მათ განლაგებაზე ქვეყნის რეგიონების, პროფესიული და დარგობრივი სტრუქტურების მიხედვით.

მეოთხე, მოსახლეობის ნაწილისათვის ცხოვრების პირობების გარკვეულმა გაუარესებამ არსებითი გავლენა მოახდინა შობადობისა და სიკვდილიანობის პროცესებზე, ე.ი. მის ბუნებრივ მოძრაობაზე.

ამას გარდა, ახალ საბინაო პოლიტიკასა და საცხოვრებელი ბინების ბაზრის ფორმირებასთან დაკავშირებით არსებითად იცვლება მოსახლეობის საბინაო სტატუსი და პირობები.

აღწერის მთავარი მიზანია კრიტიკული თარიღისათვის მოსახლეობის კონკრეტული დახასიათების შესახებ დაწერილებითი ინფორმაციის შეკრება და დამუშავება. თანამედროვე პირობებში აღწერის მონაცემებს აქვს გამოყენების მრავალი სახე და ჰყავს მრავალმხრივი მომხმარებელი.

აღწერის მონაცემები არის საფუძველი მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის კოეფიციენტების გაანგარიშებისათვის, ხოლო ცნობები მიგრაციის შესახებ – მოსახლეობის მომავალი რიცხოვნობის შეფასების, მისი ეროვნულ დონეზე განაწილებისა და სხვა დახასიათებისათვის.

ეროვნული სტატისტიკური სისტემის ჩარჩოებში აღწერა უზრუნველყოფს ინფორმაციას ფართო წრისათვის, იძლევა მოსახლეობის დემოგრაფიული, სოციალური და ეკონომიკური დახასიათების შესწავლისათვის სხვადასხვა სტატისტიკურ გამოკვლევათა საფუძველს, რომელთა რიცხვშია შრომითი რესურსების, მიმდინარე დემოგრაფიული და სოციალური სიტუაციის შეფასება, სოციალური დაცვის პროგრამების დაგეგმვა, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება, საბინაო პოლიტიკისა და პროგრამების დამუშავება. მოსახლეობის განსაკუთრებული ჯგუფების (ბავშვები, ახალგაზრდობა, ხანდაზმულები და ინვალიდები) გამოვლენა და მრავალი სხვა; მოსახლეობის განაწილებისა და

მისი დასაქმების შესახებ მონაცემების მიხედვით ხდება საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავება.

გაეროს რეკომენდაციებით, გათვალისწინებულია მოსახლეობის ჩატარების მთელი მუშაობის დაყოფა სამ ძირითად ეტაპად:

პირველია წინასააღწერო (მოსამზადებელი) ეტაპი, რომელიც მოიცავს 1995-1998 წლების პერიოდს. მეორე ეტაპი გახლავთ უშუალოდ მოსახლეობის აღწერის ჩატარება – ყველაზე მოკლევადიანი და საპასუხისმგებლო პერიოდი, რომელიც მოიცავს თვით აღწერას, საკონტროლო ღონისძიებებს და მასალის მოზიდვას გამოთვლით ცენტრში – 1999 წლის იანვარ-მარტი. უკანასკნელი მესამე ეტაპი აღწერის შემდეგდროინდელი პერიოდი 1999-2001 წლები, რომელიც ითვალისწინებს აღწერის მასალების დაბუშავებას და საბოლოო სახით ცხრილების მიღებას, მათ პუბლიკაციას.

მოსახლეობის აღწერა ერთ-ერთი ყველაზე დიდი და რთული სტატისტიკური სამუშაოა. მისი მომზადება და ჩატარება, როგორც წესი, ევალება სოციალურ-ეკონომიკური ინფორმაციის სახელმწიფო დეპარტამენტს, ავტონომიური რესპუბლიკების, ქ. თბილისისა და მხარეების სტატისტიკურ სამმართველოებს, ქალაქებისა და რაიონების სტატისტიკურ განყოფილებებს ხელმძღვანელი ორგანიზაციისა და ფართო საზოგადოებრიობის დახმარებითა და მხარდაჭერით.

მოსახლეობის აღწერისათვის მზადების პირველი რიგის ამოცანებში დიდი მნიშვნელობა აქვს 1997 წლის 1 ივლისამდე ქალაქის ტიპის დასახლებებში სამისამართო მეურნეობის – ქუჩების სახელწოდებების, კვარტლების, სახლების და ბინების ნუმერაციის მოწესრიგებას, 1998 წლის 1 იანვრამდე ქალაქდასახლებებისა და მსხვილი სოფლების (5000 და მეტი მოსახლეობით) სქემატური გეგმების და რაიონების რუკების შედგენას ან ძველის დაზუსტებას. აღნიშნული საბუთაობები სრულდება ქალაქებისა და რაიონების ადგილობრივი ბიუჯეტის ხარჯზე და საქართველოს პრეზიდენტის 1995 წლის 20 ნოემბრის № 488 ბრძანებულებით (პუნქტი 7, 8), დავალებული აქვთ ადგილობრივ მმართველობით ორგანოებს.

ჩვენს ქვეყანაში დაწყებული სოციალურ-ეკონომიკური თუ პოლიტიკური სტაბილიზაცია თითოეული სახელმწიფო მოღვაწისა და სტატისტიკური ორგანოებისაგან დიდ ძალისხმევას და დამატებულ მუშაობას მოითხოვს. იმაზე, თუ როგორი პასუხისმგებლობით მოეკიდებით საქართველოს პრეზიდენტის 1995 წლის 20 ნოემბრის № 488 ბრძანებულებით გათვალისწინებული თითოეული პუნქტის ვადაზე და ხარისხიანად შესრულებას, დიდად იქნება დამოკიდებული მომავალი აღწერის წარმატებით ჩატარება.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
1997 წლის 7 თებერვალი

სტატისტიკა – წლის პრიორიტეტული მიმართულება

– ბატონო თეიმურაზ, რა ძირითადი ამოცანის წინაშე დგას საქართველოს სტატისტიკის სამსახური?

– ხელი მოკიდეთ ისეთი დიდმნიშვნელოვანი ამოცანების გადაწყვეტას, რომლებიც მოკლედ შეიძლება დახასიათდეს ერთი წინადადებით – სტატისტიკის საერთაშორისო სტანდარტებისა და მოთხოვნილებებისადმი შესაბამისობის უზრუნველყოფა. განსაზღვრული გვაქვს უფრო სრულად შევისწავლოთ ქვეყნის ეროვნულ მეურნეობაში მიმდინარე საბაზრო ეკონომიკის შესატყვისი ინსტიტუციური ცვლილებები, სრული და ამომწურავი ინფორმაცია მოვიპოვოთ ეკონომიკის ცალკეულ დარგებსა თუ სექტორებზე, „ჩრდილოვანი ეკონომიკის“ მასშტაბებზე, დასაქმებისა და უმუშევრობის განსაზღვრისათვის საგადამხდელო ბალანსის ცალკეული სტატიების შეფასებისათვის, უცხოური ინვესტიციების, განსაკუთრებით მცირე ინვესტიციებისა და არასამთავრობო ფინანსური დახმარების აღრიცხვის მოსაწესრიგებლად.

მთელი სერიოზულობით ვემზადებით მოსახლეობის 1999 წლის აღწერისათვის. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ეს პირველი აღწერა იქნება. მიღებული ინფორმაცია შექმნის საქართველოს უნიკალურ დემოგრაფიულ, სოციალურ და ეკონომიკურ პორტრეტს მე-

სამე ათასწლეულის მიჯნაზე. გვინდა, რომ სტატისტიკური დაკვირვებების ორგანიზება დავაფუძნოთ სოლიდურ სამართლებრივ ბაზაზე. ამისათვის დეპარტამენტმა დაამუშავა კანონპროექტი „სტატისტიკის შესახებ“, რომელსაც მალე პარლამენტი განიხილავს.

– და მაინც სტატისტიკის რა პრიორიტეტულ მიმართულებებს გამოყოფდით 1997 წლისათვის?

– განსაკუთრებულ ყურადღებას ვუთმობთ ეროვნულ ანგარიშთა სისტემას, საგადაბზელო ბალანსს, შინამეურნეობების კვლევას, სამომხმარებლო და მწარმოებელთა ფასების ინდექსებს, ფარული ეკონომიკის სიდიდის ზუსტ დადგენას და მის ლეგალიზებას, უმუშევართა და დასაქმებულთა ზუსტი რიცხვის დადგენას. ასევე განსაკუთრებულ ყურადღებას ვუთმობთ აღრიცხვისა და სტატისტიკური ანგარიშების მოწესრიგებას. განსაზღვრული გვაქვს სათანადო რესურსული უზრუნველყოფის პირობებში ავალორძინოთ სათბობ-ენერგეტიკული სტატისტიკა, მიგრაციის, რეგიონული და სტატისტიკის რიგი სხვა მიმართულებები.

– როგორ წარიმართება თქვენი დეპარტამენტის საქმიანობა ამ ამოცანების განსაზოციელებლად, რა სამართლებრივი ბაზა არსებობს საამისოდ?

– ცივილიზებულ სახელმწიფოში სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენებისა და პროცესების სრულყოფილი ასახვისათვის, უფრო მეტიც, ეროვნული მეურნეო-

ბის ეფექტიანი მართვისათვის აუცილებელია ადეკვატური სამართლებრივი ბაზის შექმნა, კერძოდ კი, კანონის „სტატისტიკის შესახებ“ მიღება და ამოქმედება. მან უნდა დაარეგულიროს იურიდიულ და ფიზიკურ პირთა უფლება-მოვალეობანი ინფორმაციის წარმოებისა და გამოყენების ასპექტში. დღემდე მოქმედი კანონი „სტატისტიკის შესახებ“ სამიოდე წლის წინ მიიღეს, მაგრამ, მიუხედავად მისი ავტორების ნაყოფიერი შრომისა, ის ძირითადად მაინც ეყრდნობოდა ქვეყნის შიდა და, როგორც დღევანდელი დღის გადასახედიდან ჩანს, არცთუ მდიდარ გამოცდილებას.

„სტატისტიკის შესახებ“ კანონის დროული მიღება ხელს შეუწყობს ამ მიმართულებით ჩვენი საქმიანობის დაჩქარებას, სტატისტიკის როლისა და მნიშვნელობის შემდგომ გაუმჯობესებას.

– ბატონო თეიმურაზ, რა წინააღმდეგობები გხვდებათ, რა პრობლემები გაწუხებთ ყველაზე მეტად?

– ყოველივე ზემოაღნიშნული შეიძლება დარჩეს მხოლოდ ქაღალდზე, თუ არ იქნება შესაბამისი რესურსული უზრუნველყოფა. მხედველობაში მაქვს ბიუჯეტური სახსრები, რომლებიც სახელმწიფო პროგრამის რეალიზებას უნდა მოხმარდეს. ჩვენი გათვლით, სტატისტიკას (მოსახლეობის აღწერისათვის მზადების გარეშე) თავისი ამოცანების შესასრულებლად წლეულს სულ ცოტა 1,6 მილიონი ლარი ესაჭიროება. ბიუჯეტი-

დან კი ამ თანხის მხოლოდ ნახევარზე ოდნავ მეტი გამოგვიყვეს. ამას ისიც ემატება, რომ შარშანდელი ბიუჯეტიდან გეგმიურზე, ფაქტობრივად, 74,3 ათასი ლარით ნაკლები მივიღეთ. სტატისტიკა ის სფერო არ არის, სადაც ეკონომია ყოველთვის სასურველ შედეგს იძლევა. თითქმის იგივე ფუნქციებისა და ამოცანების შესასრულებლად სომხეთისა და აზერბაიჯანის სტატსამსახურებს ჩვენთან შედარებით შესაბამისად 1,7-ჯერ და 1,8-ჯერ მეტი თანამშრომელი ჰყავთ. ქვეყნის სტატსამსახური არ არის მართვის მხოლოდ ერთ-ერთი რგოლი. მას საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისა და მართვის დეცენტრალიზაციის პირობებში მკვეთრად ეზრდება დაკვირვებების მასივი და სამუშაოთა მოცულობა. სტატისტიკის რესურსები სწორედ სხვა სამინისტროებისა და უწყებების შემცირებისა და გაუქმების პირობებში უნდა იზრდებოდეს. ამ შემთხვევაში კი გაიმარჯვებდა არა უწყებრივი, არამედ სახელმწიფოებრივი ინტერესები.

– თუ შეიძლება ორიოდ სიტყვით ქვეყნის ეკონომიკაში არსებულ ტენდენციებზე.

– დაწყებული 1995 წლიდან, ქვეყნის ეროვნულ მეურნეობაში ზრდის დადებითი ტენდენციები აშკარაა. მთლიანი შიდა პროდუქტის მატების ტემპმა 1995 წელს, წინა წელთან შედარებით, 3,3 პროცენტი, ხოლო 1996 წელს – 11,2 პროცენტი შეადგინა.

დადებითი ტენდენციები გრძელდებოდა წლეულს პირველ კვარტალშიც. ამ პერიოდში მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობამ 9 პროცენტით გადააჭარბა წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს.

დღეს უკვე შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის არანაკლებ ორი მესამედისა, ეკონომიკის არასახელმწიფო სექტორში იქმნება, ისეთ დარგებში კი, როგორიც ვაჭრობა – მთლიანი შიდა პროდუქტის ცხრა მეათედი.

ეკონომიკურ მაჩვენებელთა გაუმჯობესებას ლოგიკურად თან სდევს სოციალური ინდიკატორების თვისებრივი გაუმჯობესებაც. სიღარიბის ზღვარზე ნაკლები შემოსავლების მქონეთა რიცხვი შარშან 750-800 ათასით შემცირდა და, თუმცა, მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა ჯერაც ამ ზღვრის მიღმა დარჩენილი, ტენდენცია აშკარად გამოიხატა.

1995 წლის ოქტომბერში ახალი ქართული ვალუტის – ლარის შემოღებამ ფინანსური სტაბილიზაცია პრაქტიკულად გადაწყვიტა. შარშან დეკემბერში სამომხმარებლო ფასების ინდექსმა წინა წლის დეკემბერთან შედარებით 113,5 პროცენტი შეადგინა. 1996 წლის ინფლაციის დაბალმა დონემ ყველაზე ოპტიმისტურ პროგნოზსაც კი აჯობა (დაგეგმილი დონე 29 პროცენტი იყო).

წლეულს სამ თვეში ინფლაციამ საშუალოდ 1,2 პროცენტი შეადგინა, რაც წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელზე საგრძნობლად დაბალია (3,05 პროცენტი).

რა თქმა უნდა, დასაძლევია ჯერ კიდევ ბევრია, დაწყებული მრავალრიცხოვანი საწარმოების უმოქმედობიდან „ჩრდილოვანი ეკონომიკის“ სიდიდის ზუსტად განსაზღვრამდე, ამაზე საუბარი დიდ დროს მოითხოვს და, თუ შესაძლებელი იქნება, სამომავლოდ გადავიტანოთ...

– ბოლო პერიოდში მკვეთრად იზრდება ინტერესი საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური პროცესებისადმი როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთაც. რა კეთდება ამ თვალსაზრისით საზოგადოების ინფორმაციული უზრუნველყოფისათვის?

– საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებით პროგრამა ტასისის ფარგლებში 1995 წელს ინგლისურ ენაზე გამოვეცით სტატისტიკური ბროშურა „საქართველო ციფრებში“, რომელიც მსოფლიოს 2000-ზე მეტ ადრესატს დაურიგდა. მათივე დახმარებით მალე გამოვა აღნიშნული ბროშურის განახლებული ვარიანტი და სტატისტიკური კრებული „ამიერკავკასიის ქვეყნები ციფრებში“. ისინი რამდენადმე მაინც შეავსებენ საქართველოს შესახებ არსებულ ინფორმაციულ ვაკუუმს. სამომავლოდ დაგეგმილია სტატისტიკური წელიწდეულისა

და სოციალური დემოგრაფიული სტატისტიკის ეროვნული კრებულის გამოცემა.

გასულ წლებთან შედარებით მეტი მომხმარებელი გაუჩნდა სტატისტიკურ ინფორმაციას. ამ მიმართულებით მუშაობის გაუმჯობესების მიზნით დეპარტამენტის ხელმძღვანელობას სერიოზული ჩანაფიქრი აქვს...

– თქვენ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა ახსენეთ, უფრო კონკრეტულად, რა ურთიერთობები გაქვთ მათთან?

– საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი თანამშრომლობს საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან, მსოფლიო ბანკთან, ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციასთან, ევროკავშირის სტატისტიკურ ბიუროსთან და სხვ. მათ შორის არსებობს ე.წ. შრომის საერთაშორისო დანაწილება სტატისტიკის ცალკეული მიმართულებების მიხედვით.

ჩვენთვის პრიორიტეტული პარტნიორი საგადამხდელო ბალანსისა და ფასების ინდექსების გაანგარიშებაში საერთაშორისო სავალუტო ფონდია. მსოფლიო ბანკის სპეციალისტები ჩვენს სამსახურს ეხმარებიან შინამეურნეობების კვლევაში. ეს დახმარება გავრცელდება ცხოვრების ღირებულებისა და ხარისხის მონიტორინგზეც. ევროსტატი ტასისის პროგრამის ფარგლებში გვეხმარება საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის, ბიზნეს-რეგისტრის, სამეწარმეო სტატისტიკის, პუბ-

ლიკაციების, „ჩრდილოვანი ეკონომიკის“ შესწავლისა და რიგი სხვა მიმართულებების ორგანიზაციაში, თანაც, დახმარებას გვიწევს უსასყიდლოდ. საქართველოს ორმხრივი თანამშრომლობის საფუძველზე საქმიანი ურთიერთობები აქვს ჰოლანდიის, რუსეთის, უკრაინისა და რიგი სხვა ქვეყნების სტატისტიკურ სამსახურებთან.

– ახლახანს სტატისტიკოსებსა და თბილისის უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებლებს შორის თანამშრომლობის ხელშეკრულება გაფორმდა. რას გვეტყვით ამის შესახებ?

– რამდენიმე თვის წინ აღვადგინეთ საქმიანი ურთიერთსასარგებლო კონტაქტები თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის ფაკულტეტთან დამის სტატისტიკის კათედრასთან, რათა მოხერხდეს აღნიშნული სპეციალობის სტუდენტთა მომზადება უნივერსიტეტში მაქსიმალურად ადაპტირებული პროგრამით და სასწავლო საშუალებებით. ჩვენთან სამუშაოდ მოსულმა სპეციალისტმა თავისი საქმე უნდა იცოდეს. ეს პრობლემა აქტუალურია ჩვენთვის, რადგან, ფაქტობრივად, მეორე წელიწადია, აღარ გაგვაჩნია სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, რომელიც ადრე ორმხრივ (ჩვენი უწყებისა და ფინანსთა სამინისტროს) დაქვემდებარებაში იმყოფებოდა, ამჟამად კი მხოლოდ ამ უკანასკნელის დაქვემდებარებაშია.

ოფიციალური ხელშეკრულებები გააფორმეთ თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტთან სტატისტიკის პრაქტიკისა და სტატისტიკური კვლევების სფეროში ერთობლივი თანამშრომლობის, სპეციალისტების მომზადების შესახებ. იმედი გვაქვს, რომ უახლოეს მომავალში მოვაწყობთ ერთობლივ სამეცნიერო-პრაქტიკულ კონფერენციას, რომელიც სტატისტიკის აქტუალურ საკითხებს მიეძღვნება.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
1997 წლის 4 ივნისი

„შოკური თერაპია“ თუ ევოლუციური ტრანსფორმაცია: დეზინიციები და რეალობა

ეროვნული ეკონომიკის „ფენომენი“ ყოველთვის იყო და არის ეკონომიკური თეორიის და პრაქტიკის აქტუალური საკითხი. ეს ძირითადად განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ ეროვნული ეკონომიკის ფუნქციონირებაზე ბევრად არის დამოკიდებული სახელმწიფოებრივი ინსტიტუტების, თვით სახელმწიფოს არსებობა.

პოსტსაბჭოურ სივრცეში ეს პრობლემა დამატებით აქტუალობას იძენს – შეიქმნა ახალი სუვერენული სახელმწიფოები, რომელთა არსებობა წარმოუდგენელია ეროვნული ეკონომიკის ამოქმედების გარეშე. უკანასკნელი გარემოება ეროვნული ეკონომიკის პრობლემატიკას პოლიტიკურ ხასიათს სძენს, რაც სავსებით შეესაბამება ეკონომიკისა და პოლიტიკის ურთიერთკავშირის ლოგიკას. ეს ურთიერთობა ყოველთვის როდი ხორციელდება ცალსახად: ეკონომიკის დომინირებადი როლი პოლიტიკის მიმართ, იმავდროულად უკუზეგავლენასაც შეიცავს. აქედან გამომდინარე, ეკონომიკის მართვაში აუცილებელია დავეყრდნოთ განვითარების პოლიტიკური და ეკონომიკური ვექტორების გადაკვეთის „წერტილებს“. სწორედ ეს „წერტილები“ უნდა გახდეს ეკონომიკურ პოლიტიკაში ოპტიმალურ გადაწყვეტილებათა მიღების

საფუძველი. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საქმე ეხება ახალი სამეურნეო-პოლიტიკური მექანიზმის შემუშავებას.

ასეთი სამეურნეო-პოლიტიკური მექანიზმის შექმნა დიდად არის დამოკიდებული იმაზე, თუ რა ინსტრუმენტარიუმი იქნება გამოყენებული საბაზრო სისტემაზე გადასვლის პროცესში.

ეკონომიკის საბაზრო მოდელზე გადასვლის ანალიზისას, როგორც წესი, განიხილავენ ორ ძირითად მეთოდს: ე.წ. „შოკურ თერაპიას“ და ევოლუციურ ტრანსფორმაციას. ასეთი მექანიკური დოქტრინა, ჩვენი აზრით, გარკვეულწილად მოწყვეტილია სინამდვილეს და შეიძლება სასარგებლო იყოს მხოლოდ თეორიული მსჯელობისას. უფრო მეტიც, თვით „შოკური თერაპიის“ ალგორითმშიც გამოყოფენ ე.წ. „სახანძრო“ და შედარებით თანდათანობით რეჟიმში გასატარებელ ღონისძიებებს.

„შოკური თერაპიის“ ინსტრუმენტარიუმი ეყრდნობა „ნეოკლასიკურ“ ანუ „ვალრასის“ პარადიგმას (ლეონ ვალსარი – შვეიცარელი ეკონომისტი, მიწოდებამოთხოვნის და წარმოების დანახარჯთა თეორიის ავტორი), რომელიც პრაქტიკაში გამოიყენა პოლონეთში მაზოვეცკის მთავრობამ 1990 წლის დასაწყისში. იგი გულისხმობდა ზისტ (შემზღუდავ) მონეტარულ პოლიტიკას, კონტროლს ხელფასებზე, სუბსიდიების შემცირებას ან საერთოდ მათზე უარის თქმას ფასების და საგარეო ვაჭრობის ფართო ლიბერალიზაციასთან

კომბინაციაში. ანუ, მოკლედ რომ ვთქვათ, სტაბილიზაციის გატარებას. ამ მეთოდის ჩამოთვლილი ელემენტები ფაქტობრივად იყო საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციების პაკეტი. ბოლო 5-6 წლის მანძილზე სტაბილიზაციის გარკვეული გამოცდილებაც დაგროვდა, რომლის ანალიზის საფუძველზე გამოყოფენ კლასიკურ (ჩეხეთი, აღმოსავლეთ გერმანია), რეფორმის-მატარებელ (უნგრეთი, ბულგარეთი) და ქოტურ (ყოფილი სსრკ) სტაბილიზაციას. ეს მეთოდი გამოიყენეს საქართველოშიც. ბუნებრივია, მას გააჩნდა სპეციფიკა, რაც ითვალისწინებდა რეფორმების დაწყებისათვის ჩვენს ქვეყანაში შექმნილ სოციალურ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ვითარებას (მთლიანი შიდა პროდუქტის თითქმის ხუთჯერადი დაცემა 1980-იანი წლების ბოლოსთან შედარებით, „საარაკო“ ინფლაცია, საომარი მოქმედებები აფხაზეთში და სხვ.).

ამავე დროს არის მეორე პარადიგმაც, რომელიც შეიძლება დაედოს საფუძველად ტრანსფორმაციულ პროცესებს – ე.წ. ევოლუციური მიდგომა (იგი ეყრდნობა ეკონომიკური პროცესების განვითარების შუამპეტერი-სეულ ანალიზს (იოზეფ შუამპეტერი – ავსტრიელი ეკონომისტი, ეკონომიკური დინამიკის კონცეფციის ავტორი, რომელშიც ცენტრალური ადგილი მიეკუთვნება სამეწარმეო ფუნქციას); დღეს ასეთ მიდგომას საკმაოდ ნაყოფი-

ერად იყენებს ცნობილი ამერიკელი მეცნიერ-ეკონომისტი
პ. მიურელი.

ეკონომიკური პროცესების ევოლუციურ განვითარებას
განაპირობებს სამი ძირითადი გარემოება:

ორგანიზაციის და ინდივიდუალური ქცევის თეორიის
თანახმად ეკონომიკური აგენტები შეზღუდული არიან
არა მხოლოდ ფინანსური და მატერიალური რესურსე-
ბით, არამედ საკუთრივ ინფორმაციის უკმარისობით და
მიღებული გადაწყვეტილებების კონტროლის სიძნელე-
ბით. ღიდ ორგანიზაციებში (სისტემებში) რადიკალური
ცვლილებები ორგანიზაციულ ქცევაში საკმაოდ ძვირად
უჯდება საზოგადოებას და, ამ მხრივ, მოსალოდნელია
გარკვეული ხარჯების გაწევა (ასეთი ხარჯების
ფენომენის ანალიზისათვის ამერიკელმა მეცნიერ-
ეკონომისტმა რონალდ კოუზმა ნობელის პრემიაც კი
მიიღო).

ეკონომიკური გარემოს ფაქტორი. აქ მხედველობაში
გვაქვს საბაზრო სისტემის ორგანიზაციისა და ინფრა-
სტრუქტურის შექმნა. პირველი გულისხმობს საწარმოთა
შორის ჰორიზონტალური, ვერტიკალური და სივრცო-
ბრივი ურთიერთობების უზრუნველყოფას, ხოლო მეო-
რეში იგულისხმება საწარმოთა შორის გარიგების დადე-
ბის და დაცვის, ინფორმაციით უზრუნველყოფის, ფიზი-
კური ინფრასტრუქტურის და სამართლებრივი ბაზის

შექმნის ხელშემწყობი ინსტიტუტების ჩამოყალიბება. ყველაფერი ეს კი, დამეთანხმებით, დროის ფუნქციაა.

გასატარებელი ღონისძიებების სელექციური პროცესის წარმართვა, ასევე დროით ფაქტორთან არის დაკავშირებული.

საბაზრო სისტემაზე გარდამავალ პერიოდს ახასიათებს რიგი წინააღმდეგობები, კერძოდ:

რადიკალურმა ცვლილებებმა ეკონომიკურ გარემოში შესაძლებელია სახელმწიფო საწარმოთა პროდუქტიულობა მკვეთრად დააქვეითოს; ამავე დროს, კერძო სექტორი ჯერ კიდევ არ არის მომძლავრებული შექმნილი ვაკუუმის შესავსებად. ისმის კითხვა: თავსებადია თუ არა მაკროეკონომიკური შეზღუდვა სახელმწიფო სექტორში, შეუზღუდავ მაკროეკონომიკურ პოლიტიკასთან კერძო სექტორში?

ფისკალური, მონეტარული, გაცვლითი კურსის და საბანკო განაკვეთის პოლიტიკის წარუმატებლობის შემთხვევაში, როგორც წესი, ისმის ბიუროკრატიული ჩარევის საკითხი. ბუნებრივია, იბადება კითხვა: შესაძლებელია თუ არა ბიუროკრატიული ჩარევა სამეურნეო საქმიანობაში თავსებადი იყოს ეკონომიკაში თავისუფალ რეჟიმთან?

საგარეო ვაჭრობაში სახელმწიფო სექტორის ლიბერალიზაციამ შეიძლება გამოიწვიოს: პირველი – სახელმწიფო სექტორის პროდუქტიულობის დაქვეითება მსოფ-

ლიო ფასების შემოდების გამო; მეორე – ღია ეკონომიკა მაკროეკონომიკური შეზღუდულობის გარეშე ზრდის საგარეო ვალს.

ეკონომიკის განვითარების ხანმოკლე პერიოდში (ვიმეორებ, ხანმოკლე პერიოდში) სახელმწიფოსა და კერძო სექტორებს შორის კონკურენცია ვერ შექმნის კონკურენტულ გარემოს სამეურნეო ცხოვრებაში.

გარდამავალი პერიოდის წინააღმდეგობების დაძლევის ზოგიერთი მიმართულებები:

მთავარი პოსტულატი ის არის, რომ გარდამავალი პერიოდისათვის დამახასიათებელია ე.წ. ორადი ეკონომიკა (მე აქ არ ვხმარობ დეფინიციას „შერეული ეკონომიკა“, რომელიც დამახასიათებელია ნებისმიერი მაღალგანვითარებული ინდუსტრიული ქვეყნისათვის). სახელმწიფო სექტორის გვერდით იქმნება კერძო სექტორი, რომელსაც გააჩნია განვითარების საკუთარი ლოგიკა. ამდენად მართვის მეთოდებიც უნდა იყოს ადეკვატური. სიტყვამ მოიტანა და აღვნიშნავთ, რომ მხოლოდ ეკონომიკაში შეიქმნა ისეთი ყოვლისმომცველი კონცეპტუალური მიდგომა, რომლის თანახმად მართვის სირთულეების გადაჭრა „შეიძლება“ მხოლოდ მასზე უარის თქმით. ეს პოზიცია, როგორც ცნობილია, ჯერ კიდევ XVIII საუკუნის ეკონომიკური ლიბერალიზმის დოქტრინას ეკუთვნის (ა. სმიტი, ჟ. ბ. სეი). (აქვე აღვნიშნავთ, რომ ლიბერალიზმი ეკონომიკური აზრის ის-

ტორიაში წარმოდგენილია ბევრად უფრო ფართო სპექტრით.) XX საუკუნის პრაქტიკამ თვალნათლივ დაგვანახა, რომ მართვა, როგორც ფუნქცია, აუცილებელია ეკონომიკისათვის, ხოლო მისი შინაარსი გამოდინარეობს სამართავი ობიექტის კონსტრუქციიდან.

უნდა შეიქმნას ახალი ეკონომიკური გარემო, რაც ხელს შეუწყობს ახალი საწარმოების შექმნას და არა მხოლოდ პრივატიზებულების ამოქმედებას. ასეთი საწარმოების შექმნას დასჭირდება როგორც შიდა, ისე გარე ინვესტიციები. აქ მთელი სიმწვავეთ დგება ინვესტიციების წყაროს და მათი ეფექტიანობის (ანუ მომგებიანობის) პრობლემა. პირველი საკითხი მთლიანად არის დაკავშირებული საბაზრო მექანიზმის ფუნქციონირების საერთო რეჟიმთან, ხოლო მეორე – სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკასთან. საერთოდ კი საბაზრო გარემოს შექმნა კომპლექსური საკითხია და აუცილებლად თანმიმდევრულ მიდგომას გულისხმობს.

სელექციის პროცესი – საწარმოს დახურვის ან შენარჩუნების, გაფართოების ან შემცირების შესახებ მიღებული გადაწყვეტილება უნდა ეყრდნობოდეს ეკონომიკურ კრიტერიუმს. ასეთი სელექციის შედეგად ფაქტობრივად ყალიბდება ეკონომიკის ახალი სტრუქტურა.

რეფორმას უნდა გააჩნდეს სექტორული ხასიათი, რაც იმას გულისხმობს, რომ ეკონომიკის გარკვეულ სექტორებში კომპლექსურად უნდა გამოვიყენოთ სა-

ბაზრო ეკონომიკის ელემენტები. სექტორული პოლიტიკის გატარება ნიშნავს სახელმწიფო რეგულირებიდან ცალკეული სექტორების თანდათანობით გამოთიშვას. მთავარია არა მთლიანად საბაზრო ელემენტების მოკლე ვადებში დანერგვა, არამედ საბაზრო ეკონომიკის მთლიანი კომპონენტების შემოღება ეკონომიკის ცალკეულ სექტორებში. მხოლოდ ასეთ პირობებში შეიქმნება სამეურნეო სუბიექტებისათვის კონკურენტული რეჟიმი. ასე მაგალითად, ჩინეთმა მიაღწია ეკონომიკურ ზრდას და მაღალპროდუქტიულობას ლიბერალიზაციით ისეთ სექტორში, როგორიცაა სოფლის მეურნეობა. ამ ნაბიჯმა ჩინეთს საშუალება მისცა თანდათანობით გაატაროს რეფორმები ეკონომიკის სხვა სექტორებშიც.

დაბოლოს, მიუხედავად იმისა, რომ ტრანსფორმაციის ინსტრუმენტარიუმი არ უნდა წარმოადგენდეს დოგმას, არამედ უნდა გამომდინარეობდეს კონკრეტული ქვეყნის თავისებურებებიდანაც (საწყისი პირობები, პოლიტიკური ვითარება და სხვა გარე ფაქტორები), საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის ოპტიმალური რეჟიმი ალბათ უნდა გულისხმობდეს გარკვეული ღონისძიებების გატარებას ხანმოკლე ვადებში (ლიბერალიზაცია), ხოლო გარკვეულისას კი – საშუალო (პრივატიზება) და ხანგრძლივ პერსპექტივაში (სტრუქტურული ცვლილებები). სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, გარდამავალი პერიოდის ინსტრუმენტარიუმი უნდა შეიცავდეს როგორც „მოკური

თერაპიის“, ასევე ევოლუციური ტრანსფორმაციის ელემენტებს. ამ შემთხვევაში საბაზრო სისტემაში ტრანსფორმაციის მეთოდის დეფინიცია არ უნდა იყოს არსებითი საკითხი.

საქართველომ, გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნების საერთო რიგში თითქმის ერთ-ერთმა ბოლომ (ცნობილ მიზეზთა გამო) დაიწყო ეკონომიკური რეფორმების სრულმასშტაბიანი განხორციელება და თავი გამოიჩინა როგორც საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და სხვა საერთაშორისო ეკონომიკური და ფინანსური ორგანიზაციების რეკომენდაციების ადგილობრივი სპეციფიკის გათვალისწინებით შემოქმედებითად გამოყენებელმა. ამჟამად, როდესაც მუშავდება ქვეყნის უახლესი წლების ეკონომიკური განვითარების საპროგრამო დოკუმენტი, მის მომზადებას საფუძვლად უდევს როგორც საერთაშორისო ინსტიტუტების რეკომენდაციები, გარდამავალი ქვეყნების მაგალითები, ასევე საკუთარი გამოცდილებაც, რაც მნიშვნელოვნად ზრდის როგორც ეკონომიკური რეფორმების პროგრამის შედგენის მაღალი ხარისხის, ისე მოვლენათა და პროცესების სასურველ, პროგრესულ კალაპოტში წარმართვის ალბათობას.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
1997 წლის 24 ივნისი

დიდი მოვლენა ერის ისტორიაში

– მოსახლეობის აღწერის საწყისები შორეულ ისტორიულ წარსულში უნდა ვეძებოთ, – თქვა ბატონმა თემურმა, – საკმარისია გავიხსენოთ, რომ ოცი საუკუნის წინათ ქრისტეს შობა დაემთხვა აღწერას, როცა გამოვიდა კეისარ ავგუსტუსის ბრძანება აღეწერათ მთელი მოსახლეობა. ეს აღწერა პირველი იყო კვირინოსის მმართველობისას სირიაზე, როგორც გადმოგვცემს ევანგელისტი ლუკა.

საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებასთან ერთად სულ უფრო საჭირო ხდებოდა მოსახლეობის აღწერა. ოფიციალური წყაროების მიხედვით საქართველოში მოსახლეობის აღწერას დასაბამი მიეცა XIII საუკუნეში, როცა 1254 წელს მონღოლებმა ჩვენი ქვეყანა აღწერეს. ამას მხოლოდ ორი ძირითადი ფუნქცია ეკისრებოდა – სამხედრო-ადმინისტრაციული და ფისკალური.

მოსახლეობის მეცნიერულად ორგანიზებული აღწერების ისტორია XIX საუკუნიდან იწყება. პირველები აშშ და ფინეთი იყვნენ 1800 წელს, ხოლო ერთი წლის შემდეგ ანალოგიური აღწერა მოხდა ინგლისში, დანიაში, ნორვეგიასა და საფრანგეთში.

რუსეთში მოსახლეობის პირველი და უკანასკნელი საყოველთაო საიმპერიო აღწერა 1897 წელს გაიმართა.

მოსახლეობის აღწერების განვითარების ისტორიაში თავისი სიტყვა თქვა საბჭოთა პერიოდის ექვსმა აღწერამ.

განვითარების მიმდინარე ეტაპზე მსოფლიოში არ არსებობს ცოტად თუ ბევრად ცივილიზებული ქვეყანა, სადაც მოსახლეობის აღწერის პრაქტიკა არ იყოს დანერგილი.

გაეროს რეკონემდაციით, მიზანშეწონილია ყველა ქვეყანაში მოსახლეობის აღწერა მოხდეს არანაკლებ ათწელიწადში ერთხელ. ამდენად, საქართველოც ჩართულია მსოფლიო მოსახლეობის აღწერების ათწლიან ციკლში.

– წლეულს უკვე დამოუკიდებელი საქართველოს აღწერა უნდა გაიმართოს, რა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებთ ამ ღონისძიებას?

– მოსახლეობის ბოლო აღწერა საქართველოში ყოფილი საბჭოთა კავშირის ფარგლებში გაიმართა 1989 წელს. განვლილ პერიოდში ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა პროცესებმა განაპირობა არსებითი ძვრები მოსახლეობის სოციალურ, პროფესიულ, სქესობრივ-ასაკობრივ სტრუქტურაში. აღინიშნა მიგრაციული პროცესები, იზულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემა, მეტ-ნაკლებად, საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონს შეეხო. ამდენად, მოსახლეობის მომავალი აღწერა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლო-

ბის მოპოვების შემდეგ, დიდ პოლიტიკურ მნიშვნელობას იძენს. იგი დიდი მოვლენა იქნება ქართველი ხალხის ცხოვრებაში, ჯერ ერთი იმიტომ, რომ იგი პირველად გაიმართება ჩვენს ქვეყანაში, როგორც დამოუკიდებელ სახელმწიფოში; მეორე, ეს აღწერა ემთხვევა ახალი ათასწლეულის დაწყებას; მესამე, ქვეყანაში მიმდინარე საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბების რთული პროცესების კოორდინაცია, პრინციპულად ახალი ეკონომიკის ფორმირება (მოსახლეობის ახალი ჯგუფების წარმოშობითა და განვითარებით) თხოულობს ზუსტ და ყოვლისმომცველ მონაცემებს მოსახლეობის რიცხოვნობაზე, შემადგენლობასა და მათ განლაგებაზე ქვეყნის რეგიონების, პროფესიული და დარგობრივი სტრუქტურების მიხედვით; მეოთხე, მოსახლეობის ნაწილისათვის ცხოვრების პირობების გარკვეულმა შეცვლამ არსებითი გავლენა მოახდინა შობადობისა და სიკვდილიანობის პროცესებზე, ე.ი. მის ბუნებრივ მოძრაობაზე; მეხუთე, ახალ საბინაო პოლიტიკასა და საცხოვრებელი ბინების ბაზრის ფორმირებასთან დაკავშირებით, არსებითად იცვლება მოსახლეობის საბინაო სტატუსი და პირობები.

იმისათვის, რომ საქართველოს მოსახლეობის 1999 წლის საყოველთაო აღწერა მაღალ დონეზე წარიმართოს, შექმნილია აღწერის მოწყობის საორგანიზაციო სახელმწიფო კომისია სახელმწიფო მინისტრის ვაჟა ლორთქიფანიძის თავმჯდომარეობით.

– მოსახლეობის აღწერა, როგორც ცნობილია, ძვირადღირებული, რთული სტატისტიკური სამუშაოა და მისი მომზადება და წარმართვა საკმაოდ დიდ ღროსა და შრომას მოითხოვს. ხომ არ გვეტყოდით, როგორ ნაწილდება ეს სამუშაოები ღრვის მიხედვით?

– გაეროს რეკომენდაციებით, გათვალისწინებულია მოსახლეობის აღწერის მთელი სამუშაოს დაყოფა სამ ძირითად ეტაპად: პირველი, წინასააღწერო (მოსამზადებელი) ეტაპი, რომელიც მოიცავს პერიოდს აღწერის მოწყობის შესახებ პრეზიდენტის ბრძანებულების მიღებიდან (1995 წლის 20 ნოემბერი) აღწერის მოწყობამდე; მეორე, უშუალოდ მოსახლეობის აღწერა, იგი ყველაზე მოკლევადიანი და საპასუხისმგებლო პერიოდია, რომელიც მოიცავს თვით აღწერას, საკონტროლო ღონისძიებებს და მასალის მოზიდვას გამოთვლით ცენტრში (1999 წლის მაისი-ივნისი); მესამე პერიოდი (1999-2001 წლები), რომელიც ითვალისწინებს გამოთვლითი ცენტრის კადრების დაკომპლექტებას და ტექნიკით აღჭურვას, აღწერის მასალების დამუშავებას და გამოქვეყნებას.

– ქვეყნის მოსახლეობამ იცოდა, რომ აღწერის თარიღად განსაზღვრული იყო 1999 წლის 20 იანვარი. თავის დროზე რა ნიშნით შეირჩა ეს თარიღი და რა გაკეთდა აღწერის დადგენილ ვადაში მოსაწყობად? რა მიზეზით გადაიდო აღწერა 5 მაისისათვის?

— ყოფილ საბჭოთა კავშირში შემაგალი ქვეყნებისათვის ტრადიციულა აღწერის იანვარში მოწყობა. აღწერის თარიღის შერჩევისას გაითვალისწინება პერიოდი, როცა მოსახლეობა შედარებით სტაბილურა, ნაკლებმოდრავია, ჯერ კიდევ არ არის გახსნილი ტურიზმის სეზონი, მცირეა შრომითი მიგრანტების ნაკადი. ჯერ კიდევ არ არის დაწყებული საგაზაფხულო სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოები და გარანტირებულია მოსახლეობის აღწერით სრული მოცვა. აქვე მინდა ვთქვა, რომ პრეზიდენტის 1995 წლის 20 ნოემბრის და 1997 წლის 15 ივნისის ბრძანებულებები, რომლებითაც განისაზღვრა საქართველოს მოსახლეობის აღწერის თარიღი (1999 წლის 20 იანვარი) და სამთავრობო დაწესებულებების, ინსტიტუციური ერთეულების ამოცანები, რომელიც სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტს ეხებოდა, მთლიანად შესრულდა. დამუშავდა აღწერის მომზადებისა და წარმართვის მეთოდოლოგიური დოკუმენტაცია, რაიონებსა და ქალაქებში შეირჩა და დამტკიცდა სააღწერო პერსონალი, რომელთა საერთო რიცხვი 21 ათასი კაცია. გაიშალა მუშაობა მოსახლეობაში აღწერის მიზნებისა და ამოცანების, მისი სახელმწიფოებრივი და პოლიტიკური მნიშვნელობის, მოქალაქეთა უფლებამოვალეობების, მიღებული ინფორმაციის გამოყენების წესისა და კონფიდენციალობის განმარტებისათვის.

ამ მიზნით აქტიურად გამოიყენება მასმედიის საშუალებები. შარშანდელი წლის აპრილიდან გამოდის დეპარტამენტთან დაფუძნებული ყოველთვიური გაზეთი „მილიონთა ბიოგრაფია“, რომელიც ფართოდ აშუქებს მოსახლეობის აღწერასთან დაკავშირებულ საკითხებს. სააღწერო პერსონალისთვის მომზადდა დემოგრაფიული ტერმინებისა და მოსახლეობის აღწერასთან დაკავშირებული ცნებების მოკლე ცნობარი, მომზადებულია ბროშურა, რომელშიც პოპულარულად არის გადმოცემული აღწერის მნიშვნელობა, მისი ისტორია, მიზნები და ამოცანები, მოწყობის წესი. განათლების სამინისტროსთან შეთანხმებით, ქვეყნის სკოლების უფროსკლასელთათვის მოეწყობა ინფორმაციული გაკვეთილები მოსახლეობის აღწერის თემატიკით. ამავე მიზნით გამოიყენება, აგრეთვე, პლაკატები და ტრანსპარანტები, მოკლემეტრაჟიანი სასწავლო ფილმები.

საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების შესაბამისად უკვე წინასწარ აღიწერა მოსახლეობა ძნელმისადგომ რაიონებში. მიუხედავად იმისა, რომ სააღწერო პერსონალს რთულ პირობებში უხდებოდა მუშაობა აღწერა ორგანიზებულად წარიმართა, სრულად განხორციელდა სააღწერო პროგრამით გათვალისწინებული ღონისძიებები.

აღწერამ გვიჩვენა, რომ სააღწერო დოკუმენტაცია ადვილად აღქმადია, როგორც სააღწერო პერსონალის, ისე მოსახლეობისათვის.

ფინანსურმა სირთულეებმა, რაც განსაკუთრებით 1998 წლის მეორე ნახევარში დამძიმდა, გვაიძულა მთავრობის წინაშე დაგვესვა საკითხი აღწერის თარიღის მაისისათვის გადატანის თაობაზე, თუმცა დასამალი არ არის ის, რომ ჩვენში ეს თვე აღწერისათვის არატრადიციულია.

— მოგეხსენებათ, პარლამენტმა მიიღო კანონი, რომლის ძალითაც საქართველოს მოქალაქის პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში აღარ არის რეკვიზიტი ეროვნების შესახებ, რასაც საზოგადოებრიობის არაერთგვაროვანი გამოხმაურება მოჰყვა, ძირითადად — უარყოფითი. ბატონო თემურ, სააღწერო დოკუმენტაციაში თუ გაქვთ კითხვა მოქალაქის ეროვნების შესახებ?

— სააღწერო ფურცელში (ფორმა № 2) გვაქვს კითხვა (№ 7) — ეროვნება, რათა ნათელი გახდეს რა ეროვნების რამდენი მოსახლე ჰყავს საქართველოს.

— მოსახლეობის აღწერის დროს როგორ განისაზღვრება მოქალაქის ეროვნება, პირადობის მოწმობის წარმოდგენით?

— არა, გამოსაკითხი პირის თვითგამორკვევის პრინციპის საფუძველზე, ეს იმას ნიშნავს, რომ გამოსაკითხ პირს ვუწერთ იმ ეროვნებასაც, რომელსაც აკუთვნებს

იგი თავის თავს, რომელთანაც იგი თვლის თავს დაკავშირებულად ენის, კულტურის, ყოფა-ცხოვრებისა და სხვა ნიშნების ერთობით, ეროვნება იწერება სააღწერო ფურცელში ყოველგვარი პასპორტის ან პირადობის დამადასტურებელი სხვა მოწმობის მოთხოვნისა და იმ დოკუმენტებში ჩაწერილი ეროვნების მიუხედავად. ასეა მიღებული მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში, სადაც ეროვნებას აღრიცხავენ. ამ წესით მოხდა მოსახლეობის ყველა აღწერა საქართველოშიც.

— დაბოლოს, ბატონო თემურ, იქნებ მოკლედ განგვიმარტოთ როგორ მოხდება ლტოლვილთა და შრომითი მიგრანტების აღწერა?

— მოგახსენებთ; ლტოლვილებისა და შრომითი მიგრანტების აღწერის წესის შესახებ გაეროს, ევროსტატისა და დსთ-ს სტატისტიკის კომიტეტის რეკომენდაციებით, თუ მათი არყოფნა მუდმივ საცხოვრებელ ადგილზე არ აღემატება 12 თვეს, ისინი აღიწერებიან. საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, როგორც დროებით არმყოფი მუდმივი მოსახლეობა, ხოლო, თუ მათი არყოფნა 12 თვეზე მეტია, ისინი აღიწერებიან აღწერის მომენტში ცხოვრების ადგილზე და აღრინდელი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით სიასა და სააღწერო ფურცლებში არ აღირიცხებიან.

რაც შეეხება კონფლიქტურ ზონებს, ჩვენი აზრით, იქ მიზანშეწონილი არ არის მოსახლეობის აღწერის

მოწყობა საქართველოს იურისდიქციის აღდგენამდე. აღსანიშნავია, რომ ასეთნაირადვე წყვეტენ ამ საკითხს მსგავსი კონფლიქტების მქონე ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებშიც (მაგალითად, მოსახლეობის აღწერა აზერბაიჯანში 1999 წლის 27 იანვარს დაიწყო, მაგრამ იგი არ მოიცავს მთიან ყარაბახს). კონფლიქტური ზონიდან ლტოლვილი მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ ინფორმაცია მიიღება მათი ოჯახის წევრებისგან, აგრეთვე, გაცვლითი წესით და უცხოეთში მოქმედი საქართველოს საელჩოების მეშვეობით იმ სახელმწიფოებში მოწყობილი მოსახლეობის აღწერის მასალების საფუძველზე, სადაც ისინი ამჟამად იმყოფებიან.

– წარმატებებს გისურვებთ ამ დიდი ეროვნული საქმის მაღალ დონეზე წარმართვაში.

– გმადლობთ.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
1999 წლის 3 თებერვალი

СТАТИСТИКА КАК ЗЕРКАЛО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

Буржуазная статистика, как преподносила Большая Советская Энциклопедия, сплошь и рядом фальсифицирует данные. Вслед за этим высказыванием возносились дифирамбы социалистической статистике, ее объективным, научно обоснованным данным. Мы не будем подвергать критике приемы и методы получения и обработки цифрового материала в двух исторических формациях. В любом случае статистика – это количественный анализ социально-экономических явлений, происходящих в обществе. Внешне этот анализ выглядит как скопление цифр, но за "сухими" цифрами прослеживается динамика общественных явлений.

– Что даст статистика при выработке стратегии государства?

– В любом обществе, любом государстве управленческие решения должны базироваться на количественном анализе. Мне вспоминаются слова известного ученого-экономиста, лауреата Нобелевской премии Василия Леонтьева. Выходец из России, он в 1924 году эмигрировал в США, где недавно скончался. Кстати, он один из первых экономистов-статистиков, принявших участие в разработке плана ГОЭЛРО и

баланса народного хозяйства СССР. На заре перестройки приезжал в Москву. Ему принадлежит такое высказывание: "Статистическая информация – это, образно говоря, рычаг для государственного управления. Поэтому я всегда говорю правительству – не жалейте денег на статистику". Это, на самом деле, так. Никто еще не подсчитал, и не сможет подсчитать, какой урон наносят те решения, которые не базируются на количественном анализе и статистической информации. И чтобы правильно проводить экономическую, финансовую, налоговую, денежно-кредитную политику, надо опираться на цифры. Сегодня, при переходном периоде к рынку, роль статистики возрастает. В первую очередь, довлеет временной фактор, когда на ходу надо принимать решения. Мы, статистики, стараемся строить свою службу, адекватную потребностям рыночной экономики.

– Охарактеризуйте период с 1992 по 1998 гг.

– За точку отсчета мы берем не 92-ой год, а 1989-90 гг. Так вот, если сравнить 94-ый с 90-ым годом, то по всем направлениям, исключая сельское хозяйство, наблюдается резкий спад производства. 1992-94 годы можно не принимать в расчет. Это годы гражданской войны. Международные финансовые организации только-только завязывали с нами отношения. Но, начиная со

второй половины 1994 года, Международный валютный фонд активно приступил к реформированию нашей экономики – была разработана программа экономической реформы. Она состоит из двух этапов – 1994-97 и 1997-2000 годы. Основная цель первого этапа была достигнута. Практически государство начало проводить самостоятельную денежно-финансовую политику. Второй этап заключается в социальной ориентации экономической реформы. И здесь надо учесть то обстоятельство, что не все зависит от политики, которую проводит правительство. Существует ряд привходящих факторов. В первую очередь сказалась экономическая ситуация, которая возникла в России, и не только в России, – финансовый кризис охватил четвертую часть мира. Он, естественно, отразился и на Грузии.

– Как таковых, плановых заданий больше нет...

– Но это не значит, что обществу не надо планировать свои действия. В рыночной экономике существует индикативное планирование. Если при социализме план носил силу закона, и за его срыв следовали меры наказания, то при рыночной экономике государство планирует тенденции в обществе, с помощью налоговых льгот может стимулировать развитие тех или иных отраслей, в которых оно заинтересовано. Ориенти-

ровочные цифры существуют, и их учитывают, потому что экономики без цифр не может быть.

– Два "кита", на которых стоит наша экономика, – промышленность и сельское хозяйство. Каковы показатели в этих отраслях?

– Возьмем результаты 1998 года. Несмотря на крайне неблагоприятные природно-климатические условия, сложный внешнефинансово-экономический и политический фон, Валовый внутренний продукт (ВВП), т.е. произведенные в течение года товары и услуги, повысился на 2,9% по сравнению с 1997 годом. Существенное снижение темпов роста ВВП в 1998 году по сравнению с 11-процентным ростом предыдущего года в значительной степени было обусловлено снижением объема продукции, производимой в двух важнейших отраслях народного хозяйства: сельском хозяйстве и промышленности. Они уступили позиции и развивались не так, как мы бы хотели. Однако интенсивно развивались такие отрасли, как строительство, связь. Объем производимой ими продукции вырос в 1,5 раза по сравнению с 1997 годом, что касается транспорта – на 40 процентов.

Ушедший год характеризовался финансовым кризисом и девальвацией лари. Это отразилось и на торговле с Россией, потому что основными нашими торговыми партнерами являются страны СНГ.

– В статистических сборниках всегда фигурируют 52 работающих промышленных предприятия...

– Работают значительно больше. Дело в том, что мы изменили подход к статистической оценке предприятий. Как вы знаете, существуют три типа предприятий – малые, средние и крупные. Сегодня в статистике мы отошли от абсолютного учета всех предприятий и приступили к выборочному обследованию на малых и средних. Крупные же предприятия находятся под постоянным статистическим наблюдением. Вот это и есть те 52 предприятия, от которых мы каждый месяц получаем информацию. Что касается малых и средних, мы используем ценовой метод, когда из всей совокупности предприятий наблюдение ведется за 10 процентами, а потом результаты обследования распространяются на все сто процентов.

– Какие новые формы появились и что ушло из статистической информации?

– Канула в прошлое практика, когда чуть ли не каждый день в ЦСУ стекалась информация о работе предприятий. Сегодня введены в действие новые интегрированные статистические формы – квартальные и ежемесячные. Применяя эти формы, мы получаем данные о занятости, объеме продукции, остатках... Таким образом, в одной форме сосредоточена вся деятельность

предприятия. Это – прогресс в статистике. Всего же у нас зарегистрировано 58 тысяч экономических субъектов. От малых и средних предприятий информация поступает ежеквартально, от крупных – ежемесячно.

– Как обстоят дела на бывших гигантах индустрии?

– Если сравнивать с дореформенным периодом, с 1990 годом, то объем продукции, производимой ими, составляет лишь четвертую часть. Но тут я задаюсь вопросом – нужны ли государству еще гиганты-предприятия с закрытым циклом экономики? Существование их было оправдано тем, что Грузия являлась частью Советского Союза и входила в территориальное разделение труда внутри единого государства. Крупные заводы строились не для республики, а для СССР. С точки зрения развития экономики сегодняшней Грузии такие гиганты и не нужны. Но это не означает, что их нельзя использовать, хотя оборудование морально и физически устарело и требует полной замены.

– Лозунг "Не жалеть денег на статистику" – выдвинут. И сколько же вам выделяется из бюджета?

– К сожалению, не очень щедро. Если сравнить нынешний бюджет с прошлогодним, то произошло резкое урезывание по нескольким направлениям.

Например, на выборочные обследования, на которые в прошлом году было выделено 460 тысяч лари, в этом – всего 282 тысячи. Сокращен и фонд заработной платы и, соответственно, штатное расписание. Говоря языком цифр, бюджет сократили на 32 процента.

– Оказывают ли вам помощь зарубежные организации?

– Если бы не они, мы вряд ли выжили. Не вдаваясь в подробности, приведу лишь список международных организаций, благодаря которым мы встали на ноги. Он довольно внушительный: Международный валютный фонд, Всемирный банк, статистические службы Канады и Швеции, программы TACIS, Евростат, Статистический комитет СНГ...

– Ходят слухи, что перепись населения опять переносится...

– Это не слухи, а правда. Из-за отсутствия финансирования с января мероприятие было перенесено на май. По той же причине перепись, видимо, будет отложена на 2001 год. Но что ни делается – все к лучшему. Май – не самый лучший месяц для проведения переписи. И еще один важный момент. Для международной сопоставимости в рамках СНГ 2001 года – удачное время для переписи. В этот же год она пройдет в России, Украине и других странах. Это даст нам

возможность четко отслеживать миграцию из Грузии в эти страны.

– Что ждать в 1999 году?

– Мы, статистики, не предсказатели, но приблизительный прогноз по двум направлениям я "выдам": мы ожидаем двухпроцентный годовой прирост Валового Внутреннего Продукта и десятипроцентную годовую инфляцию. И если мы не перейдем за этот рубеж, будет неплохо. Но картина пока неутешительная. Инфляция медленно, но упорно растет. Прожиточный минимум в декабре 1998 года составил 92 лари на человека, в январе 1999 года – 95,5, в феврале – 105,3 лари при нынешней средней зарплате в 60 лари. И безработица будет держаться, пока не будут работать предприятия. Сколько людей, ищущих работу? Данные мы берем у биржи труда. Согласно их оценке – это 4-4,5 процента от экономически активного населения. Цифра эта не адекватна реалиям и не отражает уровня безработицы. Я уверен, что наш метод дает более объективную картину. Мы обследуем домашние хозяйства – наблюдаем за 3200 семьями в Грузии, из которых 1200 находятся в Тбилиси. По нашим расчетам, в стране около 12 процентов безработных...

Тем не менее, с 1995 года, судя по статистической информации, наблюдается прогресс. Не надо забывать,

что у любого кризиса есть функция санации, т.е. он отвергает плохое и оставляет хорошее. Задача правительства состоит в том, чтобы умело использовать эту функцию.

"Свободная Грузия",
22 апреля 1999 года

СТАТИСТИКА ЗНАЕТ ВСЕ

– На фоне экономических реформ переходного периода каковы задачи, стоящие перед Государственным департаментом статистики?

– За последний период Государственный департамент в своей деятельности ставил и ставит целью выполнение таких задач, как оценка социально-экономического положения страны и ее регионов, информационное обеспечение реформ, проводимых в стране, и реализация международных обязательств в сфере статистики.

– В двух словах расскажите о правовых основах статистической деятельности.

– В целях совершенствования правового регулирования статистики в 1997 году был принят закон "О статистике". В нем по сравнению с действовавшим до него законом более четко определены права и обязанности, с одной стороны, источников статистической информации, с другой – органов статистики.

В 1999 году произошли изменения в кодексе административных правонарушений с целью усиления ответственности за достоверность представляемой информации и ее своевременность.

Вместе с тем, в 1997-1999 гг. были изданы более десяти указов и распоряжений Президента Грузии об

улучшении деятельности Государственного департамента статистики Грузии.

– Экономическая реформа, естественно, коснулась и статистической деятельности. Какие конкретно реформы проведены в статистике?

– Процессу реформирования статистики мы подчинили все этапы проведения статистических исследований, в частности, сбор и обработку данных, обобщение и анализ статистических показателей.

Это особенно важно в условиях, когда в результате осуществленных в Грузии экономических реформ в несколько раз возросло количество действующих предприятий всех видов собственности и экономической деятельности. По последним данным, их количество достигло 14232 единиц.

80 процентов из общего количества являются малыми предприятиями. В первую очередь упорядочены показатели форм действующих во всех отраслях экономики срочных (ежемесячных), квартальных и годовых отчетов. Из статистических отчетов мы изъяли плановые и нормативные данные. После консультации с министерствами экономики, финансов и другими министерствами и ведомствами ввели в действие интегрированные статистические формы различной

периодичности, отображающие предпринимательскую деятельность.

В соответствии с протекающими в стране экономическими реформами и с учетом требований международных экономических и финансовых органов претерпели существенные изменения формы статистических отчетов, применяемые в промышленности, строительстве, социальной инфраструктуре, труде и других отраслях статистики. Осуществляется постепенный переход от "отраслевой статистики" к "статистике предприятий".

В соответствии с экономическими реформами, проводимыми в аграрном секторе, и для упорядочения первичного учета на селе в Сакребуло заведены подворные книги. Указом Президента в Сакребуло введены должности статистиков-учетчиков, и по рекомендациям статистических органов они укомплектованы соответствующими кадрами. Введены формы новых статистических отчетов. Во всех регионах страны, соответственно величине земельных участков личного пользования, сгруппированы семейные хозяйства, на базе которых создана сеть исследуемых респондентов и начата реализация программы статистических исследований сельскохозяйственного производства.

– Чем обусловлено введение новых интегрированных форм?

– Необходимость введения новых форм интегрированного статистического отчета о деятельности предприятий обусловлена требованиями потребительского рынка: возникновением нового типа сложных предприятий и частой сменой основной деятельности предприятий.

– Процессы в экономике развиваются лаконично. Наверное, параллельно должна развиваться и статистика. Какие новшества следует ожидать в ближайшем будущем?

– Нами решено в ближайшие два месяца создать краткосрочные и годичной периодичности новые интегрированные формы предпринимательской статистики с учетом осуществляемого в стране перехода на международные стандарты бухгалтерского учета и требований Евросоюза в процессе проведения структурных исследований предприятий.

Подобно странам с рыночной экономикой, и у нас начался и полностью будет осуществлен переход на "цензовый метод" учета деятельности предприятий.

– Что подразумевается под термином "цензовый метод"?

– Это значит, что каждое крупное и среднее предприятие любой экономической деятельности при ведении краткосрочных (текущих) отчетов будет охвачено полной и всеобщей отчетностью, а деятельность малых предприятий будет характеризоваться выборочными статистическими исследованиями. Вместе с тем, раз в год мы будем осуществлять статистические наблюдения над всеми крупными, средними и малыми предприятиями страны.

– Интегрирование в мировое экономическое пространство, видимо, предъявляет определенные требования Государственному департаменту по статистике?

– Создание в стране новой экономической среды, ее интегрирование в мировое экономическое пространство поставили на повестку дня вопрос коренного изменения действующей у нас системы классификатора и кодирования, разработки и внедрения гармонизированных с международными стандартами национальных классификаторов. На сегодняшний день разработаны и введены в действие классификаторы продукции, соответствующие видам экономической деятельности, а также товарная номенклатура внешней экономической деятельности, полностью соответствующие европейским стандартам. Эффективность применения упомянутых классифи-

каторов заключается в том, что они применяются для решения задач, построенных на принципах национальных счетов микроэкономических моделей, анализа и прогнозирования индикаторных показателей развития страны, создания государственного регистра предприятий и организаций и др. Государственным классификаторам присвоен статус нормативного акта, и их применение обязательно для всех субъектов хозяйствования на территории страны.

В настоящее время в стадии завершения работы над классификаторами профессий, валют, стран мира, секторов экономики, туризма, остатков.

– **Какие еще значительные работы проведены в Государственном департаменте статистики за последний период?**

– Проводятся работы по актуализации единого государственного статистического регистра предприятий и учреждений; параллельно с индексом потребительских цен, апробированных в практике, начато наблюдение над ценами производителей и подсчет соответствующего индекса; выполнены значительного характера работы с целью статистических исследований домашних хозяйств и их анализа, что является исходным информационным ресурсом для косвенной характеристики занятости населения, уровня его жизни, предпринимательской

активности, безработицы и других экономико-статистических параметров. Проведены другие работы важного характера, в том числе переоценка основных фондов национального хозяйства; началось многопрофильное исследование "барометр поведения потребителей" и "зеркального метода" во взаимоотношениях с основными торговыми партнерами Грузии.

— Вы, наверное, согласитесь со мной, что одним из больших вопросов современной экономики является "теневая" экономика. Что противопоставляет этой проблеме Государственный департамент по статистике?

— Усилия Государственного департамента статистики были сконцентрированы на таких главнейших направлениях, как установление масштабов скрытой экономики. Излишне говорить о том, насколько актуальна эта проблема с социальной, экономической, политической, правовой и, если хотите, с психологической точек зрения. К любому исследованию мы подходим и под тем углом, насколько дает оно возможность установить масштабы теневой экономики в разрезе отдельных отраслей и секторов национального хозяйства. Проведенные департаментом исследования в этом направлении дали в большей или меньшей степени ответ в таких сферах, как реализация горючего бензозаправочными предприя-

тиями, деятельность ресторанов, перевозка пассажиров маршрутными микроавтобусами, реализация товаров на "базроба", состояние миграции и др. В ближайший период будут проведены специальные исследования по потреблению табака и установлению масштабов его реализации до и после введения акцизных марок.

Это направление деятельности и впредь будет приоритетным для нас. Надеемся, что в определенной мере решению этой проблемы будет способствовать реализация Указа Президента страны "О мерах по оценке масштабов теневой экономики в Имерети и Тбилиси".

– Параллельно с мировым процессом интегрирования растет сотрудничество международных организаций с правительственными ведомствами той или иной страны. Поддерживаете ли вы взаимоотношения с международными организациями?

– Определенные успехи департамента за последнее время были бы невозможны без информации, получаемой статистической службой от международных экономических и статистических организаций. Мы получаем систематические консультации от Международного валютного фонда, Евростата, Всемирного банка, Международной организации труда по вопросам совершенствования статистики. Результатом плодотворного сотрудничества с ними является внедрение системы

национальной отчетности (в том числе работы по подсчету ВВП страны), повышение точности подсчета важнейших социально-экономических индикаторов развития страны и их обеспечение международной сравнимостью. Всестороннее сотрудничество департамент статистики поддерживает также с 40 статистическими службами СНГ и других стран мира. Одной из важнейших форм помощи следует считать обеспечение департамента вычислительной техникой и современными информационными технологиями.

– Видимо, главной заботой для Государственного департамента по статистике являются потребители, поскольку на фоне взаимоотношений с ними создается имидж ведомства. Какие работы ведутся с потребителями?

– Департамент придает большое значение вопросам доступности статистической информации, обеспечения должного ее восприятия потребителем. Формируется система статистических публикаций, приняло регулярный характер издание статистических бюллетеней и сборников. В нынешнем году уже опубликованы 11 статистических сборников по вопросам промышленности, сельского хозяйства, торговли, правопорядка, гендерной статистики и ряду других. Подходят к концу работы по изданию статистического ежегодника Грузии.

В плане работы с потребителем статистической информации следует отметить международный семинар по этому вопросу, который был проведен с помощью Евростата в сентябре 1998 года в Тбилиси. Систематически проводятся пресс-конференции по вопросам социально-экономического положения страны и другим актуальным проблемам.

— Судя по разговору с вами, перед департаментом стоят большие задачи. В нескольких словах расскажите о проблемах, стоящих перед департаментом.

— Человечество готовится встретить одну из наиболее "круглых" дат в своей истории. Пройдет чуть больше месяца, и оно вступит в 2000 год. Пройдут годы и десятилетия, грядущие поколения для анализа и сравнений постоянно будут возвращаться к показателям 2000 года, будут судить о столетии, эпохе именно по данным за этот год. Все это накладывает особую ответственность на Государственный департамент статистики и на каждого ее сотрудника в смысле точности и качества информации. Однако привлечь полноценную информацию невозможно без соответствующего финансового обеспечения. В этом отношении департамент испытывает острый дефицит. В частности, по нашим подсчетам, на Государственную

программу статистических работ к 2000 году необходимо самое меньшее 700000 лари, а для работ по подготовке проведения переписи – 1065 тысяч лари. Между тем проектом Государственного бюджета предусмотрены 30-40 процентов необходимых средств. К примеру, в Азербайджане статистической службе для выполнения Государственной программы статработ ежегодно выделяется 1700 тысяч долларов США в эквиваленте, что почти в 12 раз превышает наше финансирование. Выражаем надежду, что вся наша деятельность, и в том числе кампания подготовки ко Всобщей переписи населения, найдет соответствующую поддержку со стороны общественности и государства.

"Свободная Грузия",
1 декабря 1999 года

ქვეყანას დაცარიელება არ ემუქრება

როდის დაითვლება საქართველოს მოსახლეობა?

— ბატონო თეიმურაზ, რამდენად სწორია ოპოზიციის მიერ დაყენებული საკითხი იმის შესახებ, რომ ჩვენში ჩატარებული არჩევნები არაკანონიერია, რადგანაც არ არის აღწერილი საქართველოს მოსახლეობა?

— პირველ რიგში იმას გეტყვით, რომ ჩვენი სამსახური არაპოლიტიზებულია. აქედან გამომდინარე, გასაგებია, რამდენად შეიძლება, აღწერა ნებისმიერი სახის არჩევნებთან იყოს კავშირში, თუმცა ისიც ფაქტია, რომ სტატისტიკამ ქვეყანაში მიმდინარე ყველა პროცესის შესახებ ობიექტური სტატისტიკური მონიტორინგი უნდა აწარმოოს. მსოფლიოში მიღებული საყოველთაო სტანდარტის შესაბამისად, მოსახლეობის აღწერა ტარდება ყოველ ათ წელიწადში ერთხელ. ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სტატისტიკური ღონისძიება, რადგან მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ ზუსტი ინფორმაციის უქონლობის შემთხვევაში წარმოუდგენელია ქვეყნის მართვა, ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმულირება, მისი განხორციელება. საქართველოში კი ბოლო აღწერა 1989 წელს ჩატარდა. ამის შემდეგ მოხდა ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სოციალური მოდელის შეცვლა ანუ გავხდით დამოუკიდე-

ბლები და, ბუნებრივია, საჭიროა დამოუკიდებელი აღწერაც, მაგრამ აღწერა საკმაოდ ძვირადღირებული ღონისძიებაა. განვითარებულ ქვეყნებს აღწერის ჩასატარებლად ერთ სულ მოსახლეზე 13-15 დოლარი სჭირდებათ. დემოგრაფების მტკიცებით და მოსაზრებით, წელიწადში ნულზე უნდა მთავრდებოდეს ან მასთან მიახლოებული უნდა იყოს, რომ აღწერა ჩატარდეს. ამიტომ, დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, აღწერის ჩატარება 1999 წლის იანვარში გვინდოდა და 1995 წლიდან საამისოდ მზადებაც დავიწყეთ; შემდეგ ორჯერ გადავიტანეთ, ჯერ 1999 წლის მაისისათვის, შემდეგ 2001 წლის იანვრისათვის.

— გამოდის, რომ ოპოზიციის პრეტენზია მართალია?

— არჩევნები არ არის აღწერასთან პირდაპირ კავშირში იმიტომ, რომ აღწერა აფიქსირებს მოსახლეობის რაოდენობას მხოლოდ კრიტიკული მომენტისათვის. მაგალითად, თუ ვატარებთ აღწერას 17 იანვარს 00 საათიდან ერთი კვირის განმავლობაში, მონაცემები გვაქვს მხოლოდ იმ დროისათვის. შემდეგ ამ ინფორმაციას სჭირდება დამუშავება. ეს პროცესი 6-8 თვე გრძელდება. ეს კი ნიშნავს, რომ მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ ინფორმაცია მხოლოდ წლის ბოლოს გვექნება. ამასობაში კი ვიღაცა იბადება, ვიღაცა კვდება, ვიღაცა გადის ან შემოდის... მართალია, როცა აღწერის

შედეგები სახეზეა, უკეთესი საშუალებაა, შენი პოლიტიკა გაცილებით ადეკვატურად წარმართო, მაგრამ მიუხედავად ამისა არჩევნებსა და აღწერას შორის პირდაპირი კავშირის გამოძენის მცდელობა მართებული არ არის.

მეორეც, მოსახლეობის აღწერა ტარდება ზეპირი გამოკითხვის, თვითგამორკვევის მეთოდით, ხოლო არჩევნები, საარჩევნო სიები უნდა ეყრდნობოდეს იურიდიულ საბუთებს და მესამეც, მოსახლეობის აღწერის შედეგად მიღებული პირველადი ინფორმაცია (გვარი, სახელი და ა.შ.) არსებული კანონმდებლობით არის კონფიდენციალური და გამოიყენება მხოლოდ სტატისტიკური მიზნებისათვის, ხოლო რაც შეეხება ნაერთ ინფორმაციას, ის არის ღია ყველასათვის და შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს არჩევნებში ზოგადი ტენდენციების დასახასიათებლად.

— როგორც არ უნდა მივუდგეთ ამ საკითხს, აღწერა ჩასატარებელია. როგორ ფიქრობთ, ახლა მაინც მოვახერხებთ ამას, როცა ახალი პარლამენტი და პრეზიდენტიც უკვე გვყავს?

— დღეს ძალაშია პრეზიდენტის ბრძანებულება იმის შესახებ, რომ 2001 წლის იანვარში აღწერა უნდა ჩატარდეს, მაგრამ ბიუჯეტში კვლავაც არ არის გათვალისწინებული ხარჯები. ეს გაჭირვება კარგად უწყიან საერთაშორისო ფინანსურმა ორგანიზაციებმა, რომლებიც

დახმარებას გვპირდებიან. ასე რომ, თუ ყველაფერი კარგად იქნა, უახლოეს პერიოდში, უკიდურეს შემთხვევაში კი 2002 წლის იანვარში ეს საკითხი მოგვარდება.

– ამბობენ, რომ ბევრმა „გაასწრო“ აქაურ გასაჭირს, ქვეყანა დაიცალა, ხოლო საზღვარგარეთის ბევრ ქვეყანაში ლტოლვილთა ბანაკები სავსეა საქართველოდან წასული ხალხით. გაქვთ გასული ან თუნდაც რამდენს აქვს მიღებული მათთვის ასე სანუკვარი „ლტოლვილის სტატუსი“?

– თუ ამ შეკითხვას ისევ არჩვენებს უკავშირებით, იცით, რომ ყველა იმ ქვეყანაში, სადაც საქართველოს თავისი საელჩო ან თუნდაც წარმომადგენლობა აქვს, არჩვენები ჩატარდა. ისე კი, საქართველოდან გასული მოსახლეობის რაოდენობა მართლაც მოღური თემა გახდა. რა თქმა უნდა, ისევ და ისევ მოსახლეობის აღწერა მოგეცემს სრულ სურათს, რამდენი გავიდა ან უკან რამდენი დაბრუნდა. ახლა კი ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ მხოლოდ მიმდინარე სტატისტიკის მონაცემებით.

– ამ დაკვირვებას თქვენ აწარმოებთ?

– არა მხოლოდ ჩვენ და ეს დაკვირვება ყოველწლიურია. სახელმწიფო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტი, საგარეო საქმეთა სამინისტრო, შსს... ერთი სიტყვით, ამ საკითხებზე სახელმწიფო ინსტიტუტების მთელი წრე მუშაობს და იძლევა ინფორმაციას. მუსირებს აზრი, თითქოსდა საქართველოდან გასულია 1-1,5 მილიონი

კაცი. ეს ნიშნავს, რომ ყოველი ოჯახიდან ერთი-ერთნახევარი სულია გასული, რაც რეალობას არ შეეფერება. ჩვენი ექსპერტული შეფასებით, ეს ციფრი აღწევს 400-450 ათას კაცს. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ერთია ქვეყნიდან საერთოდ გასვლა და მეორეა – გასვლა გარკვეული დროით. ნებისმიერ ქვეყანაში სამუშაო ძალის თავისუფალი მოძრაობა ჩვეულებრივი მოვლენაა. ეს საბაზრო ეკონომიკის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანია. როგორც ფასებია ლიბერალიზებული, როგორც პრესაშია თავისუფლება, ისე ამ სფეროშიც თავისუფლებაა საჭირო. სადაც მეტ სარგებელს ნახავს ადამიანი, იქ მაგრდება. ახლა ისიც გავიხსენოთ, რომ ის ხალხი ამ გზით ოჯახებს არჩენს. ხომ ფაქტია, რომ 1993-94-95 წლებში იმ გზავნილებმა გადაგვატანინა? ამიტომ ეს პრობლემა არ უნდა მოვახდინოთ. მიგრაცია-ემიგრაციის საკითხი მთლიანად კომპლექსში უნდა განვიხილოთ: როგორც კი ჩვენ უფრო მეტ სამუშაო ადგილს შევქმნით, ხალხი უკან დაგვიბრუნდება. მოკლედ, მითი ქვეყნის დაცარიელების შესახებ, ჩვენი აზრით, არ არის არგუმენტირებული...

„ახალი თაობა“,
2000 წლის 13 აპრილი

არა ბვაძჲს ფული და არჲინ უფჲის, საძართველოა რამდენი სული?

წიწილებს შემოდგომაზე ითვლიან,
მაგრამ ჯერ გადაჭრით ვერაინ ამბობს,
როდის დაითვლება საქართველოს მოსახლეობა,
ანუ რად მინდოდა „ეს ორი სათაური“

– ბატონო თეიმურაზ, რამდენად სწორია, ოპოზიციის მიერ დაყენებული საკითხი იმის შესახებ, რომ არჩევნები არაკანონიერია, რადგანაც არ არის აღწერილი საქართველოს მოსახლეობა?

– უწინარესად იმას გეტყვით, რომ ჩვენი სამსახური არაპოლიტიზებულია. აქედან გამომდინარე გასაგებია, რამდენად შეიძლება აღწერა ნებისმიერი სახის არჩევნებთან იყოს კავშირში, თუმცა ისიც ფაქტია, რომ სტატისტიკამ ქვეყანაში მიმდინარე ყველა პროცესის შესახებ ობიექტური სტატისტიკური მონიტორინგი უნდა აწარმოოს. მსოფლიოში მიღებული საყოველთაო სტანდარტის შესაბამისად, მოსახლეობის აღწერა ტარდება ყოველ ათ წელიწადში ერთხელ. ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სტატისტიკური ღონისძიება, რადგან მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ ზუსტი ინფორმაციის უქონლობის შემთხვევაში წარმოუდგენელია ქვეყნის მართვა, ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმულირება, მისი

განხორციელება საქართველოში კი ბოლო აღწერა 1989 წელს მოეწყო. ამის შემდეგ მოხდა ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სოციალური მოდელის შეცვლა, ანუ გაეზღიოთ დამოუკიდებლობა და ბუნებრივია, საჭიროა დამოუკიდებელი აღწერაც.

– მერე, რას ვუცდით?

– აღწერა საკმაოდ ძვირადღირებული ღონისძიებაა. განვითარებულ ქვეყნებს აღწერის ჩასატარებლად ერთ სულ მოსახლეზე 13-15 დოლარი სჭირდებათ. დემოგრაფების მტკიცებით და მოსაზრებით, წელიწადი ნულზე უნდა მთავრდებოდეს ან მასთან მიახლოებული უნდა იყოს, რომ აღწერა ჩატარდეს. ამიტომ დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, აღწერის ჩატარება 1999 წლის იანვარში გვინდოდა და 1995 წლიდან საამისოდ მზადებაც დავიწყეთ.

– აძლენი დრო გჭირდებოდათ?

– დიახ, ნულოვანი მდგომარეობიდან აღწერის დასაწყებად მოსამზადებელი სამუშაოებისათვის 5 წელია საჭირო. ჩვენ ეს სამუშაოები დამამთავრებელ ფაზამდეც მივიტანეთ, მაგრამ მაშინ, მოგეხსენებათ, ძალზე მძიმე იყო ქვეყნის ფინანსური მდგომარეობა და არჩევნების ჩატარების საბიუჯეტო დაფინანსება სათუო გახდა. დადგა აღწერის გადატანის საკითხი. ჯერ ითქვა, რომ ეს 1999 წლის მაისში მოხდებოდა, მერე ისევ გადაიტანეს 2001 წლის იანვრისათვის.

– სხვა სახსრების მოძიება არ გიცდიათ?

– არა, რადგან ეს ღონისძიება აუცილებლად ბიუჯეტმა უნდა დააფინანსოს.

– გამოდის, რომ ოპოზიციის პრეტენზია მართალია?

– არა!

– რატომ?

– არ არის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა არჩევნებთან პირდაპირ კავშირში იმიტომ, რომ აღწერა აფიქსირებს მოსახლეობის რაოდენობას მხოლოდ კრიტიკული მომენტისათვის. მაგალითად, თუ ვატარებთ აღწერას 17 იანვარს 00 საათიდან ერთი კვირის განმავლობაში, მონაცემები გვაქვს მხოლოდ იმ დროისათვის. შემდეგ ამ ინფორმაციას სჭირდება დამუშავება. ეს პროცესი 6-8 თვე გრძელდება. ეს კი ნიშნავს, რომ მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ ინფორმაცია მხოლოდ წლის ბოლოს გვექნება. ამასობაში კი ვიღაცა იბადება, ვიღაცა კვდება, ვიღაცა გადის ან შემოდის... მართალია, როცა აღწერის შედეგები არის, უკეთესი საშუალებაა, არჩევნები გაცილებით ადეკვატურად წარმართო, მაგრამ მაინც, არჩევნებსა და აღწერას შორის ასეთი პირდაპირი კავშირის გამოძებნის მცდელობა მართებული არ არის.

– როგორც უნდა მივუდგეთ ამ საკითხს, აღწერა ჩასატარებელია. როგორ ფიქრობთ, ახლა მაინც მოვახ-

ერებით ამას, როცა პარლამენტი და პრეზიდენტიც უკვე გვყავს?

– დღეს ძალაშია პრეზიდენტის ბრძანებულება იმის შესახებ, რომ 2001 წლის იანვარში აღწერა უნდა ჩატარდეს, მაგრამ ბიუჯეტში კვლავაც არ არის გათვალისწინებული ხარჯები. ჩვენი ეს გაჭირვება კარგად უწყიან საერთაშორისო ფინანსურმა ორგანიზაციებმა, რომლებიც დახმარებას გვპირდებიან. ასე რომ, თუ ყველაფერი კარგად იქნა, უახლოეს პერიოდში, უკიდურეს შემთხვევაში კი – 2002 წლის იანვარში ეს საკითხი მოგვარდება.

– მოუგვარებელი საკითხების მეტი რა გვაქვს, ამიტომ საკითხავია, ამ შემთხვევაში რა ინტერესი უნდა ჰქონდეთ უცხოელებს?

– საქართველო საერთაშორისო საზოგადოების ერთ-ერთი წევრია, ვართ გაეროს წევრი ქვეყანა. ეს ორგანიზაცია კი პასუხისმგებელია მის წევრ ქვეყნებში აღწერა ჩატარდეს. ამასთან, გვაქვს არა მხოლოდ დემოგრაფიული, არამედ ნებისმიერი ინფორმაციის გაცვლის საერთაშორისო ვალდებულება, რადგან ყველა დანარჩენი ინფორმაცია ეფუძნება მოსახლეობის რაოდენობას. უცხოელ პარტნიორებთან ცივილური ურთიერთობა სხვაგვარად წარმოუდგენელია.

– ამბობენ, რომ ბევრმა „გაასწრო“ აქაურ გასაჭირს, ქვეყანა დაიცალა, ხოლო საზღვარგარეთის ბევრ

ქვეყანაში ლტოლვილთა ბანაკები სავსეა საქართველოდან წასული ხალხით. გაქვთ თუ არა ინფორმაცია, სინამდვილეში რამდენი კაცია ქვეყნიდან გასული, ან თუნდაც რამდენს აქვს მიღებული მათთვის ასე სანუკვარი „ლტოლვილის სტატუსი“?

– თუ ამ შეკითხვას ისევ არჩვენებს უკავშირებთ, იცით, რომ ყველა იმ ქვეყანაში, სადაც საქართველოს თავისი საელჩო ან თუნდაც წარმომადგენლობა აქვს, აღწერები ჩატარდა. ისე კი, საქართველოდან გასული მოსახლეობის რაოდენობა მართლაც მოლური თემა გახდა. რა თქმა უნდა, ისევ და ისევ მოსახლეობის აღწერა მოგვცემს სრულ სურათს, რამდენი გავიდა, ან უკან რამდენი დაბრუნდა. ახლა კი ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ მხოლოდ მიმდინარე სტატისტიკის მონაცემებით.

– ამ დაკვირვებას თქვენ აწარმოებთ?

– არა მხოლოდ ჩვენ და ეს დაკვირვება ყოველწლიურია. სახელმწიფო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტი, საგარეო საქმეთა სამინისტრო, შსს... ერთი სიტყვით, ამ საკითხებზე სახელმწიფო ინსტიტუტების მთელი წრე მუშაობს და იძლევა ინფორმაციას. მუსირებს აზრი, თითქოსდა, საქართველოდან გასულია 1-1,5 მილიონი კაცი. ეს ნიშნავს, რომ ყოველი ოჯახიდან ერთი, ერთნახევარი სულია გასული, რაც რეალობას არ შეეფერება. ჩვენი ექსპერტული შეფასებით, ეს ციფრი აღწევს

400-500 ათას კაცს. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ერთია ქვეყნიდან საერთოდ გასული და მეორეა – გასულა გარკვეული დროით. ნებისმიერ ქვეყანაში სამუშაო ძალის თავისუფალი მოძრაობა ჩვეულებრივი მოვლენაა – ეს საბაზრო ეკონომიკის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანია. როგორც ფასებია ლიბერალიზებული, როგორც პრესაშია თავისუფლება, ისე ამ სფეროშიც თავისუფლებაა საჭირო. სადაც მეტ სარგებელს ნახავს ადამიანი, იქ მაგრდება. ახლა ისიც გავიხსენოთ, რომ ის ხალხი ამ გზით ოჯახებს არჩენს. ხომ ფაქტია, რომ 1993-94-95 წლები იმ გზავნილებმა გადაგვატანინა? ამიტომ ეს პრობლემა არ უნდა დავაყენოთ მხოლოდ ერთი კუთხით და მისი პოლიტიზირება არ უნდა მოვახდინოთ. მიგრაცია-ემიგრაციის საკითხი მთლიან კომპლექსში უნდა განვიხილოთ: როგორც კი ჩვენ უფრო მეტ სამუშაო ადგილს შევქმნით, ხალხი უკან დაგვიბრუნდება. მოკლედ, მითი ქვეყნის დაცარიელების შესახებ ჩვენი აზრით, არ არის არგუმენტირებული და სრული საფუძველი გვაქვს ვამტკიცოთ, რომ საქართველოს მოსახლეობა დღეის მდგომარეობით, 5 მილიონზე ნაკლებია.

– თუ ამდენი ინფორმაცია გაქვთ, ისიც გვითხარით, რა მონაცემების ზრდისა და კლების ტენდენციაა ბოლო ხანებში ყველაზე უფრო თვალშისაცემი?

– მაკროეკონომიკური მაჩვენებელი კრებსითი მაჩვენებელია, რომელიც ქვეყნის საერთო მდგომარეობას ახ-

ასიათებს, ამიტომ გეტყვით, რომ საქართველოში არის მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა.

– ვინლა აწარმოებს ამ „მთლიან შიდა პროდუქტს“, თანაც – მზარდი ტემპით, როცა ამდენი უმუშევარი გვყავს?

– როცა უმუშევრობაზეა ლაპარაკი, აქ ორმაგ სტანდარტთან გვაქვს საქმე. ერთია შრომის ბირჟის მაჩვენებელი და მეორეა – ოჯახურ მეურნეობებზე ჩვენი დაკვირვების მაჩვენებელი.

– ეს რა სახის დაკვირვებაა?

– შრომის ბირჟის მონაცემებით, რეგისტრირებული უმუშევრობა ქვეყანაში 4-5 პროცენტს აღწევს, რაც კარგი მაჩვენებელია. უმუშევრობის ეს სტანდარტული რაოდენობა ყველა იმ ქვეყანას ახასიათებს, სადაც საბაზრო ეკონომიკაა. ჩვენ კი ყოველწლიურად ვაკვირდებით 3500-მდე ოჯახს, ძირითადად – თბილისში. და ეს ინფორმაცია, ჩემი აზრით, უფრო რეალურია. ჩვენი დაკვირვებით, ქვეყანაში უმუშევრობა 11-12 პროცენტია, მაგრამ არც ეს არის კატასტროფული მაჩვენებელი. მაგალითად, გერმანიაში უმუშევარია მოსახლეობის 12 პროცენტი. მეორე საკითხია, როგორია უმუშევრობის სტრუქტურა, ანუ ის, რომ დღეს დასაქმებულ პიროვნებასაც კი არასრული დასაქმება აქვს ან რამდენიმე ობიექტზეა დასაქმებული. როცა სოციალური დაზღვევის

და სოციალური უზრუნველყოფის საკითხები მოგვარდება, ეს პრობლემა მთლიანად მოიხსნება.

– ოფიციალური სტატისტიკით, ჩვენი ეკონომიკის რა მოცულობა ღვას „ჩრდილში“?

– ჩრდილოვანი ეკონომიკა, როგორც ადამიანური ბუნებიდან გამომდინარე ფენომენი, ყველა ქვეყანას აქვს. მაგალითად, აშშ-ში ეს მონაცემები 7 პროცენტს აღწევს. პრობლემა ის არის, რამდენად დიდია მისი ზვედრითი წილი მთლიან ეკონომიკაში. საკითხავია ისიც, რამდენად ებრძვის სახელმწიფო ჩრდილოვან ეკონომიკას და როგორია მისი სიდიდე ეკონომიკურ უსაფრთხოებასთან მიმართებაში. არსებობს ზღვრული პარამეტრი, რომლის იქითაც ქვეყნის ეკონომიკურ უსაფრთხოებას საშიშროება ექმნება. ამიტომ არ უნდა შევეგუოთ იმ სინამდვილეს, რომ ჩვენში ჩრდილოვანი ეკონომიკის მეოთხედი, ანუ 25 პროცენტი, სამეწარმეო სექტორში კი – 45-47 პროცენტი. განსაკუთრებით საშიშია მდგომარეობა საგარეო თუ საშინაო ვაჭრობის დარგში, სადაც კონტრაბანდის ზვედრითი წილი ნახევარი თუ არა, ერთი მესამედი მაინც არის.

– კორუფციას და ჩრდილოვან ეკონომიკას საქართველო როგორ ასცდებოდა, როცა ჩვენი (ვალიაროთ, რომ ნიჭიერი) ხალხის ცნობიერება ჯერ კიდევ კომუნისტების დროინდელი პერიოდიდან დამახინჯდა: ლამის საუკუნეა, ჩვენში კანონის შესრულებაზე კი არ ფიქრობენ,

იმას ცდილობენ, როგორ „შემოუარონ“ მოხერხებულად ამ კანონებს. მოკლედ „ჩრდილში დგომა“ ჩვენ დიდი ხანია, კარგად ვისწავლეთ (გავიხსენოთ, რომ ელუარდ შევარდნაძე, წლების წინათაც სწორედ ასეთთა რისხვა იყო). მოუხედავად ამისა, ხალხი მაინც „იმ ღროს მისტირის“. რა მოხდა, მაშინ უფრო მყუდრო „ჩრდილები“ იყო, თუ რაშია საქმე?

– როცა „იმ ღროს“ ვედრებით, საფუძველშივე ვცდებით, რადგან ნებისმიერი შედარებისათვის საჭიროა წინა, ე.წ. „საბაზისო პერიოდს“ მივედაროთ. ჩვენთვის ასეთი საბაზისო პერიოდი დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდგომი დროიდან იწყება. 1988-89 წლებში საქართველოს ეკონომიკური სისტემა არ იყო დამოუკიდებელი და ის სსრკ ეკონომიკური სისტემის შემადგენელი ნაწილი გახლდათ. მაშინდელი პრიორიტეტები საქართველოს ინტერესებიდან არ გამომდინარეობდა.

– დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღიდან რამდენად ავშენდით?

– მინდა გითხრათ, რომ ტენდენციები პოზიტიურია. თანაც არ დაგავიწყდეთ, რა გარემოში უწევს საქართველოს ეკონომიკას არსებობა. მწვავედ დგას ტერიტორიული, აქედან გამომდინარე კი – ეკონომიკური მთლიანობის პრობლემა, არის სოციალური მრავალფეროვნება... ამიტომ ოპტიზმის მოძებნა ეკონომიკაში დიდი

პოლიტიკური ამოცანაა. ეფექტს ჯერ პოლიტიკაში უნდა მიაღწიოთ, რომ შემდეგ ეკონომიკაში გექონდეს ეს ეფექტი.

– ხელისუფლებას საყვედურობენ, რომ ქვეყანა გა-
მათხოვრდა. ღვთის გლახა ყველა დროსა და სივრცეში
არსებობს, მაგრამ, როცა ამდენ ხელგამოწვდილს ხელავ,
უნებლიეთ გახსენდება, რომ ძალიან ბევრი მოწყალების
სათხოვნელად ქუჩაში გამოსვლას, უბრალოდ, ვერ კად-
რულობს, თორემ უკეთეს დღეში არც ის არის. ამიტომ
მაინტერესებს, აქვს თუ არა სტატისტიკის დეპარტა-
მენტს მონაცემი იმის შესახებ, რამდენი ასეთი მოქალაქე
გვყავს, ან არის თუ არა მათი რაოდენობა იმდენი,
მათხოვრები ცალკე სოცოუმად (ე.წ. კატეგორიად) წარ-
მოვიდგინოთ?

– გეთანხმებით, საშინელებაა, როცა ქვეყანაში ამ-
დენი გაჭირვებულია, მით უფრო, თუ მოწყალებას
ბავშვი თხოულობს, მაგრამ მინდა დაგამშვიდოთ, რომ ეს
ჩვენი ცხოვრების ჩვეულებრივად თვალშისაცემი და
ცუდი გაგებით „ეფექტური“ კადრები უფროა, ვიდრე
მათხოვრების კატასტროფამდე მისული რაოდენობა. ის-
ინი, საბედნიეროდ, არ არიან იმდენი, დამოუკიდებელ
სოცოუმად განვიხილოთ. დღეის მდგომარეობით, შეინიშ-
ნება ე.წ. „სამომხმარებლო კალათის“ მაჩვენებლის
კლების ტენდენცია. ის ახლა ერთ კაცზე 96,7 ლარს

შეადგენს, ხოლო საქართველოს მოსახლეობის 52-55 პროცენტი სიღარიბის ზღვარს ქვემოთაა მოქცეული.

– სამომხმარებლო კალათის მაჩვენებლის კლების ტენდენცია, მარტივად რომ ვთქვათ, კარგია თუ ცუდი?

– უკეთესია, რადგან ეს ფასების კლებასთან არის დაკავშირებული და არა იმასთან, რომ ხალხს ნაკლები საკვები სჭირდება.

– ცხოვრების დემოკრატიულმა წესმა მოიტანა ის, რომ თითქმის ყველა უწყებასა და სფეროს გამოუჩნდა ალტერნატიული სამსახური, რომელსაც, როგორც ოპოზიციას, ბუნებრივია, აღმაცერად უყურებენ სახელმწიფო სტრუქტურები... სტატისტიკაში როგორაა საქმე?

– ჯერ ასეთის არსებობის შესახებ არაფერი მსმენია, მაგრამ თუ კანონის ნორმებიდან გამომდინარე, რომელიმე კერძო სტრუქტურა თავისი საქმიანობის საგნად სტატისტიკურ მონიტორინგს გახდის, ჩვენ მხოლოდ მივესალმებით, რადგან რაციონალური ინფორმაცია, რაც უნდა განსხვავებული იყოს იგი, ყოველთვის საინტერესოა. რაც შეეხება ოფიციალურ სტატისტიკას, რაც უნდა გაგვიჭირდეს, ის აუცილებლად უნდა იყოს სწორედაც სახელმწიფოებრივი სტრუქტურა.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2000 წლის 23-24 აპრილი

ნუ გვეშინია პალეზის

– მიმდინარე წლის სახელმწიფო ბიუჯეტი, თავის წინამორბედების მსგავსად, ვერ აცდა სეკვესტრს. ძველ დაგალიანებებს ახალი ემატება და ასე გრძელდება უსასრულოდ. მოკლედ, ხელში სახელმწიფო კი არა, შეიძლება ითქვას, „საპენსიო“ ბიუჯეტი გვრჩება. თქვენი აზრით, როდის გადავალთ ქვეყნის სტრატეგიული განვითარების ბიუჯეტზე?

– აქ არის ორი მომენტი. პირველი ის გახლავთ, რომ თვითონ საბიუჯეტო პროცესი არ არის დარეგულირებული ქვეყანაში. იგი არსებული რეალობის ადეკვატური უნდა იყოს. მეორე კომპონენტი, პრობლემის გადაწყვეტისა, არის ამ ბიუჯეტის შესრულება, როგორიც უნდა იყოს იგი. ამ თვალსაზრისით გადასაწყვეტია მთელი წყება საკითხებისა. თუნდაც გადასახადების ამოღებისა და ტერიტორიულ ჭრილში ხარჯების დაგეგმვის პრობლემის მოგვარება. ვფიქრობ, ამ საკითხების გადაწყვეტის შემდეგ არ დავდგებით დილემის წინაშე. ეს არის „საპენსიო“ თუ ქვეყნის მომავალი განვითარების ბიუჯეტი.

– ბიუჯეტში შემოსავლების ერთ-ერთი წყარო პრივატიზაციიდან მიღებული შემოსავლებიცაა. თქვენი აზრით, ზოგადად რა შედეგი მოიტანა პრივატიზაციამ?

— როდესაც შეიცვალა სოციალურ-ეკონომიკური მოდელი, შეიცვალა საკუთრების ტიპიც. არსებობდა სახელმწიფო ანუ საერთო სახალხო საკუთრება, რომლის მთლიანი ეკონომიკის წილად 95-98% მოდიოდა. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში კი სახელმწიფო საკუთრების ასეთი ოდენობა აბსურდია. რადგან ხანმოკლე პერიოდში დაისვა საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის ამოცანა, საჭირო გახდა პრივატიზაციის სწრაფი გატარება. შედარებით სწრაფად ტარდება მცირე და საშუალო საწარმოების პრივატიზაცია. სამაგიეროდ, ხანგრძლივ დროს მოითხოვს პრივატიზაცია მსხვილ საწარმოებში.

— ვაუჩერულ პრივატიზაციაზე რა აზრისა ხართ. დღეს, მოსახლეობას ისიც აინტერესებს, სად გაქრა მათი ვაუჩერი.

— რაც შეეხება ვაუჩერულ პრივატიზაციას, მისი პრინციპი წილობრივი მიღგომაა. მიუხედავად იმისა, რომ მას გარკვეული ნაკლოვანებები ახლდა, თვითონ ვაუჩერიზაციის პრინციპი სამართლიანად მიიჩნიეს ეკონომიკური რეფორმის იდეოლოგებმა და არა მარტო ჩვენთან: აღმოსავლეთ ევროპაშიც და რუსეთშიც ჩატარდა ვაუჩერიზაცია. ვაუჩერიზაციის პრინციპი გახლავთ ის, რომ დასაწყისში ხდება ვაუჩერების განთესვა მოსახლეობაში, შემდეგ კი ისინი თავს იყრის ეკონომიკის იმ სფეროებში, სადაც კაპიტალის დაბანდების მიმზიდველი პირობებია.

თეორიულად ამაში არაფერია საგანგაშო, სხვა საკითხია ის, თუ როგორია სოციალური ფონი და საზოგადოების სოციალური სტრუქტურა, რომელიც თავის გავლენას ახდენს ვაუჩერიზაციის პროცესზე.

— დღეს, ეროვნული ვალუტა — ლარი მყარი და კონვერტირებადი რჩება მხოლოდ ოფიციალური გაცვლითი კურსით და არა კონკურენტუნარიანი ეროვნული პროდუქციის უზრუნველყოფით. როდემდე გაგრძელდება ასე და რა ელის ლარს?

— პირველ რიგში, ლარის არსებული სტაბილური კურსი გამოწვეულია იმ ხისტი ფისკალური პოლიტიკით, რომელსაც ბოლო წლებში ატარებს მთავრობა. რაც შეეხება მომავალს, იმისათვის, რომ ეკონომიკური კონიუნქტურა გაუმჯობესდეს და მოხდეს მისი რეალური ზრდა, აუცილებელია ეკონომიკის რეალურ სექტორში უფრო აქტიური ტემპებით ვიაროთ. თუმცა, იმასაც გეტყვით, რომ ისეთ დარგში, როგორიცაა მრეწველობა ეს პრობლემები მეტ-ნაკლებად წყდება. მეორე მხარეა ის, რომ ალბათ ადეკვატური ინსტიტუციონალური მოწყობის გარეშე შეუძლებელია მხოლოდ რეალური სექტორის საფუძველზე მიაღწიოთ შედეგებს.

— რა გაქვთ მხედველობაში?

— ვგულისხმობთ იმას, რომ ჯერ საჭიროა სახელმწიფო ინსტიტუტების სრული ამოქმედება, იქნება ეს საგადასახადო დეპარტამენტი თუ სხვა, და შემდეგ სა-

ბაზრო სისტემისათვის დამახასიათებელი ისეთი ინსტიტუტების შექმნა, როგორიცაა საფონდო ბირჟა, ფასიანი ქაღალდების ბაზარი და ა.შ.

— საქართველო ვალების მახეშია. სად არის გამოსავალი. ყველა ფინანსური დახმარება ქვეყანას ვალად აწვება. რამდენად გამართლებულია დღევანდელ პირობებში ამდენი ვალის აღება?

— სხვათა შორის, არის მოწინავე ქვეყნები, რომელთა ეკონომიკა თუმცა ჯანსაღია, მაგრამ მათ საკმაოდ დიდი სახელმწიფო ვალი გააჩნიათ, მაგალითად თუნდაც აშშ. ამიტომ ცალსახად უარყოფითი შეფასება ამ პროცესისა არ იქნება მთლად მართებული, თუმცა აუცილებლად გასათვალისწინებელია ვალების სიდიდე, ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალი და საერთოდ ქვეყნის სიმდიდრე. გამოსავალი ისაა, რომ როდესაც რეალური სექტორის გაუმჯობესებას მოჰყვება ქვეყნის ინსტიტუტების ინსტიტუციონალური სრულყოფა შესაბამისად სხვა საბაზრო ინსტიტუტების შექმნა, რაც საბოლოო ჯამში ეკონომიკის სიჯანსაღეს განაპირობებს, ამის შედეგად ვალების პრობლემაც გადაწყდება.

— მაგრამ ხომ არის ზღვრული პარამეტრები, რაც უშუალო კავშირშია ეკონომიკურ უსაფრთხოებასთან და რომელსაც შეიძლება გადასცილდეს ვალების ოდენობა, იგივე მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებაში?

— აქ უკვე მართლაც საგანგაშო სიტუაცია იქმნება და სასწრაფო მეთოდებით ჩარევაა საჭირო. მშპ-ს არსებული რაოდენობა 5 მლრდ 100 მლნ ლარამდე მერყეობს და ჩვენი ვარაუდით, წლის ბოლომდე 6 მლრდ-მდე უნდა გაიზარდოს. საქართველოს დღევანდელი ვალი მლრდ 800 მილიონია, მაგრამ ვფიქრობ, ის არ სცილდება იმ ზღვრულ პარამეტრს, რომელიც ამ შემთხვევაში ქვეყნის ეკონომიკურ უსაფრთხოებასთანაა დაკავშირებული. მშპ-ს ზრდისა და რეალური სექტორის სრული აბუშავების კვალობაზე ეს პრობლემა ნაკლებად აქტუალური იქნება. თუმცა, პატარა ქვეყნებისათვის ვალების საკითხი ყოველთვის იარსებებს, მაგრამ სხვა კონტექსტში, ვიდრე დღევანდელ საქართველოშია.

— ბატონო თემურ, თქვენ ახლახანს იმყოფებოდით პარიზში, ევროპის ქვეყნების სტატისტიკოსთა შეკრებაზე. ორიოდე სიტყვით ხომ ვერ გვეტყვით ამ შეხვედრის შესახებ?

— ეს გახლდათ ტრადიციული შეხვედრა, რომელშიც მონაწილეობს როგორც ევროპის, ისე ზოგიერთი არაევროპული სახელმწიფოს სტატისტიკის უწყებების წარმომადგენლები, იქ ხდება როგორც განვლილი პერიოდის შეჯამება, ისე მომავალი ამოცანების დაგეგმვა, სტატისტიკური ინფორმაციების მომხმარებლებთან პერიოდული პრობლემები, ახალი ინსტრუმენტარიუმის დანერგვა სტატისტიკის სამსახურებში და სხვა. ცალკე სა-

კითხი გახლდათ გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში რეფორმების მიმდინარეობის ანალიზი და შეფასება. დსთ-ს ქვეყნიბიდან მოხსენებით წარსდგნენ რუსეთისა და საქართველოს წარმომადგენლები. რუსეთის მხარე ფრიად საინტერესო მოხსენებით გამოვიდა. მათ, მსოფლიო ბანკის დახმარებით, შეძლეს კარგი პირობებით კრედიტის აღება, რაც საშუალებას მისცემთ მოახდინონ ოფიციალური სტატისტიკის მატერიალური ბაზის რეფორმირება. ჩვენი მხარე წარსდგა მოხსენებით სტატისტიკური ინფორმაციის მომხმარებლებთან ურთიერთობის ძირითადი მიმართულებების შესახებ. თქვენ იცით, რომ ჩვენი მომხმარებლები ფართო სპექტრით არიან წარმოდგენილი საქართველოს როგორც ოფიციალური, ისე კერძო სტრუქტურების სახით. ჩვენი მომსახურებით ასევე დაინტერესებული არიან საფინანსო საერთაშორისო ორგანიზაციები, აკადემიური სექტორი, სტუდენტობა და ა.შ. მათი მოთხოვნები ჩვენთვის არის ის ინდიკატორი, რომელიც გვიჩვენებს თუ საით წავიდეთ, როგორ განვაკეთაოთ ჩვენი საქმიანობა.

— საქართველოში აღწერის ჩატარების საკითხი თუ იდგა დღის წესრიგში?

— ეს საკითხი ოფიციალურად დღის წესრიგში შეტანილი არ ყოფილა, რამეთუ ეს არის ძალიან დიდი პრობლემა, მაგრამ კულუარებში გვქონდა აზრთა გაზიარება ევროპისა და დსთ-ს იმ ქვეყნების წარმო-

მადგენლებთან, სადაც ჩატარდა ან აპირებენ აღწერის ჩატარებას.

— მსოფლიოში მიღებული ასეთი გამონათქვამი: „სტატისტიკამ ყველაფერი იცის“ ანუ რაც არ უნდა მალოს ხელისუფლებამ ქვეყნის ეკონომიკური თუ პოლიტიკური ცხოვრების ზოგიერთი მომენტი, თქვენ ეს ყველაფერი ხელის გულზე გაქვთ. აქედან გამომდინარე, რა დასკვნის გამოტანის საშუალებას გაძლევთ ქვეყანაში მრეწველობის განვითარების დონე?

— არ ვეთანხმები და ყოველთვის ოპონირებას ვუწევ იმ პოზიციას, როდესაც ამბობენ, რომ აი, საბჭოურ პერიოდში საქართველოში ფუნქციონირებდნენ დიდი ქარხნები, ფაბრიკები, რომ დღეს ეს ყველაფერი გაჩერებულია, დაჩაჩანაკდა ის საწარმოო პოტენციალი, რომლებიც გააჩნდათ მათ, რომ ეს ყველაფერი ძველი მოცულობით უნდა აღდგეს და ა.შ. ეს არის მცდარი მიდგომა მრეწველობის განვითარების თვალსაზრისით. ჯერ ერთი, მაშინ სულ სხვა მოდელი იყო ქვეყანაში. საქართველო იყო საბჭოთა ეკონომიკის შემადგენელი ნაწილი. შესაბამისად, მისი პოტენციიდან და სიდიდიდან გამომდინარე, ის არ ყოფილა დამოუკიდებელი ციკლის მქონე ქვეყანა. დღეს ჩვენ ალბათ არ უნდა ავიღოთ ორიენტაცია იმ დიდ საწარმოებზე, რომლებიც ფუნქციონირებდნენ საბჭოთა პერიოდში. დღეს უნდა გამოვიდეთ იმ მდგომარეობიდან, რაც გააჩნია ქვეყნის ეკონომიკას საქართველოს

გეოპოლიტიკური ვითარებიდან გამომდინარე და ამის გათვალისწინებით დავსახოთ ორიენტირები. ეს უპირველესად ეხება ჩვენს სამრეწველო პოტენციალს, მრეწველობის იმ ნაწილს, რომელიც სოფლის მეურნეობას ემსახურება, ვინაიდან სოფლის მეურნეობა ყოველთვის პრიორიტეტული დარგი იყო საქართველოსათვის და მთელი მიდგომა მრეწველობის მიმართ სწორედ ამ ლოგიკას უნდა ექვემდებარებოდეს.

„არგო“,
2000 წლის 11-17 ივლისი

მეწარმეთა უმეტესობა უმოქმედოა მალავს

სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი და მისი ტერიტორიული ორგანოები ქვეყნის საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურათა დახმარებით, მიზანმიმართულ საქმიანობას ეწევიან ქვეყნის ეკონომიკაში სახელმწიფო საანგარიშგებო დისციპლინის გასაუმჯობესებლად.

წლეულს, პირველ კვარტალში სახელმწიფო სტატისტიკის ტერიტორიულმა ორგანოებმა სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტში 32952 სტატისტიკური ანგარიში წარმოადგინეს. საანგარიშგებო დისციპლინის დონემ ქვეყნის მასშტაბით 99,8 პროცენტი შეადგინა. ეს მიგვანიშნებს, რომ ერთგვარი გარკვეული წარმატებაა მიღწეული სტატისტიკურ აღრიცხვაში მეწარმე სუბიექტების მაქსიმალურად მოცვის მხრივ, რასაც ვერ ვიტყვი საწარმოებიდან წარმოდგენილ პირველად ინფორმაციაზე.

განა შეიძლება იმის დაჯერება, რომ ქვეყანაში ერთ სულ მოსახლეზე 200 გრამი პური გამოიცხობა? ან როგორ შეიძლება იმის დაჯერება, რომ 1998 წელი ქვეყნის მთელმა სამეწარმეო სექტორმა ნეგატიური ფინანსური შედეგებით – 74 მილიონი ლარის ზარალით დაასრულა? დეკლარირებული მაჩვენებლებით ზარალიანი

იყო როგორც სახელმწიფო სექტორი (ზარალი - 70 მილიონი ლარი), ისე კერძო სექტორი (ზარალი - 3,4 მილიონი ლარი).

როგორც წარმოდგენილი მასალების ანალიზი გვიჩვენებს, მრავალი მეწარმე ჯერადობით ამცირებს პროდუქციის (მომსახურებს) გამოშვების მაჩვენებლებს და ამის პარალელურად, ხელოვნურად ზრდის პროდუქციის (მომსახურების) წარმოებაზე გაწეულ დანახარჯებს.

უკანასკნელი 6-7 წლის მანძილზე ქვეყანაში 7-ჯერ გაიზარდა ანგარიშვალდებულ საწარმოთა რაოდენობა. ასეთ პირობებში ძნელია თითოეული ორგანიზაციიდან მიღებული ინფორმაციის უტყუარობის შემოწმება, ისე როგორც ეს ხდებოდა გეგმიური ეკონომიკის არსებობის პირობებში, ამიტომ, მივიღეთ გადაწყვეტილება მსხვილი ეკონომიკური რეგიონების სამეწარმეო აქტიურობის დასახასიათებლად გამოვიყენოთ ე.წ. „ცენზობრივი მეთოდი“. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მსხვილი და საშუალო საწარმოები მოკლევადიანი (ყოველთვიური) გამოკვლევების ჩატარებისას მოცული იქნებიან სრულად, ხოლო მცირე საწარმოებს შევისწავლით შერჩევითი სტატისტიკური გამოკვლევების ჩატარებით. ასეთ პირობებში უფრო მეტი საშუალება გაგვიჩნდება სათანადო ყურადღება დავუთმოთ სტატისტიკური ინფორმაციის ხარისხსაც. რაც შეეხება წლიურ სტატისტიკურ გამოკვლევებს, ასეთი გა-

მოკვლევებით სრულად იქნება მოცული როგორც მსხვილი და საშუალო, ისე მცირე საწარმოები.

დღეს პურის ცხოვის აღრიცხვაში არსებული ინფორმაციის მიხედვით წარმოება შეადგენს მოხმარების ერთ მესამედს, ე.ი. წარმოებული პურის ორი მესამედი აღურიცხავი რჩება. დეკლარირებული პირველადი მონაცემებით 3,7-ჯერაა შემცირებული რესტორნებში. რეალიზებული ბენზინის მოცულობა 3,1-ჯერ მეტია ბენზინგასამართი საწარმოების მიერ წარმოდგენილ ოფიციალურ მაჩვენებლებთან შედარებით. მსუბუქი მიკროავტობუსებით მგზავრთა გადაყვანით მიღებული ორი დღის წმინდა შემოსავალი იმდენივეა, რასაც ამ საქმიანობით დაკავებული მეწარმეები ერთი თვის მანძილზე უზდიან ბიუჯეტს. ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბები ასევე საკმაოდ მაღალია ბაზრებსა და ბაზრობებზე.

ამჟამად, აღრიცხვის მოწესრიგების საკითხებზე სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი ღონისძიებებს ახორციელებს თბილისის, იმერეთის, შიდა ქართლის და კახეთის სამხარეო ადმინისტრაციებთან. ასეთი სახის სამუშაოები მომავალში გაგრძელდება ქვეყნის დანარჩენ ტერიტორიულ ერთეულებშიც.

მაინც, რის გამო ხდება მეწარმეების მიერ დეკლარირებული პირველადი მონაცემების დამახინჯება და როგორ შეიძლება მომავალში მისი აღმოფხვრა? მოცემული საკითხის შესასწავლად დეპარტამენტმა 2000 წლის მარტში გამოკითხა 500 საწარმოს ხელმძღვანელი.

კითხვაზე – დაინტერესებულია თუ არა მეწარმეთა უმრავლესობა დეკლარირებულ მაჩვენებლებში წარმოების მოცულობის ობიექტური ასახვით? – პასუხები ასეთ-ნაირად განაწილდა: გამოკითხულთა 40 პროცენტი დაინტერესებულია მონაცემთა ობიექტური ჩვენებით; 57 პროცენტი სხვადასხვა დონით ამცირებს დეკლარირებულ მაჩვენებლებს. გამოკითხულ მეწარმეთა 3 პროცენტმა თავი შეიკავა.

მეწარმეთა უმეტეს ნაწილს მიაჩნია, რომ დეკლარირებული მაჩვენებლების შემცირება გამოწვეულია ქვეყანაში ამჟამად მოქმედი მაღალი საგადასახადო განაკვეთებით და კორუფციით.

უკანასკნელ წლებში ჩვენი დეპარტამენტი ცდილობდა დაერწმუნებინა მეწარმეები, რომ სწორი ინფორმაციის წარმოდგენა მათსავე ინტერესებს შეესაბამება, რომ სწორედ ასეთი ინფორმაციების საფუძველზე ხდება ქვეყნის ბიუჯეტის ფორმირება, მეწარმეებისათვის საინტერესო ინფორმაციაზე საცნობარო კატალოგების გამოცემა და ა.შ. ამან ბევრი მეწარმე მოარჯულა, მაგრამ გამოჩნდნენ ისეთებიც, განსაკუთრებით ეკონომიკის

არასახელმწიფო სექტორში, რომლებიც თავს არიდებენ „სტატისტიკის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნათა შესრულებას და არღვევენ საანგარიშგებო დისციპლინას. ასეთ მეწარმეებზე ზემოქმედების მიზნით შარშან, 22 ივლისიდან მიღებულია კანონი, რომლის თანახმად სტატისტიკური დაკვირვების პირველადი მონაცემების გაყალბება, დადგენილი ფორმითა და დადგენილ ვადებში მათი წარუდგენლობა გამოიწვევს ბრალეული პირების დაჯარიმებას: პირველ შემთხვევაში – 150 ლარამდე, ხოლო მეორე შემთხვევაში – 150-დან 200 ლარამდე.

სტატისტიკის ორგანოებისათვის სტატისტიკური მონაცემების უტყუარობის შემოწმებაში ხელის შეშლა ჯარიმდება 200-დან 300 ლარამდე; არის სასჯელის სხვა ზომებიც.

კანონის ახალი რედაქციით მიღების შემდეგ ტერიტორიული სტატორგანოების მიერ დაჯარიმებულია სახელმწიფო საანგარიშგებო დისციპლინის დარღვევაში ბრალეული 303 პირი, საერთო თანხით 8950 ლარი. ეს თანხა ჩარიცხულია ცენტრალურ ბიუჯეტში.

მიღებულია გადაწყვეტილება, ტერიტორიულ სტატისტიკური ორგანოების საქმიანობის შეფასების ერთ-ერთ ძირითად კრიტერიუმად ჩაითვალოს შესაბამის ტერიტორიულ ერთეულებში სახელმწიფო საანგარიშგებო დისციპლინის რეალური მდგომარეობა. აქედან გა-

მომდინარე, თითოეული რაიონიდან და ქალაქიდან პირველადი სტატისტიკური ანგარიშის დაგვიანების, არ-წარმოდგენის ან უხარისხოდ წარმოდგენის შემთხვევაში შედგება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმი და მიიღება შესაბამისი დადგენილება.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2000 წლის 3 აგვისტო

კორუფცია სტატისტიკური აღრიცხვის მეშვეობით დაიძლევა...

– ბ-ნო თეზურ, სტატისტიკის დეპარტამენტის მუშაობა საზოგადოებაში ისე აღიქმება, რომ თითქოს მის კომპეტენციაში მხოლოდ მოსახლეობის აღწერა და დემოგრაფიული სურათის შექმნა შედის...

– მიუხედავად იმისა, რომ მოსახლეობის აღწერა სტატისტიკური საქმიანობის მთავარი სამუშაო, არის მრავალფეროვანი მიმართულებები, რომლებიც შედის სტატისტიკურ მონიტორინგში და სტატისტიკურ აღწერაში. უფრო მეტიც, კონსტიტუციურად არის დაფიქსირებული სტატისტიკის როლი საზოგადოებაში. წარმოდგენილია, რომ მოვლენების რაოდენობრივი შეფასების გარეშე მოხდეს სწორი, ოპტიმალური გადაწყვეტილებების მიღება. სამსახურს აქვს თავისი ტრადიციები, მაგრამ ქვეყნის მოდელის შეცვლამ გამოიწვია სტატისტიკის სამსახურის შინაარსის შეცვლაც, მისი რეფორმირება და სხვა. უპირველეს ყოვლისა, მინდა აღვნიშნო სტატისტიკური სამსახურის სამართლებრივი ბაზა. ეს არის ძირითადი კანონი „სტატისტიკის შესახებ“, რომელიც 1994 წელს მიიღეს, ხოლო ახალი რედაქციით გამოვიდა 1997 წელს. იგი საშუალებას გვაძლევს, ერთი მხრივ, მივიღოთ ინფორმაცია ჩვენი

მომხმარებლებისაგან და, მეორე მხრივ, მივაწოდოთ მათ ინფორმაცია მოთხოვნილებათა გათვალისწინებით.

– თქვენ სტატისტიკის სამსახურის შინაარსის შეცვლა ახსენეთ. რაში მდგომარეობს იგი?

– ჩვენი სამსახურის საქმიანობაში გაჩნდა ახალი მიმართულებები. ეს გახლავთ ეკონომიკური სტატისტიკა, სოციალური სტატისტიკა და მესამე, ცალკეული ბლოკი – სამეწარმეო სტატისტიკა, რომელიც ნაწილია ეკონომიკური სტატისტიკის. თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკისადმი მისადაგებული სტატისტიკური ინსტრუმენტარიუმი იძლევა საშუალებას, შევაფასოთ ეკონომიკაში მაკროეკონომიკური ტენდენციები. ეროვნული ანგარიშების სისტემის დანერგვას, როგორც წესი, ექვსი-შვიდი წელი სჭირდება. ჩვენ 1993 წლიდან დავიწყეთ ეროვნული ანგარიშების სისტემის დანერგვა სტატისტიკაში და უკვე მის დამამთავრებელ ეტაპზე ვიმყოფებით. აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ ეროვნული ანგარიშების სისტემის დანერგვის საკითხში ძალზედ ნაყოფიერად გვეხმარება საერთაშორისო სავალუტო ფონდი. ისეთი პოტენციალისა და გეოგრაფიული მდებარეობის მქონე ქვეყნისათვის, როგორიც საქართველოა, ძალზედ მნიშვნელოვანია ვაჭრობის საკითხების რაოდენობრივი განსაზღვრულობა (ეს ეხება როგორც შიდა, ასევე საგარეო ვაჭრობას). ამ მხრივ, ჩვენთან ცალკე მიმართულება ფუნქციონირებს, ეს გახლავთ საგადასამხდლო ბალანსის

სესხწარმოება, რომელიც საშუალებას იძლევა სრულად შევაფასოთ საგარეო ვაჭრობის ავ-კარგი. მისი გეოგრაფია, ვინ არის ინვესტორი და ა.შ. შინამეურნეობებზე ანუ ოჯახებზე დაკვირვებას ვატარებთ კანადელთა მეთოდური დახმარებით და მსოფლიო ბანკის დაფინანსებით. 1996 წლიდან ვაკვირდებით ოჯახებს როგორც დედაქალაქში, ასევე რეგიონებში.

— რაში გამოიხატება ეს დაკვირვება?

— სპეციალურად შემუშავებული კითხვარების საფუძველზე საგანგებოდ მომზადებული ინტერვიუერი შედის ოჯახებში და იღებს ინფორმაციას მათი სტრუქტურის, შემოსავლების, დანახარჯების, უმუშევრობა-დასაქმების შესახებ და სხვა სოციალურ ეკონომიკურ საკითხებზე. შემდგომ ხდება ამ დიდი ინფორმაციის განზოგადება ქვეყნის მასშტაბით და ჩვენ ვიღებთ რეალურ სურათს იგივე უმუშევრობისა და დასაქმების შესახებ. შინამეურნეობებზე დაკვირვება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია შერჩევითი კვლევისა. მსოფლიოს ეკონომიკური სტატისტიკური სამსახური დღესდღეობით იყენებს შერჩევით მეთოდს. ასევე მნიშვნელოვანი კომპონენტია შრომის სტატისტიკა ანუ უმუშევრობისა და დასაქმების სოციალური ასპექტის განსაზღვრა. ამ მიმართულებით ჩვენ ვთანამშრომლობთ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციასთან. მათი მეთოდოლოგიისა და ინსტრუმენტარიუმის გამოყენების საფუძველზე ვიღებთ უფრო რეალურ

მონაცემებს, ვიდრე, თუნდაც, შრომის ბირჟიდან. დემოგრაფიული სტატისტიკა განკერძოებული, მნიშვნელოვანი მეცნიერებაა, რომელიც ითვალისწინებს მიგრაციის სტატისტიკას – ქვეყანაში შემომსვლელთა და გამსვლელთა რაოდენობას, შობადობას, სიკვდილიანობას და ა.შ.

– თუ გაქვთ მონაცემები, როგორია დღეს საქართველოს დემოგრაფიული სურათი?

– მე მოკლედ გიპასუხებთ – ძალიან არასახარბიელო მდგომარეობაა. ბოლო წლებში ნეგატიური ტენდენციები აისახა აღწარმოების და საქართველოდან მოსახლეობის გადინების პროცესში. სამწუხაროდ, ქვეყანაში ჯერ კიდევ შეუძლებელია შრომისუნარიანი მოსახლეობის სრულფასოვანი საარსებო მინიმუმის დონეზე მაინც დასაქმება. 1999 წლის მონაცემებით, ქვეყანაში ოფიციალურად რეგისტრირებულია 40778 ახალშობილი, რაც 1990 წელთან შედარებით 44%-ით ნაკლებია. იკლო ქორწინებების რიცხვმა. ყოველივე ეს კი, ეკონომიკურ, ფსიქოლოგიურ და სოციალურ ფაქტორებზეა დამოკიდებული. თუმცა, არის ქვეყნები, სადაც მატერიალური დონე საკმაოდ მაღალია, მაგრამ დემოგრაფიული პრობლემა მაინც არსებობს. ამიტომ, დემოგრაფიული პოლიტიკის ძირითად მიზნად უნდა მივიჩნიოთ მდგომარეობის შემდგომი გაუარესების ტენდენციის შეჩერება და უახლოეს წლებში პოზიტიური შემობრუნება.

ჩვენი საქმიანობის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტებია აგრეთვე, სოფლის მეურნეობა (მაგალითად, სოფლად შინამეურნეობების პოტენციალის განსაზღვრა); ფასების სტატისტიკა, რომელსაც საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან ურთიერთობით ვახორციელებთ; სოციალური ინფრასტრუქტურა, რომელიც მოიცავს განათლების, კულტურის, კრიმინალურ, ჯანდაცვის სტატისტიკას და ბოლო ბლოკი ჩვენი საქმიანობისა არის სამეწარმეო სტატისტიკა. 2001 წლიდან სტატისტიკის დეპარტამენტის და ფინანსთა სამინისტროს მეცადინეობით შემოღებული იქნება ახალი სტატისტიკური ფორმები, რომლებიც მიესადაგება ახალ საბუღალტრო ნორმებს და შესაბამისად მოგვცემს საშუალებას უფრო კარგად დავაკვირდეთ ჩვენს ეკონომიკურ სუბიექტებს. ტურიზმის სტატისტიკა გულისხმობს ადეკვატური სურათის შექმნას ქვეყანაში ამ მიმართულებით; მშენებლობის სტატისტიკა ითვალისწინებს მშენებარე ობიექტების შესახებ ინფორმაციის მოპოვებას; ვაჭრობის სტატისტიკა – სავაჭრო ობიექტების აღწერას. მინდა გამოვყო ისეთი მნიშვნელოვანი ობიექტი, როგორიცაა ჩრდილოვანი ეკონომიკა. მასზე ამ ბოლო დროს დიდი სჯაბაასი მიმდინარეობს როგორც ოფიციალურ, ასევე არაოფიციალურ სტრუქტურებში, რამეთუ იგი ნეგატიურ ზეგავლენას ახდენს ცხოვრების დონეზე და საზოგადოების ნებისმიერ სფეროზე. ჩრდილოვანი ეკონომიკის სიდიდის დადგენის

მიზნით, ძალზედ საინტერესო კვლევები ჩავატარეთ თბილისის მასშტაბით. დაკვირვებები მოიცავს ბენზინ-გასამართ სადგურებს, სავაჭრო ობიექტებს, რესტორნებს, მშენებლობებს, ტრანსპორტს. ჩრდილოვანი ეკონომიკის შესახებ დაინტერესებულ უწყებებს სტატისტიკის დეპარტამენტი აწოდებს და მომავალშიც მიაწოდეს მნიშვნელოვან ინფორმაციას.

— თქვენ საუბრისას არაერთხელ ახსენეთ სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები. მუშაობის საშუალებას ალბათ სწორედ ეს ურთიერთობები გაძლევთ...

— რა თქმა უნდა. ცალკე მინდა გამოვყო ისეთი ორგანიზაცია, როგორიცაა ევროგაერთიანების სტატისტიკური კომისია, რომელიც ჩვენთან რამდენიმე წელია ტასისის პროექტის პროგრამის ჩარჩოებში საკმაოდ ნაყოფიერად თანამშრომლობს. რომ არა სამეწარმეო სტატისტიკის პროექტები, სტატისტიკის სამსახურს ძალზედ გაუჭირდებოდა ამ სფეროში მიზნებისა და გეგმების რეალიზაცია. მე ჩამოვითვალეთ სტატისტიკის დეპარტამენტის საქმიანობის ის სფეროები, რომლებიც, ალბათ, საზოგადოებისათვის ნაკლებადაა ცნობილი.

— ბ-ნო თემურ, დეპარტამენტის საქმიანობის იმ სფეროებს, რომელზედაც თქვენ ისაუბრეთ, მოსახლეობა ნაკლებად იცნობს. გთხოვთ მოსახლეობის აღწერის შესახებ გვესაუბროთ, როდემდე გადაიღო იგი?

– მოსახლეობის აღწერა ათ წელიწადში ერთხელ ტარდება. ბოლო აღწერა საქართველოში ჯერ კიდევ საბჭოურ პერიოდში 1989 წელს ჩატარდა, 1995 წელს დაიწყო მომდევნო აღწერისათვის მზადება, რომელიც 1999 წლის იანვარში უნდა ჩატარებულიყო, მაგრამ, სახელმწიფო ბიუჯეტში ფინანსური კრიზისის გამო იგი 2001 წლისათვის გადაიტანეს.

– რამდენადაც ვიცი, ქვეყნის ეკონომიკის ამსახველი ბოულეტენი ყოველთვიურად გამოდის, აღარაფერს ვამბობ მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის შესახებ, რომელიც ორ კვირაში ერთხელ მიეწოდება მთავრობას, მოსახლეობის აღწერა კი 10-წლიანი შუალედით ტარდება. რატომ?

– ეს შუალედი დემოგრაფიის მიერაა გაანგარიშებული. თუმცა, არის გამოჩვეულებებიც, მაგ., საფრანგეთში 5-6 წელიწადში ერთხელ ატარებენ.

ჩვენთან ათწლიანი ციკლიც დარღვეულია. იგივე მდგომარეობაა დსთ-ს ბევრ ქვეყანაშიც. მოსახლეობის აღწერა ძალზე დიდი და შრომატევადი ღონისძიებაა. მართალია, გარკვეული დახმარება გაგვიწიეს კომპიუტერიზაციის თვალსაზრისით, მაგრამ ძირითადი სამუშაო და თანხა მაინც ჩვენზეა. იაპონელმა მეწარმემ, რომელიც დაინტერესებულია ინფორმაციული პრობლემების გადაწყვეტით, საქართველოს პრეზიდენტთან საუბარში განაცხადა, რომ მზად არის ხარჯების გასაღე-

ბად. ის 860 ათასი დოლარი კი, რომელსაც შეგვპირდა, არის დაახლოებით 20-25 პროცენტი იმ თანხისა, რაც მოსახლეობის აღწერას ესაჭიროება. ამიტომ აზრი იმის შესახებ, რომ იაპონური გრანტი საკმარისი იქნება საქართველოში აღწერის ჩასატარებლად, მცდარია.

— საინტერესოა სტატისტიკის დეპარტამენტის პოზიცია ეროვნების რეკვიზიტთან დაკავშირებით...

— ამაზე, ჩვენ ბატონ გურამ შარაძესთან ვისაუბრეთ. კითხვარში შევიტანეთ ეროვნების საკითხი. დემოგრაფიის განვითარების თვალსაზრისით, აუცილებელია გვქონდეს ინფორმაცია მოსახლეობის ეთნიკური შემადგენლობის შესახებ და აღწერის დროს მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ეროვნების დაფიქსირება. რაც შეეხება საკითხის იურიდიულ მხარეს, მე იურისტი არ გახლავართ და ალბათ ჩვენც იგივე გზით უნდა წავიდეთ, საითაც განვითარებული ქვეყნები.

— ბ-ო თემურ, თქვენი დეპარტამენტის საქმიანობა იმდენად მრავალფეროვანია, რომ ცხადია, პრობლემების სიმცირეს არ უნდა უჩიოდეთ...

— სტატისტიკის დეპარტამენტი, როგორც სახელმწიფო უწყება, ძირითადად ბიუჯეტზეა დამოკიდებული ანუ მისი დაფინანსების 8 პროცენტი ბიუჯეტზე მოდის. უმრავლესს ქვეყნებში ინფორმაციის გაყიდვის წილი საერთო შემოსავლების 15-20 პროცენტს შეადგენს, ჩვენთან კი მხოლოდ 2-3 პროცენტია, რაც დამეთანხმე-

ბით, ძალზე ცოტაა. მე არ მინდა ამ თემაზე ბევრი ვილაპარაკო, მაგრამ ჩვენი პოზიციის დაფიქსირება მიზანშეწონილად მიმაჩნია. ბიუჯეტის სეკვესტრირების შემდეგ პრაქტიკულად ნულზე დავიდა სტატისტიკური პროგრამის დაფინანსება. ჩვენი სამსახურის მთელი საქმიანობა ფინანსებზეა დამოკიდებული. ბუნებრივია, არის საკითხები, რომელიც ფინანსთა, ეკონომიკის და მრეწველობის სამინისტროებთან და, ძირითად, ეკონომიკურ სამსახურებთან ნაყოფიერი ურთიერთობით სამუშაო ვითარებაში წყდება, მაგრამ დღეს შემიძლია განვაცხადო, რომ ფინანსურზე დიდი პრობლემა სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტს არ გააჩნია. ამ საკითხის მოგვარება სწორედ რომ დღეს არის აუცილებელი, რადგანაც, როგორც საქართველოს პრეზიდენტმა ბრძანა, „ისეთი დიდი და ყველაზე საშინელი ბოროტება, როგორიცაა კორუფცია, რომ დავძლიოთ, უნდა შევიბუშოთ მკაფიო სახელმწიფო პოლიტიკა სტატისტიკური აღრიცხვის მეშვეობით. ვერავითარი სტრუქტურა თავს ვერ გაართმევს კორუფციას, თუ არ მოგვარდა სტატისტიკური აღრიცხვა“.

„დრო“,

2000 წლის 5 სექტემბერი

საქართველოს ეკონომიკა ბარდამავალ პერიოდში

საქართველოს, ისევე როგორც დანარჩენი ყოფილი საბჭოთა კავშირის და სხვა სოციალისტური ქვეყნების ეკონომიკური მდგომარეობა 1990-იანი წლების პირველ ნახევარში ხასიათდებოდა კრიზისული მოვლენებით, რომლებიც, მართალია, რაოდენობრივი პარამეტრებით საკმაოდ განსხვავდებოდა ქვეყნების მიხედვით, მაგრამ საერთო ბუნება და მიმართულება გააჩნდათ. ეს, უპირველესად, გამოიხატებოდა წარმოების დაცემაში ინფლაციის მაღალ ტემპებთან ერთად.

ეს პერიოდი ხასიათდება საინვესტიციო საქმიანობის მკვეთრი შეკვეცით, ეროვნულ შემოსავალში დაგროვების წილის მკვეთრმა შემცირებამ შეზღუდა ეკონომიკის სწრაფი გამოცოცხლების შესაძლებლობები, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნები სრული ეკონომიკური გა-
კოტრების ზღვარზე დააყენა.

ეკონომიკის დაქვეითებას ყოფილი საბჭოთა კავშირის და სოციალისტურ სახელმწიფოებში არსად არ მიუღია ისეთი მასშტაბები, როგორც საქართველოში. კერძოდ, 1994 წელს საქართველოში წარმოებული მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა 1990 წელთან შედარებით 70 პროცენტით შემცირდა, მრეწველობის მთლიანი პროდუ-
ქცია – 84 პროცენტით, სოფლის მეურნეობის მთლიანი

პროდუქცია – 46 პროცენტით, ძირითად კაპიტალში ინვესტიციები – 97 პროცენტით.

მოყვანილი მაჩვენებლებიდან საქართველო სამი მაჩვენებლის მიხედვით (მთლიანი შიდა პროდუქტის, მრეწველობის მთლიანი პროდუქცია და კაპიტალური დაბანდების მოცულობის ზრდის ტემპები) გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებს შორის ყველაზე უარეს მდგომარეობაში აღმოჩნდა. კერძოდ, მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა აღნიშნულ ქვეყნებში, ჩვენ ხელთ არსებული მონაცემებით, საშუალოდ 35 პროცენტით შემცირდა (მათ შორის, აღმოსავლეთ ევროპისა და ბალტიის ქვეყნებში – 24 პროცენტით, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნებში – 39 პროცენტით), საქართველოს მაჩვენებელთან ყველაზე ახლოს მყოფ სომხეთში კი – 60 პროცენტით.

მთლიანად დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში ეკონომიკის დაქვეითებამ, როგორც უკვე აღინიშნა, 39 პროცენტი შეადგინა. წარმოებული მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობის შემცირება დაკავშირებული იყო, უწინარეს ყოვლისა, მდგომარეობის გაუარესებასთან მრეწველობასა და სოფლის მეურნეობაში, სადაც წარმოების მოცულობა 1994 წელს 1990 წელთან შედარებით შესაბამისად 49 პროცენტით და 29 პროცენტით შემცირდა.

ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესება საქართველოსა და სომხეთში მნიშვნელოვანწილად განპირობებული იყო სათბობ-ენერგეტიკის დარგებში შექმნილი მდგომარეობით. საქართველო, რომელიც ენერგეტიკული რესურსებით უზრუნველყოფის თვალსაზრისით ყოველთვის დეფიციტს განიცდიდა, სათანადო სახსრების არასაკმარისობის გამო იძულებული იყო მკვეთრად შეემცირებინა ენერგოშემცველების შემოტანა და, აქედან გამომდინარე, – ელექტროენერგიის წარმოება. 1994 წელს საქართველოში ელექტროენერგიის წარმოებამ 1990 წლის დონის მხოლოდ 49 პროცენტი შეადგინა. მაგალითისათვის, მოლდოვაში შესაბამისი მაჩვენებელი 52 პროცენტი იყო (საქართველოს შემდეგ ყველაზე უარესი შედეგი), სომხეთში – 55 პროცენტი, აზერბაიჯანში – 76 პროცენტი.

1992-1994 წლებში საქართველოში, ისევე, როგორც ყოფილი საბჭოთა კავშირის სხვა ქვეყნებში, მკვეთრად შემცირდა საინვესტიციო საქმიანობა, რაც დაკავშირებული იყო სამშენებლო წარმოებისათვის აუცილებელი რესურსების წარმოების შემცირებასა და მათზე ფასების ზრდასთან, მშენებლობის დასაფინანსებლად ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრების ნაკლებობასთან. საქართველოს 1994 წელს ძირითად კაპიტალში ინვესტიციების მოცულობამ 1990 წლის დონის მხოლოდ 3,3 პროცენტი შეადგინა, სომხეთში – 3 პროცენტი, აზერბაი-

ჯანში – 119 პროცენტი (საუკეთესო მაჩვენებელი დსთ-ის ქვეყნებს შორის), ხოლო საშუალოდ დსთ-ში – 37 პროცენტი.

ეკონომიკური მდგომარეობა სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში, ისევე, როგორც მთლიანად ყოფილ საბჭოთა კავშირში, იმანაც გააძწავა, რომ წარმოების დაცემა დაუკავშირდა ფასების მნიშვნელოვან ზრდას, ფინანსური ურთიერთობების მოშლას. თანამეგობრობის ქვეყნებისათვის 1992-1994 წლებში დამახასიათებელი გახდა სახელმწიფო ბიუჯეტების დეფიციტის მკვეთრი ზრდა. ამას მოჰყვა ინფლაციური პროცესების დაჩქარება, ვინაიდან დეფიციტის დასაფარავად მთავრობები სისტემატურად იყენებდნენ ფულად-საკრედიტო ემისიას.

საერთო ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესებამ დსთ-ის ქვეყნებში მოსახლეობის ცხოვრების დონის დაქვეითება გამოიწვია. საქართველოში და სომხეთში, ისევე როგორც მოლდოვაში, ტაჯიკეთსა და ყირგიზეთში, სამომხმარებლო ფასების ზრდის ტემპები მნიშვნელოვნად აღემატებოდა მოსახლეობის ფულადი შემოსავლების ზრდას. 1994 წლის დეკემბერში საქართველოში მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით ყველა სახის შემოსავალმა დაახლოებით 7-7,5 აშშ დოლარის ეკვივალენტური თანხა შეადგინა, რაც ოთხ-წევრიანი ოჯახის ერთ წევრზე გაანგარიშებით მინიმალური სამომხმარებლო კალათის (სიღარიბის ზღვრის)

44 პროცენტი იყო (შედარებისათვის – რუსეთში შესაბამისი მაჩვენებელი ამავე დროისათვის 163 პროცენტი იყო).

თუმცა 1992-1994 წლებში საქართველო სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების ტემპებით ყოფილი საბჭოთა კავშირისა და სოციალისტურ სახელმწიფოებს შორის ყველაზე მძიმე პირობებში აღმოჩნდა, 1994 წლის შემოდგომიდან აღინიშნებოდა მდგომარეობის შედარებითი გაუმჯობესება, რომლის სათავეც მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციისა და სისტემური ცვლილებების ანტიკრიზისული პროგრამის შექმნა და რეალიზაციის დაწყება იყო. ამას შედეგად მოჰყვა ფინანსური სტაბილიზაცია, ჰიპერინფლაციის დაძლევა და მომდევნო, 1995 წელს ეკონომიკის რეალური სტაბილიზაციის და ზრდის დაწყება.

საქართველოს ეროვნულმა მეურნეობამ 1995 წლიდან დაძლია წინა წლებში ჩამოყალიბებული დაქვეითების ტენდენცია. 1995-1999 წლები საქართველოში ეკონომიკური სტაბილიზაციისა და აღმავლობის წლები იყო. 1998 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტის რეალურმა ზრდამ 1995 წელთან შედარებით 27 პროცენტს გადააჭარბა, ანუ საშუალოწლიური ზრდა ამ პერიოდში 8,4 პროცენტი იყო.

საქართველოს ეკონომიკაში გამოიკვეთა, ერთი მხრივ, მშენებლობის, ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის

წილის, მეორე მხრივ კი მთლიან შიდა პროდუქტში კერძო სექტორის წილის ზრდის პოზიტიური სტრუქტურული ტენდენციები. შეიძლება ითქვას, რომ მიმდინარეობს კერძო საკუთრებაზე დაფუძნებული საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბების ბაზაზე ქვეყნის ეკონომიკის შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში მისი გეოსტრატეგიული მდგომარეობის შესატყვისად გარდაქმნა.

ამავე დროს, საყურადღებოა ის, რომ 1996-1997 წლებში შთამბეჭდავი – ორნიშნა რიცხვით გამოსაზღვრული (11 პროცენტით) ზრდა 1998-2000 წლებში შედარებით მდორე – შესაბამისად, 2,9, 3,0 და 1,8-პროცენტია ზრდით შეიცვალა. თუმცა მთლიანობაში ქვეყნის ეროვნულმა მეურნეობამ შეინარჩუნა განვითარების წინა წლებში გამოკვეთილი პოზიტიური ტენდენციები.

ბოლო პერიოდში ეკონომიკური ზრდის ტემპის შენელების ანალიზისას სხვა ფაქტორებთან ერთად მხედველობაში უნდა მივიღოთ 1998 წლის მეორე ნახევარში წარმოქმნილი არახელსაყრელი კონიუნქტურა:

1) სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზიისა და შემდგომში რუსეთის ფინანსური კრიზისი, რამაც გარდა საგრძნობი პირდაპირი ზარალისა, ქვეყნის ფულად-სავალუტო სისტემის სტაბილურობაზეც იქონია არახელსაყრელი ეფექტები.

2) ზედიზედ ორ – 1999 და 2000 წელს – გვალვით გამოწვეული მოუსავლიანობა.

ამავე დროს, ამ ფაქტორების გარდა უნდა გამოიყოს ზრდის ტემპის შენელების სხვა – იმანენტური ფაქტორების ზემოქმედებაც. მიუხედავად ინფრასტრუქტურული დარგების – მშენებლობის, ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის – წინგამსწრები ზრდისა, შეფერხდა სოფლის მეურნეობის, მრეწველობისა და ნაწილობრივ ვაჭრობის ზრდა. როგორც ჩანს, მომწიფდა ამ დარგებში და საერთოდ ეკონომიკაში რეფორმების გაღრმავების აუცილებლობა.

აქტუალურია ეკონომიკური ზრდის საბაზრო მექანიზმების ამოქმედების დაჩქარება და პრივატიზაციის გაგრძელება. კერძოდ, უნდა დაჩქარდეს საფონდო, ბირჟისა და ფინანსური ბაზრის რეალური ამოქმედება, უძრავი ქონების (მათ შორის, მიწისა და სხვა ძირითადი საშუალებების) ბაზრების განვითარება და ამ საფუძველზე გაკოტრების მექანიზმის ამუშავება. ეს ფაქტორები საგადასახადო სისტემის დახვეწისა და სამართლებრივი რეფორმის კვალდაკვალ შექმნიან პირობებს წარმოების კონცენტრაციისათვის, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვისა და ამით წარმოების ეფექტიანობის გაზრდისათვის. განსაკუთრებით მწვავედ დგას ეს საკითხი სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის.

მეორე მხრივ, ბოლო წლებში ქვეყნის ხელისუფლება საკმაოდ თანამიმდევრულად ატარებდა ფულადსა-კრედიტო სტაბილურობისა და საბანკო სისტემის

განმტკიცების მიზანმიმართულ მონეტარულ პოლიტიკას. ამ სფეროში შემდგომი ნაბიჯები, კერძოდ ბანკების საიმედოობის განმტკიცებისაკენ მიმართული პოლიტიკა და ანაბრების დაზღვევის სისტემის ამოქმედება ხელს შეუწყობს ფინანსური შუამავლების ხელში დანაზოგების თავმოყრას და ეკონომიკაში მათ დაბანდებას.

საქართველოს ეკონომიკაში კვლავ მაღალი რჩება არაკორპორირებულ მეწარმეთა წილი. ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ნახევარზე მეტი სწორედ ამ სექტორზე მოდის. ამასთან, დიდია ფარული ეკონომიკის წილი. სამეწარმეო სექტორში მისი წილი 30-40 პროცენტის ფარგლებში რჩება.

გარდა საანგარიშგებო დისციპლინის და აღრიცხვიანობის განმტკიცების აუცილებელი ღონისძიებებისა, ამ მოვლენის დაძლევის სისტემური მექანიზმი ისევ ეკონომიკის ზემოთ ნახსენები რეფორმების, მისი კონცენტრაციის ამაღლებასა და ეფექტიანობის გაზრდაშია. დიდია ამ საქმეში საბანკო სისტემის საიმედოობის ამაღლებისა და მათი მომსახურების ინფრასტრუქტურის განვითარების მნიშვნელობა.

ლარის შემოღებიდან დღემდე ქვეყანაში საკმარისი თანამიმდევრულობით ხორციელდებოდა ზომიერად მკაცრი ფისკალური და ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა. ამან განაპირობა წინა წლების ჰიპერინფლაციის მოთოკვა და ფასების დონის წლიური ზრდის 7-11 პრო-

ცენტრიან საზღვრებში მოქცევა. თუკი 1995 წელს ინფლაცია 57,4 პროცენტი იყო, მომდევნო წელს მან 13,8 პროცენტი შეადგინა, 1997 წელს – 7,3 პროცენტი და 1998 წელს უკვე აღნიშნული უაღრესად ნეგატიური ფაქტორების მიუხედავად, არ ასცდა 10,7-პროცენტთან ღონეს. 1999 წელს ინფლაციამ 10,9 პროცენტი, 2000 წელს კი 9,4 პროცენტი შეადგინა.

1995-1998 წლები ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის მასშტაბების ზრდით ხასიათდება. მათი მოზიდვა ხდებოდა ძირითადად უცხოური კაპიტალის მონაწილეობით შექმნილი საწარმოების მეშვეობით, რომელთა საერთო რიცხვი დაახლოებით 750-ია. ინვესტიციების საერთო მოცულობამ და მათში უცხოური ინვესტიციების წილმა პიკს 1998 წელს მიაღწია, როდესაც ძირითად კაპიტალში 512 მილიონი ლარიდან 401 მილიონი, ანუ 78 პროცენტი, უცხოურმა ინვესტიციებმა შეადგინა.

უცხოური ინვესტიციების მთელი მოცულობიდან დიდი წილი მოდის დიდი ბრიტანეთისა და ამერიკის შეერთებული შტატების ინვესტორებზე. დიდი ბრიტანეთისა და შვეიცარიის ინვესტიციები ძირითადად ნავთობმომპოვებელ მრეწველობაში დაბანდდა, შეერთებული შტატების – ბაქო-სუფსის ნავთობსადენისა და სუფსის ტერმინალის მშენებლობაში, ხოლო გერმანიიდან შემოსული ინვესტიციები ძირითადად ენერგეტიკისა და ჩაის

მრეწველობის ობიექტების რეკონსტრუქციას მოხმარდა. 1999-2000 წლებში განხორციელებული ინვესტიციების მოცულობის შემცირება აიხსნება ისეთი მსხვილი პროექტების რეალიზაციის დასრულებით, როგორიც ბაქოსუფსის ნავთობსადენი და სუფსის ტერმინალია.

საერთოდ საინვესტიციო კლიმატი საქართველოში, ისევე როგორც დსთ-ის ბევრ სხვა სახელმწიფოში, არასაკმარისად ხელსაყრელია სტაბილური გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის უზრუნველსაყოფად. ინვესტორებისათვის უფრო მიმზიდველია უცხოეთის ფინანსურ აქტივებში სახსრების დაბანდება, ვიდრე რეალურ აქტივებში ინვესტირება. მთლიანი დაგროვება საქართველოსა და სომხეთში ამჟამად მთლიანი შიდა პროდუქტის ერთ მეხუთედზე ნაკლებია.

1995-1998 წ.წ. არ შეიმჩნეოდა რეალური პოზიტიური ცვლილებები ქვეყნის საგარეო ვაჭრობაში. მისი ბრუნვის მოცულობის ზრდის კვალობაზე იზრდებოდა უარყოფითი სალდოც. ყოველწლიურად მცირდებოდა საგარეო ვაჭრობის მთელ მოცულობაში ექსპორტის წილი: 1995 წელს მან 27,9 პროცენტი შეადგინა, 1996 წელს – 22,4, 1997 წელს – 20,3, 1998 წელს – 17,7 პროცენტი. დადებითი ძერა აღინიშნა 1999 წელს, როდესაც საგარეო ვაჭრობის მოცულობის შემცირების საერთო ფონზე ექსპორტის წილი 27,9 პროცენტამდე გაიზარდა, 2000 წელს კი – 32,0 პროცენტამდე. 1995-1998

წლებში მცირდებოდა, აგრეთვე, ექსპორტით იმპორტის გადაფარვის მაჩვენებელიც. 1995 წელს – 38,3 პროცენტი, 1996 წელს – 28,9, 1997 წელს – 25,4, 1998 წელს – 21,7 პროცენტი. 1999 წელს კი მაჩვენებელი გაიზარდა და 39,6, 2000 წელს კი 47,1 პროცენტი შეადგინა. ბოლო წლებში აღინიშნება უარყოფითი ბალანსის შემცირების ტენდენციაც.

საგარეო სავაჭრო ურთიერთობებში კვლავ დიდია დსთ-ის ქვეყნებთან ბრუნვის წილი: 1995 წელს – 46,3 პროცენტი, 1996 წელს – 45,1, 1997 წელს – 40,4, 1998 წელს – 34,8, 1999 წელს – 39,6, 2000 წელს – 34,5 პროცენტი. დადებითად უნდა შეფასდეს ევროპის კავშირის წილის გაზრდა 1995 წლის 12,8-დან 2000 წლის 22,9 პროცენტამდე.

ექსპორტის სტრუქტურაში ფეროშენადნობებმა და სასუქებმა წამყვანი ადგილი დაუთმეს შავი ლითონების ჯართს, ყურძნის ნატურალურ ღვინოსა და თხილს, იმპორტის საერთო მოცულობაში კვლავ მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ნავთობპროდუქტებსა და ბუნებრივ აირს, თუმცა მათი ერთობლივი წილი 1995 წელს 47,6 პროცენტიდან 1998 წელს 22,3 პროცენტამდე, 2000 წელს კი 16,7 პროცენტამდე შემცირდა.

არსებული დაძაბულობის გამო პრაქტიკულად არავითარი ეკონომიკური ურთიერთობები არ არსებობს ჩვენ ორ უახლოეს მეზობელ სახელმწიფოს – აზერბაიჯანსა

და სომხეთს შორის. რაც შეეხება საქართველოს, მას ამ ქვეყნებთან მყარი საგარეო სავაჭრო კავშირები აქვს, თუმცა აზერბაიჯანთან ვაჭრობის წილი მთელ საქონელბრუნვაში რამდენჯერმე უფრო დიდია, ვიდრე სომხეთთან ვაჭრობისა. აღსანიშნავია ისიც, რომ საქართველოს სომხეთთან ვაჭრობის ბალანსი სტაბილურად დადებითია, აზერბაიჯანთან კი უარყოფითი.

საქართველოსა და აზერბაიჯანს მჭიდრო თანამშრომლობა აკავშირებთ ისეთი მნიშვნელოვანი პროექტის ფარგლებში, როგორიც არის კასპიის ნავთობისა და ბუნებრივი აირის დასაგლეთვის ბაზრებზე ტრანსპორტირება. საერთოდ, უნდა ვივარაუდოთ, რომ სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის გაღრმავება ხელს შეუწყობს როგორც მათ შორის არსებული კონფლიქტების მოგვარებას, ისე ეკონომიკურ ზრდასა და გლობალურ ეკონომიკაში მთლიანად რეგიონის, და არა მხოლოდ მისი ცალკეული სახელმწიფოების ინტეგრირებას.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2001 წლის 31 მაისი

მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა

ისე არ მოხდება, როგორც ანდაზაშია –
„ფეხი იქამდე გასწიე, სანამ საბანი გაგწვდებოდ“

– 2002 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა პირველი იქნება დამოუკიდებელ საქართველოში. რა განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ამ ღონისძიებას?

– მოსახლეობის მომავალი აღწერა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, დიდ პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ და დემოგრაფიულ მნიშვნელობას იძენს. იგი განსაკუთრებული მოვლენა იქნება ქართველი ხალხის ცხოვრებაში. მოსახლეობის ბოლო აღწერა საქართველოში ყოფილი საბჭოთა კავშირის ფარგლებში გაიმართა 1989 წლის იანვარში. ბოლო აღწერის შემდეგ საქართველოში მოხდა არსებითი, ფაქტობრივად ტექტონური ძვრები მოსახლეობის სქესობრივ-ასაკობრივ, პროფესიულ, სოციალურ, ეროვნულ სტრუქტურაში, რაც ძირითადად ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური პროცესებითაა განპირობებული. საგრძნობი მასშტაბები მიიღო მიგრაციულმა პროცესებმა. საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონს შეეხო იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემა. მოსახლეობის შესახებ ზუსტი მონაცემების გაანგარიშება მიმდინარე სტატისტიკური

აღრიცხვით, ყველა ამ ცვლილებების მხედველობაში მიუღებლად, ფაქტობრივად უკვე შეუძლებელია.

მხოლოდ აღწერისა და მის მომიჯნავე წლებში მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის მონაცემებთან ერთად და მათი კომბინაციითაა შესაძლებელი დემოგრაფიული პროცესების მოდელირება და პროგნოზირება, რეალისტური დემოგრაფიული პოლიტიკის შემუშავება-გატარება, საერთო ჯამში კი სახელმწიფოს დემოგრაფიული აღმშენებლობითი მუშაობის წარმართვა. საქართველოს მოსახლეობის სოციალური სტრუქტურის თვისებრივი ცვლილება, მისი მობილურობის ამაღლება, ღია ეკონომიკური კავშირურთიერთობები, რაც სახელმწიფოებრივ აღმშენებლობასა და ეკონომიკაში მიმდინარე ინსტიტუციურ ცვლილებებს უკავშირდება, პირდაპირ განსაზღვრავს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის დროული ჩატარების აუცილებლობას, მის უდიდეს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და დემოგრაფიულ მნიშვნელობას.

— გაეროს რეკომენდაციით, ყველა ქვეყანაში მოსახლეობა ათ წელიწადში ერთხელ აღიწერება. როგორც ვთქვით, საქართველოში ბოლო აღწერა (ყოფილი საბჭოთა კავშირის ფარგლებში) 1989 წელს გაიმართა, ე.ი. ჩვენ უკვე გადავაცილეთ სავალდებულო ციკლს. რამდენჯერმე გამოცხადდა და გადავადდა აღწერის ჩატარება. რა მიზეზებმა შეუშალა მას ხელი?

– დიას, გაეროს რეკომენდაციით, სახელმწიფოებმა თავიანთ ტერიტორიაზე ათ წელიწადში ერთხელ უნდა ჩაატარონ მოსახლეობის საყოველთაო აღწერები. გარდამავალი, ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფოებისათვის ასეთი აღწერის ჩატარების ვადად განისაზღვრება 1999-2002 წლების პერიოდი, რომლის დასასრული სულ უფრო ახლოვდება და ქმედითი ზომების მიუღებლად შეიძლება საქართველო ამოვარდეს აღწერის რეკომენდირებული ათწლიანი პერიოდიდან.

მოსახლეობის საყოველთაო აღწერისათვის საქართველო მზადებას შეუდგა ჯერ კიდევ 1995 წელს, საქართველოს პრეზიდენტის 1997 წლის 15 ივნისის №307 ბრძანებულებით აღწერის თარიღად დადგინდა 1999 წლის 20 იანვარი და მისი ჩატარება დაევალა საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტს. შემდეგ ქვეყნის სახელმწიფო ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილში შექმნილმა რთულმა საფინანსო სიტუაციამ შეუძლებელი გახადა აღწერის ადრე დათქმულ ვადებში ჩატარება და მისი ვადა არაერთხელ შეიცვალა, რამაც, თარიღის შეცვლის შესაბამისად, შესრულებული სამუშაოების განმეორებით შესრულება გამოიწვია, რაც, ბუნებრივია, დამატებით ხარჯებს მოითხოვს და მძიმე ტვირთად აწევს დეპარტამენტს და ქვეყნის ბიუჯეტს.

– ბუნებრივია, რომ ასეთ მასშტაბურ ღონისძიებას დიდძალი თანხა სჭირდება. როგორ გამოინახა ეს ფული? საკმარისია იგი? ანდაზის მიხედვით ზომ არ მოხდება, „ფეხი იქამდე გასწიე, სანამ საბანი გაგწვდებოდ““. ეკონომიკური გაჭირვების გამო პროგრამას ზომ არ შეეკვეცათ?

– აღწერის პროცესის სასიცოცხლო ასპექტია განსაზღვრულ დროზე ადეკვატური დაფინანსების დაცვა.

მოკლედ მოგახსენებთ მიმდინარე დაფინანსების სურათს. 2001 წელს აღწერისათვის ლიმიტით გათვალისწინებული იყო 1200000 ლარი. აქედან დღეისათვის ათვისებულია ამ თანხის 45 პროცენტი. 2002 ჩვენი დეპარტამენტის მიერ განაცხადი გაკეთდა 2545000 ლარზე. ჯერჯერობით ფინანსთა სამინისტრომ ეს თანხა ორ მილიონზე დაიყვანა. ამასთან დაკავშირებით მიმდინარეობს კონსულტაციები ფინანსთა სამინისტროსთან, რადგან, მხოლოდ ხელფასის სახით, მომავალი წლის აღწერას 2100000 ლარი ესაჭიროება. როგორც ხედავთ, შეკვეცილი თანხა არ ჰყოფნის ხელფასებს, ვერ ფარავს სამივლინებო, სატრანსპორტო, საოფისე, კომუნალურ, საინვენტარო და სხვა მიმდინარე ხარჯებს.

ჩვენთან მოსახლეობის აღწერა ერთ სულზე 85 ცენტი ჯდება. სხვა ქვეყანაში ეს თანხა ანალოგიურად 10 დოლარს აღემატება, თუმცა იქ კითხვარიც უფრო მრავალფეროვანია. შესაბამისად, კითხვათა რაოდენობის

არითმეტიკული ზრდა გამოიწვევს ინფორმაციის რაოდენობისა და ღირებულების თითქმის გეომეტრიული პროგრესიით ზრდას. ამიტომ, კითხვარის საბოლოო ვარიანტის დამტკიცებისას გათვალისწინებულია როგორც ჩვენი ბიუჯეტის მწირი შესაძლებლობანი, ისე ის მინიმალური ინფორმაციული ბაზა, რომელიც უნდა შეავსოს მოსახლეობის მომავალმა აღწერამ. ამიტომ, მიმაჩნია, რომ არსებული პროგრამის შეკვეცა შეუძლებელია.

– მიმართეთ თუ არა საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და საზღვარგარეთის ქვეყნებს დახმარებისათვის, ფინანსური მხარდაჭერისათვის?

– მოსახლეობის აღწერა ძვირადღირებული, რთული სტატისტიკური სამუშაოა და როგორც მოვლენებმა გვიჩვენა, მისი თანამდევი პრობლემების გადაწყვეტა შეუძლებელია საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და საზღვარგარეთის ქვეყნების დაუხმარებლად.

საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტმა არაერთგზის მიმართა სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციასა და სახელმწიფოს. ამ მიზანს ემსახურებოდა წლის დასაწყისში საქართველოს ტერიტორიაზე მყოფი პოტენციური დონორი ქვეყნების და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან შეხვედრა, საიდანაც, როგორც წლეულს, ისე შემდგომ წლებში რეალურ დახმარებას ველოდებით. ტექნიკისა და პროგრამული პროდუქციის შეძენაში დახმარებას გვპირდები-

ბიან გაეროს ხალხთა მოსახლეობის ფონდი, მსოფლიო ბანკი, USAID, საერთაშორისო განვითარების დეპარტამენტი, გერმანია და სხვა.

– რით იქნება განსხვავებული 2002 წლის „დამოუკიდებელი“ აღწერა საბჭოური აღწერებისაგან, რა არსებითი სიახლე შევა მასში? საერთოდ, საბჭოური აღწერები განსხვავდებოდა მსოფლიოს სტანდარტებისაგან (თუ კი, საერთოდ, არსებობს ასეთი „სტანდარტი“)?

– უპირველეს ყოვლისა, მინდა აღვნიშნო, რომ გარკვეული პასუხი თავად კითხვაშია. კითხვარში საკმაოდ ბევრი ცვლილებაა შეტანილი. საქართველოს მოსახლეობის შესახებ პირველი დამოუკიდებელი აღწერა შეიცავს ისეთ კითხვებს, რომლებიც არ იყო ჩადებული „საბჭოურ“ კითხვარში. მაგალითად, კითხვა, რომელიც სარწმუნოებას ეხება. ასევე მნიშვნელოვანი სიახლეა კითხვარი მიგრაციის შესახებ, რომელიც საშუალებას მოგვცემს დავადგინოთ ემიგრანტთა მაქსიმალურად ზუსტი რაოდენობა და სხვა.

კითხვარიდან ამოღებულია საზოგადოების სოციალური სტრუქტურის ძველებური ასახვა. კერძოდ: ბუშა, ინტელიგენტი, კოლმეურნე, მოსამსახურე. აქცენტი გადატანილია საქმიანობის ტიპებზე. შემოღებულია კითხვები უმუშევრობაზე, დასაქმებაზე, შესაბამისად – არსებობის წყაროებზე.

აღწერის შედეგები დაბეჭდვად ე.წ. სკანირებადი აპარატურით, რომელიც საკმაო სიზუსტით ასახავს ყველა ინფორმაციას, საშუალებას იძლევა, მიღებული მასივი შევიდეს მანქანების მეხსიერებაში და მის საფუძველზე შედგეს მოსახლეობის რეგისტრი. ეს გახლავთ მოსახლეობის აღწერილობა, მისი დახასიათება გარკვეული პარამეტრების მიხედვით. მაგ., დაბადების წელი, ადგილი, სამუშაო ადგილი და ა.შ. ეს უნდა იყოს მუდმივ განახლებადი.

საბჭოური აღწერები, ბუნებრივია, განსხვავდებოდა მსოფლიოს სტანდარტებისაგან თუნდაც იმ იდეოლოგიიდან გამომდინარე, რომელიც მასში ბატონობდა.

არსებობს აღწერის ჩატარების საყოველთაოდ მიღებული სტანდარტი, მათ შორის კითხვარისაც, მაგრამ ამავე დროს ზოგიერთ ქვეყანაში თავს იჩენს გარკვეული სპეციფიკაც. მაგ., საქართველოში ჩვენ შემოვიღეთ ფორმა „ეშ“ (ემიგრანტთა სააღწერო ფურცელი), რაც განვითარებულ ქვეყნებში, როგორც ცალკე ფორმა, არ არსებობს.

— მოსახლეობის აღწერის დროს როგორ განისაზღვრება მოქალაქის ეროვნება, პირადობის ჰოწმობის წარმოდგენით?

— არა, გამოსაკითხი პირის თვითგამოარკვევის პრინციპის საფუძველზე. ეს ნიშნავს, რომ გამოსაკითხ პირს ეუწეროთ იმ ეროვნებას, რომელ ეროვნებასაც აკუთვნება.

იგი თავის თავს, რომელთანაც იგი თვლის თავს დაკავშირებულად ენის, კულტურის, ყოფაცხოვრებისა და სხვა ნიშნების ერთობლიობით. ეროვნება იწერება სააღწერო ფურცელში ყოველგვარი პასპორტის ან პირადობის დამადასტურებელი სხვა მოწმობის მოთხოვნისა და იმ დოკუმენტში ჩაწერილი ეროვნების მიუხედავად. ასეა მიღებული მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში, სადაც ეროვნებას აღრიცხავენ. ამ წესით მოხდა მოსახლეობის ყველა აღწერა საქართველოშიც.

– ალბათ, ცალკე პრობლემაა ლტოლვილთა და შრომითი მიგრანტების აღწერა. ახლა, როცა აღარ არსებობს მოქალაქეთა მუდმივ საცხოვრებელ ადგილებში ჩაწერა, როცა ნახევარი საქართველო თბილისშია ჩამოსული, როგორ დაადგენთ მოსახლეობის რაოდენობას, როგორ აღწერთ ქალაქებში დროებით თავშეფარებულ ხალხს, რომელთა მიგნებაც, ფაქტობრივად, შეუძლებელია?

– მოგახსენებთ, რომ ლტოლვილებისა და შრომითი მიგრანტების აღწერის წესის შესახებ გაეროს, ევროსტატისა და დსთ სტატისტიკური კომიტეტის რეკომენდაციებით, თუ მათი არყოფნა მუდმივ საცხოვრებელ ადგილზე არ აღემატება 12 თვეს, ისინი აღიწერებიან საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით როგორც დროებით არმყოფი მუდმივი მოსახლეობა, ხოლო თუ მათი არყოფნა 12 თვეზე მეტია, ისინი აღიწერებიან აღწერის მო-

მენტში ცხოვრების ადგილზე და ადრინდელი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით სიასა და სააღწერო ფურცლებში არ შეიტანებან.

მოგესხნებათ, საქართველოს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა არ მოიცავს სრულიად საქართველოს. იგი ეხება მხოლოდ საქართველოს იურისდიქციაში მყოფ ტერიტორიას. აღსანიშნავია, რომ ასეთნაირად წყვეტენ ამ საკითხს მსგავსი კონფლიქტების მქონე ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებშიც. კონფლიქტური ზონიდან ლტოლვილი მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ ინფორმაცია მიიღება მათი დღევანდელი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, როგორც მუდმივი მცხოვრები მოსახლეობა და სააღწერო ფურცლის კითხვის პასუხად ჩაეწერებათ წელი, რომლიდანაც აქ უწყვეტად ცხოვრობენ, წინა საცხოვრებელი ადგილი, რომელი დასახლებული პუნქტიდან ჩამოვიდნენ (ქალაქიდან, სოფლიდან) და არიან თუ არა „იძულებით ადგილნაცვალნი“ აგრეთვე, გაცვლითი წესით და უცხოეთში მოქმედი საქართველოს საელჩოების მეშვეობით იმ სახელმწიფოებში მოწყობილი მოსახლეობის აღწერის მასალების საფუძველზე, სადაც ისინი იმყოფებიან.

— ნათელია, რომ მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა რთული სტატისტიკური საშუაოა, მისი მომზადება და წარმართვა დიდ დროსა და შრომას

მოითხოვს, როგორ ნაწილდება ეს საშუალები დროის მიხედვით?

– გაეროს რეკომენდაციებით გათვალისწინებულია მოსახლეობის აღწერის მთელი საშუაოს დაყოფა სამ ძირითად ეტაპად.

პირველი, წინასააღწერო (მოსამზადებელი) ეტაპი, რომელიც მოიცავს პერიოდს აღწერის მოწყობის შესახებ პრეზიდენტის ბრძანებულების მიღებიდან აღწერის მოწყობამდე. მეორე, უშუალოდ მოსახლეობის აღწერა, იგი ყველაზე მოკლევადიანი და საპასუხისმგებლო პერიოდია, რომელიც მოიცავს თვით აღწერას, საკონტროლო ღონისძიებებს და მასალის მოზიდვას გამოთვლით ცენტრში. მესამე, აღწერის შემდგომდროინდელი პერიოდი, რომელიც ითვალისწინებს გამოთვლითი ცენტრის კადრების დაკომპლექტებას და ტექნიკით აღჭურვას, აღწერის მასალების დამუშავებას და გამოქვეყნებას.

– ბატონო თემურ, როგორც ვიცი, ე.წ. ძნელმისაღვომ რაიონებში, სადაც ზამთრის პერიოდში კავშირი მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის თარიღისათვის რთულდება, ან საერთოდ წყდება, აღწერა ადრე უნდა მოხდეს, არა?

– დიახ, საქართველოს პრეზიდენტის 2001 წლის 26 აგვისტოს № 340 ბრძანებულებით, საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი მოსახლეობის ვადამდელ, წინასწარ აღწერას ატარებს 2001 წლის 19-

26 სექტემბერს მესტიის, ლენტეხის, ყაზბეგის, ნინოწმინდის, წალკის რაიონებში მთლიანად და ღუშეთის ხუთი უბნის (ხევსურეთის, გუდამაყრის, ქვეშეთის, უკანაფშავისა და შატილის), ახმეტის – ომალოს თემის და გულრიფშის – აჟარის თემის საკრებულოებში.

ძნელმისადგომ რაიონებში ჩატარებული აღწერის გამოცდილება – მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეების განხილვა და სათანადო ანალიზი, ცხადია დიდ დახმარებას გაგვიწევს საერთო აღწერის მოწყობის დროს.

მოსახლეობის პირველი ეროვნული აღწერის მაღალ დონეზე ჩატარებას, როგორც მოგახსენებთ, უდავოდ დიდი სახელმწიფოებრივი და პოლიტიკური მნიშვნელობა აქვს და ქვეყნის ავტორიტეტის დაცვის საწინდარიცაა.

– როდის გამოქვეყნდება აღწერის შედეგები?

– ინფორმაცია მოსახლეობის აბსოლუტური რაოდენობის შესახებ რამდენიმე თვეში გვექნება, ხოლო რაც შეეხება დეტალურ ინფორმაციას, რესპონდენტის მიერ შევსებული დეტალური კითხვარის დამუშავებას დაახლოებით 6-8 თვე დასჭირდება. აღწერის შედეგების საბოლოო გამოქვეყნება წიგნების, ბროშურების, ელექტრონული ვერსიების სახით 2003 წლის მეორე ნახევარში მოხდება.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2001 წლის 14 სექტემბერი

დადგინდება საქართველოს მოსახლეობის ტიპტონიკური ძვრების მასშტაბები

მოსახლეობის 2002 წლის საყოველთაო აღწერა განსაკუთრებული მნიშვნელობის მოვლენა იქნება საქართველოსათვის, რადგანაც ჩვენს ქვეყანაში, როგორც დამოუკიდებელ სახელმწიფოში, პირველად ტარდება. არსებითი მნიშვნელობა აქვს იმასაც, რომ ეს აღწერა ემთხვევა მესამე ათასწლეულის დადგომას.

მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა უდიდესი პოლიტიკური და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ღონისძიებაა. მის მასალებში ფართოდ აისახება ის ძირეული სოციალურ-ეკონომიკური ცვლილებები, რომლებიც მოხდა ქვეყნის ეკონომიკაში და ხალხის ცხოვრებაში ბოლო 12 წლის მანძილზე. 1989 წლის აღწერის შემდგომი პერიოდი საქართველოში უაღრესად მდიდარი იყო სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური პროცესებით, მოხდა სახელმწიფოებრიობის და საზოგადოებრივი ურთიერთობების ერთი ტიპიდან მეორეზე გადასვლა; ღია დემოკრატიული ტიპის საზოგადოების მშენებლობამ გამოიწვია მიგრაციული პროცესების ინტენსიფიკაცია, ცალკეულ ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლების საგრძნობი ნაწილი დაუბრუნდა თავიანთ ისტორიულ სამშობლოს... მოკლედ, გამოკვეთილია ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის სტრუქტურაში სერიოზული

სქესობრივ-ასაკობრივი, პროფესიული, სოციალური ძვრები. სწორედ ამ პრაქტიკულად ტექტონიკური ძვრების მასშტაბები და რაოდენობრივი პარამეტრები უნდა დაადგინოს საქართველოს მოსახლეობის მომავალმა საყოველთაო აღწერამ.

ამ ორიოდუ თვის წინათ საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „საქართველოს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შესახებ“. იგი თავისი შინაარსით ჩარჩო-კანონია და არის არა მხოლოდ ჩვენი მომავალი, 2002 წლის საყოველთაო აღწერის, არამედ ზოგადად აღწერების ჩატარების (მომზადებისა და მოპოვებული მასალების დამუშავების, შედეგების გამოქვეყნებისა და გავრცელების) სამართლებრივი საფუძველი. ეს კანონი სერიოზულ დახმარებას გაუწევს აღწერის კამპანიის წარმატებით განხორციელებას.

აღწერისათვის მზადების მთელი კამპანია აიგო იმ პრინციპით, რომ მაქსიმალურად ყოფილიყო დაკმაყოფილებული როგორც ქვეყნის შიდა, ისე საგარეო მომხმარებლის ინტერესები, თანაც, იმ ფაქტების გათვალისწინებით, რომ ჩვენნაირი ეკონომიკის მქონე ქვეყნისათვის ძნელი იქნებოდა შესაბამისი ფინანსური რესურსების მობილიზაცია.

სახსრების უკიდურესად ეკონომიური გამოყენებით შევძელით სააღწერო კამპანიის დაწყებისათვის სათანადო მომზადება. ამ საქმეში, მართალია, ძირითადი სახსრები

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტმა გაიღო, მაგრამ არ შეიძლება არ აღინიშნოს ის დახმარება, რაც გაგვიწიეს გაეროს სპეციალიზებულმა ინსტიტუტებმა (განვითარების პროგრამა, ხალხთმოსახლეობის ფონდი, სტატისტიკის განყოფილება), აგრეთვე დიდი ბრიტანეთის საერთაშორისო თანამშრომლობის დეპარტამენტმა, აშშ ცენტრების ბიურომ, შვეციის საერთაშორისო თანამშრომლობის სააგენტომ და სხვ.

აღწერები ჩვენს ქვეყანაში ტარდება გამოკითხვის წესით. ამისათვის ქვეყნის ტერიტორიაზე მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოების დახმარებით, შევარჩიეთ 23000-ზე მეტი პირი (ძირითადად – ეროვნული მუდრეობის სხვადასხვა დარგის სპეციალისტი ან სტუდენტი), რომლებიც დაკავებული იქნებიან აღწერის მთელი კამპანიის დროს.

ბუნებრივია, აღწერის საქმეს ერთი კი არა, ათი კანონიც ვერ წასწევს, თუ მას სათანადო ფინანსური მხარდაჭერა არ აქვს. ჩვენ ეს კარგად გამოვცადეთ საკუთარ თავზე, როდესაც სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის, შემდეგ რუსეთის ეკონომიკურმა კრიზისმა უაღრესად ნეგატიური ზეგავლენა მოახდინა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, გამოიწვია ლარის მკვეთრი დევალვაცია, ბიუჯეტის დეფიციტი და არცთუ ურიგოდ დაწყებული კამპანია „მოსახლეობის აღწერა-1999“ შეწყდა დაუფინანსებლობის გამო.

ამჟამად, გაცილებით პოზიტიურ გარემოში მიმდინარეობს აღწერისათვის მზადების სამუშაოები და არსებობს პირობები, რომ ეს კამპანია ჩატარდეს ყველა მოთხოვნისა და პრინციპის გათვალისწინებით.

მოსახლეობის აღწერის კამპანიის წარმატებით დასრულება არ არის მხოლოდ სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ამოცანა. შესაბამისად, განუზომლად იზრდება მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოების, სამინისტროებისა და უწყებების ამოცანები ამ საქმეში. დარჩენილ დროში მათგან ველით უფრო სერიოზულ და ქმედით მხარდაჭერას. აღწერის წარმატებით ჩატარება მნიშვნელოვანწილადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ როგორ გამართულად მოქმედებენ კომუნიკაციის საშუალებები, რამდენად უზრუნველყოფილი არიან სააღწერო უბნები, სექტორები, რაიონული განყოფილებები და ა.შ. ტელეფონით, ტრანსპორტით, ელექტროენერგიით, როგორ თბება მათი სადგომები და ა.შ. იმედს ვიტოვებთ, რომ მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოები აღეკვატურად მოეკიდებიან ამ პრობლემებს და შეძლებენ აღწერისათვის ადგილებზე ნორმალური პირობების უზრუნველყოფას.

ჩვენ კარგად გვესმის ის დიდი საზოგადოებრივი ინტერესი, რაც არსებობს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შედეგებისადმი, ამიტომ მოსახლეობის აღწერის კამპანიის დამთავრებისთანავე დაიწყება მოპოვებული მა-

სალის გეგმაზომიერი დაბუშავება, ანალიზი და, შესაბამისად, საზოგადოების ინფორმირება, ქვეყნის მოსახლეობის წინასწარი რიცხოვნობა სატელეგრაფო შეტყობინებით გაცხადდება მოსახლეობის აღწერის დამთავრებიდან სულ რამდენიმე დღეში. დაზუსტებული მონაცემები ქვეყნის მოსახლეობის რიცხოვნობის, სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურის, ქალაქ-სოფლის ჭრილში და ა.შ., ცნობილი იქნება 2002 წლის I ივლისისათვის. აღწერის სრული მასივის დაბუშავება დასრულდება, როგორც ეს გათვალისწინებულია კანონით „საქართველოს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შესახებ“, 2003 წლის სექტემბერში.

აღწერის შედეგად მიღებული ინფორმაცია კონფიდენციალურია და მხოლოდ ქვეყნის მიხედვით განზოგადებული ნაერთი შედეგების მისაღებად იქნება გამოყენებული. ამის დასტურია თუნდაც ის, რომ ჩვენთან მოსახლეობის აღწერა ტარდება სპეციალურად მომზადებული აღმწერის მიერ გამოკითხვის მეთოდით კითხვებზე პასუხების სისწორის დამადასტურებელი დოკუმენტის მოუთხოვნელად, რაც მოსახლეობის მიერ თვითგამოკვევის, მათდამი დიდი ნდობის გამოცხადების დადასტურებაა.

მოსახლეობის 2002 წლის საყოველთაო აღწერამდე დღეები დარჩა, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი და მისი ადგილობრივი ორგანოები დიდი და სა-

პასუხისმგებლო ამოცანების წინაშე დგანან. ამჟამად მიმდინარეობს სააღწერო კადრების მომზადება და მათი ცოდნის შემოწმება. იმაზე, თუ როგორი მომზადებული და პასუხისმგებლობის მქონე სააღწერო პერსონალი გვეყოლება და როგორი თანადგომა ექნებათ მათ თითოეული ჩვენგანისაგან, ბევრად იქნება დამოკიდებული მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის – ამ დიდი ეროვნული ღონისძიების წარმატებით ჩატარება, საბოლოო ჯამში კი ჩვენი ქვეყნის სრულმასშტაბიანი სოციალურ-დემოგრაფიული პორტრეტის წარმოჩენა ახალი საუკუნისა და ათასწლეულის დასაწყისში.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2001 წლის 26 დეკემბერი

საარსებო მინიმუმის არსი და ფუნქცია თანამედროვე პირობებში

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში საზოგადოებრიობის ყურადღების ცენტრში სულ უფრო მეტად ექცევიან სოციალურ-ეკონომიკური ინდიკატორები. რეფორმების მიმდინარეობას, სისტემატური ტრანსფორმაციის პროცესს ამ ინდიკატორებით, მათი რაოდენობრივი პარამეტრებით ახასიათებენ. ასეთ ინდიკატორთა შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია *საარსებო მინიმუმი*, ანუ როგორც მას სხვაგვარად უწოდებენ, *სიღარიბის ზღვარი*. საზოგადოების წევრთა *მიერ მატერიალური და არამატერიალური დოვლათის მოხმარება – აბსოლუტურად* და საარსებო მინიმუმთან – *შედარებით* – საზოგადოების წევრთა, თითოეული შინამეურნეობის კეთილდღეობის განმსაზღვრელი ინდიკატორია. ამიტომაც არის, რომ საქართველოს ხელისუფლების მიერ საერთაშორისო ეკონომიკური და ფინანსური ინსტიტუტების (საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, მსოფლიო ბანკი) დახმარებით დაწყებული „*ეკონომიკური ზრდისა და სიღარიბის დაძლევის პროგრამა*“ მიზნად ისახავს საარსებო ზღვარს მიღმა მყოფი მოსახლეობის აბსოლუტურ და შეფარდებით მკვეთრ შემცირებას, მთელი მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებას. საარსებო მინიმუმამდე ინტერესი კიდევ უფრო გაიზარდა ბოლო

პერიოდში პარლამენტში და შემდეგ მის ფარგლებს გარეთ გაშლილი დისკუსიით *მინიმალური ხელფასის საარსებო მინიმუმის დონეზე გაზრდის* შესაძლებლობის შესახებ. ასეთ პირობებში უპრიანია, კიდევ ერთხელ განვსაზღვროთ, თუ რა არის და როგორ იანგარიშება საარსებო მინიმუმი.

საარსებო მინიმუმი, ანუ მოსახლეობის სიღარიბის აბსოლუტური ზღვარი არის უმნიშვნელოვანესი სოციალურ-ეკონომიკური ინდიკატორი. იგი ღირებულებითი ფორმით გამოხატავს ცალკეული ინდივიდის (მომხმარებლის) ან სხვადასხვა ტიპის შინამეურნეობის ფუნქციონირებისათვის აუცილებელ, მინიმალურ საარსებო საშუალებათა (სურსათი, არასასურსათო საქონელი, მომსახურება) ერთობლიობას, ეკონომიკის განვითარების მოცემული მომენტისათვის კონკრეტული საზოგადოებისათვის მასში ჩამოყალიბებული სტანდარტების შესაბამისად. საარსებო მინიმუმი ქვეყნის სოციალური და ეკონომიკური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი ორიენტირია, როგორც გატარებული სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის შეფასების, ასევე მომავალი პოლიტიკის სტრატეგიის შემუშავებისათვის.

საარსებო მინიმუმის განსაზღვრის ამჟამად მოქმედი მეთოდისა ეფუძნება ოჯახის ყველა წევრის მინიმალური სასურსათო კალათაში შემავალი პროდუქტების ღირებულებათა ჯამს, შეფასებულს მიმდინარე ფასებში,

მინიმალურ სამომხმარებლო კალათაში სასურსათო და არასასურსათო საქონლის მოხმარების თანაფარდობის მინიმალურ სტანდარტს და ითვალისწინებს კრთოვლივი მოხმარების ეფექტს.

სასურსათო კალათის განსაზღვრა ეფუძნება ნორმატიულ და სტატისტიკურ მეთოდებს ან მათ შეთანაწყობას, როგორც ეს საქართველოს სინამდვილეშია. ნორმატიული ითვალისწინებს საკვები ნივთიერებებისა და ენერგიის ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებების ნორმებს. სტატისტიკური მეთოდი ემყარება მოხმარების ფაქტობრივ ღონეს. მოხმარების ფაქტობრივი და ნორმატიული ღონეები არსებითად განსხვავდებიან ასაკის, სქესის, ოჯახის სიდიდის და სხვა ფაქტორების მიხედვით. მათი შემადგენლობა და ღირებულება განსხვავებულია მომხმარებელთა სხვადასხვა ტიპისათვის. ამიტომ სასურსათო კალათა და მისი ღირებულება განისაზღვრება შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცისთვის, ხოლო სხვა ტიპის მომხმარებელთა კალათის ღირებულება კი — კალორიებზე მათი მოთხოვნილების პროპორციული ნორმების შესაბამისად.

დღეისათვის, ოფიციალური მოქმედი საარსებო მინიმუმის შემადგენლობა განისაზღვრა ჯერ კიდევ 1992 წელს, მოსახლეობის მიერ სურსათის ფაქტობრივი მოხმარების წინა წლების სტატისტიკური მონაცემების საფუძველზე. სამომხმარებლო კალათის სასურსათო

ნაწილი განისაზღვრა 38 დასახელების პროდუქტისაგან. კალათის ღირებულება იანგარიშება მიმდინარე ფასებით.

საქართველოს ეკონომიკაში 90-იან წლებში მოსახლეობის მსყიდველუნარიანობის მნიშვნელოვანმა ტრანსფორმაციამ სერიოზული ცვლილებები შეიტანა სამომხმარებლო საქონლის ფაქტობრივი მოხმარების სტრუქტურაში. შეიცვალა დემოგრაფიული მახასიათებლებიც და მომხმარებელთა სხვადასხვა ჯგუფებისათვის მოხმარების სოციალური სტანდარტი.

ამ დასკვნის საფუძველს იძლევა 1996 წლის მეორე ნახევრიდან შინამეურნეობების გამოკვლევის ახალი სისტემის დანერგვის შედეგად შინამეურნეობების შემოსავლების, ხარჯებისა და ფაქტობრივი მოხმარების შესახებ დაგროვებული სტატისტიკური ინფორმაცია. ამ მონაცემებზე დაყრდნობით გაანგარიშდა განაწილებები მოხმარების მიხედვით.

ამ გაანგარიშებების შედეგად აღმოჩნდა, რომ *ფაქტობრივად მოხმარებული სასურსათო კალათა მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა ნორმატიულისაგან*. ეს განსხვავება განსაკუთრებით დიდი იყო უკიდურეს (ყველაზე ღარიბ და მდიდარ) დეცილურ ჯგუფებში, როგორც შემადგენლობის, ასევე კალორიებზე მოთხოვნის ნორმების მიხედვით. საშუალო მოხმარების (საშუალო დეცილური ჯგუფის) ფაქტობრივად მოხმარებული სასურსათო კალათა კალორიებზე მოთხოვნის ნორმებს აკმაყოფ-

ფილებდა, მაგრამ ძველისაგან განსხვავებული იყო შემადგენლობით — ძირითადად იმით, რომ, ერთის მხრივ, ეკონომიკური სიღუბნური და, მეორეს მხრივ, ბაზრის სიუხვე, მოსახლეობას აიძულებდა არსებობისათვის აუცილებელი კალორიების მისაღებად ოპტიმალური ვარიანტი შეერჩია. ასე მაგალითად, *ერთი და იგივე კალორიების მძლავრ ნივთიერებათა დაახლოებით 30-ჯერ უფრო ძვირი ჯდება, ვიდრე პური*. აღნიშნულის გამო სასურსათო კალათის შემადგენლობაში დაბალი კატეგორიის სურსათის მოხმარების წილი გაიზარდა, ხოლო მაღალი კატეგორიის სურსათის წილი — შემცირდა. დღესდღეობით მოსახლეობის, განსაკუთრებით კი შემოსავლებითა და ხარჯების მიხედვით მისი საშუალო ფენის ფაქტობრივი მოხმარება მნიშვნელოვნად განსხვავდება ათი წლის წინათ საარსებო მინიმუმის განსაზღვრაში ჩადებული პარამეტრებისაგან, რაც დღის წესრიგში აყენებს ასეთი მინიმუმის გადასინჯვის აუცილებლობას მის ამჟამინდელ რეალობასთან შესაბამისობაში მოსაყვანად.

— ესე იგი, დრომ მოიტანა საარსებო მინიმუმის გადასინჯვის აუცილებლობა?

არა მარტო დრომ. ახლანდელი მეთოდოლოგია ბევრს არ მოსწონს და აყენებს საკითხს მისი გადასინჯვის შესახებ, აკრიტიკებენ, როგორც ადრე იტყოდნენ, „მარჯნიდან“ ან „მარცხნიდან“, ანუ *მეძარჯვენების* ან

შემარცხენეობის პოზიციებიდან. ამჟამად მოქმედი საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდის კრიტიკაში იკვეთება სამი ძირითადი მიმართულება:

- არაკორექტულია მინიმალური სასურსათო კალათის გაანგარიშება სტატისტიკური მეთოდით, ვინაიდან დღეისათვის სურსათის მოხმარების ფაქტობრივი სტრუქტურა საკმაოდ შორსაა ჯანსაღი კვებისგან. მინიმალური სასურსათო კალათის შემადგენლობის განსაზღვრისათვის უფრო მიზანშეწონილია ნორმატიული მეთოდის გამოყენება;

- გადასინჯული საარსებო მინიმუმი ძალიან დაბალია, რაც იწვევს სიღარიბის დონის ხელოვნურ შემცირებას;

- არაკორექტულია საარსებო მინიმუმის არასასურსათო ნაწილის მინიმალური სოციალური სტანდარტის მიხედვით განსაზღვრა, ვინაიდან მთლიან სამომხმარებლო ბარჯებში, ნორმალური ცხოვრების წესით, არასასურსათო ბარჯების წილი გაცილებით მაღალი უნდა იყოს.

მინიმალური სასურსათო კალათის სტატისტიკური მეთოდით დადგენა პირდაპირ კავშირშია საარსებო მინიმუმის გამოყენებით ღირებულებასთან. კერძოდ, მისი გამოყენებით შესაძლებელი უნდა იყოს:

- სიღარიბის მაჩვენებლების გაანგარიშება და დინამიკური მწკრივების ანალიზი;

- სიღარიბის პროფილის დადგენა.

საარსებო მინიშუმის ღირებულება უნდა იცვლებოდეს სამომხმარებლო ბაზარზე მომხდარი ცვლილებების შესაბამისად. ამის აუცილებლობა გამოწვეულია იმით, რომ სიღარიბის შესწავლა ხდება სამომხმარებლო ხარჯების (მოხმარების) მიხედვით. მოსახლეობის კეთილდღეობა საზოგადოებაში მიღებული სტანდარტების შესატყვისი საქონლისა და მომსახურების მოხმარებით ყალიბდება. ამ კუთხით, მოხმარების დონე სხვა მაჩვენებლებთან შედარებით უფრო მეტად შეესაბამება ცხოვრების რეალურ დონეს. მოხმარების მოცულობას სამომხმარებლო ბაზარზე ჩამოყალიბებული წონასწორობა განსაზღვრავს, ანუ მოსახლეობის გადახდისუნარიანი მოთხოვნა და შესაბამისი მიწოდება. ამდენად, საარსებო მინიშუმის ცვლილების მიმართულება უნდა ემთხვეოდეს მოხმარების ცვლილებას. სიღარიბის დონის შედარება დროის ორ განსხვავებულ პერიოდში მხოლოდ ამ პირობებშია შესაძლებელი. ამის გამო *სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი მხარს უჭერს მინიმალური სასურსათო კალათის გადასინჯვის საკითხს*. ჩვენი შეფასებით, ამჟამინდელი ფაქტობრივი მოხმარება, რომელიც შეესატყვისება IV-VI დეცილური ჯგუფების ფაქტობრივ საშუალო მოხმარებას, ამჟამინდელთან შედარებით დაახლოებით ერთი მესამედით დაბალია. მეორეს მხრივ, მხოლოდ ნორმატიული მეთოდით გაანგარიშებული საარსებო მინიშუმი ჩამორჩება ამჟამად მოქმედ საარსებო მინიშუმს

დაახლოებით 25 პროცენტით, მაგრამ აღემატება ზემოხსენებული დეცილური ჯგუფების ფაქტობრივი მოხმარების ღონეს თითქმის 15 პროცენტით. მკითხველს შევახსენებ, რომ ამჟამად მოქმედი მეთოდით შრომისუნარიანი მამაკაცის საარსებო მინიმუმმა 2002 წლის ნოემბერში 118 ლარი შეადგინა.

– მაინც რატომაა ასეთი მნიშვნელოვანი განსხვავება საარსებო მინიმუმის ოფიციალურ, ფაქტობრივ, ნორმატიულ და რამდენადაც ჩემთვისაა ცნობილი, პროექტის სახით არსებულ ე.წ. გადასინჯული ვერსიით, ღირებულებას შორის?

პირველ რიგში, პასუხი უნდა გაეცეს კითხვას: რა იწვევს ამას – შემადგენლობის ცვლილება თუ მინიმალური სასურსათო კალათის ენერგეტიკული ღირებულების შემცირება?

მოკლედ რომ გიპასუხოთ, ერთიც და მეორეც. მაგალითად, ალტერნატიული ნორმებით გაანგარიშებული საარსებო მინიმუმის შემთხვევაში მინიმალური სასურსათო კალათის ენერგეტიკული ღირებულება რამდენადმე შემცირებულია და იგი 2200 კილოკალორიას შეადგენს, მაშინ, როდესაც ოფიციალური საარსებო მინიმუმის შემთხვევაში მინიმალური სასურსათო კალათის ენერგეტიკული ღირებულება 2500 კილოკალორიის ტოლია. ამასთან ერთად, ღლეს მოქმედი საარსებო მინიმუმის „ნორმატიული“ ნაწილი ჩამოყალიბებულია შედარებით

ძვირადღირებული (ერთეული კალორიის მიღების თვალსაზრისით) პროდუქტებით. ალტერნატიულ მინიშნებში იგივე რაოდენობის კალორიების ღირებულება ერთი მესამედით ნაკლებია. ამავე დროს უნდა გითხრათ, რომ დსთ-ის არც ერთ ქვეყანაში საარსებო მინიშუმის განსაზღვრაში არ არის ჩადებული 2500 კილოკალორიის მიღება დღელამეში – ყველგან ჩვენზე ნაკლებია (რუსეთში – 2237 კილოკალორია, აზერბაიჯანში – 2093, სომხეთში – 2100, ყაზახეთში – 2137 კილოკალორია და ა.შ.). გამოდის, რომ პოსტსაბჭოთა სივრცეში ერთ-ერთი არასახარბიელო მდგომარეობა (საშუალო ხელფასების, მოხმარების დონით და ა.შ.) ჩვენა გვაქვს, საარსებო მინიშუმის ზღვარს კი ერთ-ერთ მაღალს ვიღებთ. სხვა ფაქტორებს რომ თავი დავანებოთ, სიღარიბის ასეთი მაღალი დონე საქართველოში ამიტომაცაა... ვფიქრობ, 2200 კილოკალორია სავსებით მისაღები იქნებოდა საარსებო მინიშუმის განსაზღვრისა და მინიმალური სასურსათო კალათის ფორმირებისათვის. დავაკონკრეტებ: ამჟამინდელი ფაქტობრივი მოხმარების სტრუქტურის პირობებში, რადგანაც ფაქტობრივი მოხმარების სტრუქტურის მიხედვით გაანგარიშებული სასურსათო კალათის ღირებულება პირდაპირ ასახავს სამომხმარებლო ბაზარზე წონასწორობის დღეისათვის არსებულ სურათს.

რაც შეეხება საარსებო მინიმუმის არასასურსათო ნაწილის მინიმალური სოციალური სტანდარტით განსაზღვრას — ეს მეთოდი ფართოდაა აპრობირებული საერთაშორისო პრაქტიკაში. ამ მეთოდით განისაზღვრება საარსებო მინიმუმი აშშ-ში, ევროპის ბევრ ქვეყანაში. რაც შეეხება ისეთ უღარიბეს ქვეყნებს, როგორიცაა: ლაოსი, კამბოჯა, ინდონეზია და ა.შ., ამ ქვეყნებში საარსებო მინიმუმის განსაზღვრისას არასასურსათო ნაწილი მხედველობაში თითქმის არ მიიღება.

— რამდენად კორექტულია საარსებო მინიმუმის არასასურსათო ნაწილის განსაზღვრა უშუალოდ სტატისტიკური მეთოდით?

— ამ კითხვაზე ერთმნიშვნელოვანი პასუხის გაცემა ძნელია, ვინაიდან, ერთი მხრივ, მინიმალური სოციალური სტანდარტის ნებისმიერ მნიშვნელობაზე შეიძლება დაუსრულებელი დავა, მეორე მხრივ კი საკმაოდ ძნელია არასასურსათო საჭონლისა და მომსახურების ნორმატივების განსაზღვრა. ამასთან, ჭეშმარიტების მარცვალი ამ მიდგომაშიც არის, ვინაიდან ფასები სასურსათო და არასასურსათო საჭონელსა და მომსახურებაზე ერთნაირად არ იცვლება და მოსახლეობის მოთხოვნა სასურსათო საჭონელზე გაცილებით ნაკლებად ელასტიურია, ვიდრე არასასურსათო საჭონელზე.

ამასთანავე, საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ მასშტაბში ეკონომიის ეფექტი არაერთგვაროვნად მოქმედებს საარსებო მინიმუმის სასურსათო და არასასურსათო ნაწილებზე. კერძოდ, სასურსათო ნაწილი უფრო ნაკლებად განიცდის მასშტაბში ეკონომიის ეფექტის გავლენას, ვიდრე არასასურსათო ნაწილი.

საქართველოს შემთხვევაში, ალბათ, უფრო უპრიანია არასასურსათო ნაწილის განსაზღვრისათვის *მინიმალური სოციალური სტანდარტის* გამოყენება, რასაც საფუძვლად დაედება მოსახლეობის სამომხმარებლო ხარჯებში სასურსათო და არასასურსათო ხარჯების ფაქტობრივი თანაფარდობა, თუმცა იგი პერიოდულად უნდა გადაისინჯოს და ეს უფრო ხშირად უნდა განხორციელდეს, ვიდრე სასურსათო კალათის შემადგენლობის გადასინჯვა.

ბოლო პერიოდში იყო რამდენიმე მცდელობა საარსებო მინიმუმის არასასურსათო ნაწილის ნორმატიული მეთოდით გაანგარიშებისა. კერძოდ, შემუშავდა ნორმატივები არასასურსათო საქონლისა და მომსახურებაზე და მისმა ღირებულებამ თვეში დაახლოებით 100 ლარი შეადგინა. ეს შესაძლოა არც თუ ისე დიდი თანხაა, მაგრამ სასურსათო კალათაზე მისი პირდაპირი დამატების შემთხვევაში ოფიციალური საარსებო მინიმუმი თვეში საშუალოდ 180 ლარი იქნება, ხოლო ფაქტობრივი მოხმარების სტრუქტურის მიხედვით გაანგარიშე-

ბული – საშუალოდ 150 ლარი. არასასურსათო ხარჯების წილი პირველ შემთხვევაში საშუალოდ 55 პროცენტი იქნება, ხოლო მეორე შემთხვევაში – 70 პროცენტი. ფაქტობრივი ხარჯების სტრუქტურის მიხედვით არასასურსათო ხარჯების წილი სამომხმარებლო ხარჯებში საშუალოდ 35 პროცენტია. ამდენად, შემუშავებული არასასურსათო ხარჯების ნორმატივები არსებითად აცილებულია ფაქტობრივი მოხმარების სტრუქტურისაგან და იგი საქართველოს დღევანდელი სინამდვილისათვის სიღარიბის საზომად ნაკლებად გამოდგება. ასე მაგალითად, თუ დღეს მოქმედი მეთოდით სიღარიბის ზღვარს მიღმა იმყოფება შინამეურნეობების 51 პროცენტი, ალტერნატიული მეთოდით გაანგარიშების შემთხვევაში ასეთთა რაოდენობა მხოლოდ 26 პროცენტია, „სამაგიეროდ“, თუ მინიმუმს ისეთნაირად გავიანგარიშებთ, როგორც ამას ზოგიერთები სთავაზობენ საზოგადოებას, რომ მასში უცვლელი დარჩეს ამჟამინდელი მინიმალური სასურსათო კალათა, გაზრდილი შემოთავაზებული ნორმატიული არასასურსათო ნაწილით, მაშინ ღარიბი შინამეურნეობების რაოდენობა 77,5 პროცენტს მიაღწევს. ასეთ შემთხვევაში პრაქტიკულად შეუძლებელია სიღარიბის შემცირებისათვის რაიმე კონკრეტული ღონისძიებების შემუშავება, სიღარიბის პროფილის აგება და რისკ-ჯგუფების გამოვლენა, ვინაიდან ამ ზღვრის მიმართ პრაქტიკულად საზოგადოების უმრავლესობა რისკ-

ჯგუფს წარმოადგენს. ამ მხრივ ასევე ნაკლებად გამო-
სადგეია ოფიციალური საარსებო მინიმუმიც, ვინაიდან
მოსახლეობის ნახევარი ამ ზღვარს მიღმა იმყოფება, რაც
ასევე აძნელებს ზემოაღნიშნული ამოცანის გადაწყვეტას.
ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ განხილული სიღარიბის
ზღვრები (საარსებო მინიმუმი) ისეთი ნიშნულია, რომ-
ლის დაძლევა უფრო სამომავლო საქმეა, ვიდრე სა-
დღეისო.

უნდა გითხრათ, რომ სხვა ქვეყნებშიც ხშირია
შემთხვევები, როდესაც სარგებლობენ სხვადასხვანაირად
გაანგარიშებული მეთოდებით (მაგალითად, აშშ-ში
საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების ხუთი სხვადასხვა
მეთოდი გამოიყენება), თუმცა უნდა ითქვას, რომ იქ
განსხვავება სხვადასხვა მეთოდით გაანგარიშებულ მინი-
მუმის ღირებულებებს შორის 30 პროცენტს არ აღე-
მატება.

— რა რაოდენობის რესურსებია საჭირო იმისათვის,
რომ მთლიანად დავძლიოთ სიღარიბე, რომ არც ერთი
შინამეურნეობის შემოსავალი არ იყოს საარსებო მინი-
მუმზე ნაკლები?

— ნება მომეცით პასუხი თქვენს კითხვაზე ორ
ნაწილად გავყო:

პირველი: რამდენია საჭირო იმისათვის, რომ შინამეურნეობებს შევუვსოთ სამომხმარებლო ხარჯების დეფიციტი საარსებო მინიმუმამდე და მეორე, იმ რესურსების რაოდენობა, რომლებიც აუცილებელია დასაქმებულების ხელფასის შრომისუნარიანი მამაკაცის საარსებო მინიმუმამდე შესავსებად.

საარსებო მინიმუმის ზღვარს მიღმა მყოფი შინამეურნეობების სიღარიბის სიღრმის დასაძლევად საჭიროა: დღეს მოქმედი საარსებო მინიმუმის მიხედვით — თითქმის 600 მილიონი ლარი, ალტერნატიული საარსებო მინიმუმით — 200 მილიონ ლარზე მეტი, ოფიციალური საარსებო მინიმუმის სასურსათო კალათისა და ნორმატიული არასასურსათო ნაწილის მიხედვით 1,7 მილიარდ ლარზე მეტი. ეს უკანასკნელი აშკარა შეუსაბამობაშია საქართველოს სინამდვილესთან. ერთის მხრივ, პრაქტიკულად შეუძლებელია რესურსების შეზღუდულობის პირობებში (როდესაც სამომხმარებლო ხარჯების დეფიციტი მთლიანი შიდა პროდუქტის თითქმის 30 პროცენტია) რაიმე კონკრეტული ღონისძიების გატარება სიღარიბის შესამცირებლად.

ამავე დროს, ყოველივე ეს არ ეწინააღმდეგება, არ კრძალავს იმას, რომ ცალკეული ზღვრული პარამეტრების მიმართ (ხარჯები, შემოსავლები...) განისაზღვროს მოსახლეობის ის ნაწილი, რომელიც ამ ზღვრებს მიღმა იმყოფება.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ყოველ, თვით ყველაზე მაღალგანვითარებულ, ეკონომიკურად ძლიერ ქვეყანაში არიან ღარიბები და სიღარიბის წინააღმდეგ ბრძოლა ხელისუფლების ერთ-ერთი მთავარი საზრუნავია.

ამ კონტექსტში უნდა განვიხილოთ ის აუიოტაჟი, რაც პარლამენტში და მის ფარგლებს გარეთ მიმდინარეობს მინიმალური ხელფასის საარსებო მინიმუმამდე გაზრდის საკითხთან დაკავშირებით. ხელფასების ზრდა კომპლექსურ მიდგომას საჭიროებს და მან არ უნდა დაარღვიოს ის პრინციპები, რაც ამ უმნიშვნელოვანესი ინდიკატორის ბუნებაშია ჩადებული. იგულისხმება განაწილების, სტიმულირების ფუნქციები. მიუხედავად კეთილი ზრახვებისა, ვფიქრობთ, ხელფასების თანდათანობითი, ეტაპობრივი ზრდა უფრო რეალისტურია. მაგალითად, 2001 წელს 1996 წელთან შედარებით საშუალო ხელფასი ქვეყნის ეროვნულ მეურნეობაში გაიზარდა თითქმის 3,3-ჯერ – 29 ლარიდან 94,6 ლარამდე, მაშინ როდესაც მთლიანი შიდა პროდუქტი იმავე პერიოდში მხოლოდ 25 პროცენტით გაიზარდა. შესაბამისად, საშუალო ხელფასი დღეს საარსებო მინიმუმის 4/5-ს ფარავს, მაშინ როდესაც 1996 წელს მხოლოდ 1/4-ს ფარავდა.

ჩვენი შეფასებით, საბიუჯეტო სექტორში დასაქმებულთა დარიცხული ხელფასის დეფიციტის დასაფარა-

ვად მინიმალური ხელფასის 50 ლარამდე გაზრდის შემთხვევაში საჭირო იქნებოდა დაახლოებით 125 მილიონი ლარის დამატებითი ფინანსური რესურსების მოძიება, 100 ლარის შემთხვევაში, შესაბამისად – 400 მილიონ ლარზე მეტი, 150 ლარის შემთხვევაში კი 700 მილიონ ლარზე მეტი. ეს მხოლოდ მინიმალური ხელფასის ზრდის მიხედვით. ამავე დროს, მინიმალური ხელფასის ზრდა ავტომატურად აყენებს ყველა უფრო რთულ და კვალიფიციური შრომით დასაქმებულის ანაზღაურების პროპორციულ თუ არა, გარკვეულ (რეგრესიულს მაინც) ზრდას, რაც ასევე გამოიწვევს ზემოთ მოხსენებულთან შედარებით დამატებითი საბიუჯეტო სახსრების მობილიზების აუცილებლობას.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, მინიმალური ხელფასის ზრდა უნდა განვიხილოთ სიღარიბის დაძლევის ერთ-ერთ, სპეციფიკურ და არა ერთადერთ ფორმად. აქ დიდი მნიშვნელობა აქვს სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესებას, ადმინისტრირების დონის, გადასახადების გადახდის კულტურის ამაღლებას. მიმოქცევაში დამატებითი ფულადი ნიშნების გაშვებით საზოგადოებრივი წარმოების შესაბამისი ეფექტიანობისა და დოვლათის მოუმატებლად აუცილებლად აღმოვჩნდებით ინფლაციური სპირალის წარმოშობის, მაშასადამე ფულის გაუფასურების წინაშე. თუმცა, ყველას კარგად ახსოვს ჰიპერინფლაციის შედეგები ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკისათ-

ვის ოთხმოცდაათიანი წლების პირველ ნახევარში და, ამიტომაც, ვფიქრობ, არ გადაიდგმება ისეთი ნაბიჯები, რომლებიც ამ საფრთხის განმეორებას რეალურს გახდის.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2002 წლის 27 დეკემბერი

СТАТИСТИКИ ХОТЯТ ДОГОВОРИТЬСЯ С ИНВЕСТИТОРАМИ

Статистики хотят иметь представление в рамках своей компетентности о том, чем занимаются в Грузии предприятия, созданные с участием иностранного капитала. Противоположная сторона, как выясняется, не всегда идет навстречу этим пожеланиям.

Именно поэтому вчера по инициативе Государственного департамента статистики была проведена встреча с зарубежными инвесторами, на которой их познакомили с планами статорганов на нынешний год, а также предложили начать "активное совместное сотрудничество".

Назовем несколько именитых гостей из длинного списка приглашенных – "Багратиони-1882", AES-ТЭЛАСИ, "Магтикими", "Сантэ уолш продуктеби", "Села-Айсберги", "Айэти-ТВ", "Джеосели", "Отель-Тбилиси", "Сакартвелос электрокавири", "Картули шакари" и др.

По словам Теймураза Беридзе, председателя Госдепартамента статистики, количественная оценка объема инвестиций имеет не только статистическое и экономическое, но и политическое значение. Эти данные служат своеобразным индикатором для потенциальных

инвесторов, которые с их учетом определяют перспективы своей политики и конкретного использования свободных финансовых средств.

Качество статистической информации является результатом взаимообогащающего процесса, говорит Теймураз Беридзе. Если данные, исходящие от хозяйствующего субъекта, "искренние", то и конечная информация будет носить реальный и объективный характер.

Видимо, такая "искренность" в отношениях между статистическими органами и хозяйствующими субъектами наблюдается далеко не всегда. Во всяком случае именно так можно было расценить выступления заместителей председателя Госдепартамента – Иосифа Арчвадзе и Давида Кбиладзе, его работников – Елены Чиковани и Вахтанга Пхакадзе, суть которых сводилась к следующему: "Давайте дружить", то есть подавайте необходимые данные в органы статистики своевременно, полно, ничего не утаивая.

По ходу встречи выяснилось, что дело увещеваниями не закончится. На злостных непоставщиков обязательной информации могут быть наложены штрафные санкции. Кстати, по подсчетам, их объем в прошлом году возрос в восемь раз. А в этом году, когда Парламент наконец примет находящийся уже в третьем чтении новый закон, они

могут еще более возрасти. Так, штраф за уклонение от подачи или искажение статистической информации со 150 лари возрастет до 1500 лари. Стоит задуматься?

Было приведено несколько примеров "проблемных" отношений с зарубежными компаниями, работающими в Грузии. Так, "Канарго", британо-грузинская нефтедобывающая компания, не направляет, несмотря на неоднократные напоминания, в статорганы требующуюся информацию. Их довод следующий: "Мы – частная компания, поэтому не обязаны подавать информацию Госдепартаменту статистики". Однако по грузинскому законодательству, как отмечалось на встрече, все хозяйствующие субъекты, вне зависимости от форм собственности, обязаны это делать.

Статистики ищут и другие формы "принуждения" к подаче необходимой информации. В условиях несомненного строительного бума объем данных об этом секторе до последнего времени не мог быть полным, т.к. статорганы практически игнорировались нашими прорабами и их хозяевами. Однако уже сегодня, благодаря законодательным изменениям, разрешение на строительство нельзя будет получить, если не будут урегулированы соответствующим образом взаимоотношения со статорганами.

Теймураз Беридзе напомнил, что в конце прошлого года Парламент Грузии утвердил Закон "О внесении изменений в Закон Грузии "О статистике". Согласно новой поправке, утверждено положение "конфиденциальности". В законе подчеркивается, что собранные в целях осуществления государственных статистических исследований данные, являются конфиденциальными, если они позволяют идентифицировать конкретное физическое или юридическое лицо. Конфиденциальные данные могут использоваться лишь для подготовки обобщенных статистических показателей, если субъект, представивший их, не выразил согласия на их использование в каких-либо иных целях, к тому же недопустимо распространение государственных статистических данных, являющихся конфиденциальными.

Это, сказал Теймураз Беридзе, пример серьезного и доверительного отношения к предпринимателям, в том числе и зарубежным.

„Свободная Грузия“,
29 января 2003 года

შემუშავებულია ახალი მიმართულებები

– ბატონო თემურ, თქვენი დეპარტამენტი ქვეყნის სახელმწიფოებრიობის აღმშენებლობაში აქტიურად მონაწილეობს. იქნებ ორიოდ სიტყვით გვითხრათ საქართველოს სტატისტიკურ სამუშაოთა წლევანდელი სახელმწიფო პროგრამის შესახებ.

– ასეთ სამუშაოთა პროგრამა განხილულია ჩვენი ინფორმაციის მომხმარებლებთან სამუშაო შეხვედრაზე, რომელიც შედგა სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტში, ჯერ კიდევ გასული წლის დეკემბერში.

პროგრამის პროექტი შემუშავებულია იმ მოთხოვნების გათვალისწინებით, რასაც ხელისუფლება, საზოგადოებრიობა, მასმედია უყენებენ ქვეყნის სტატისტიკურ სამსახურს.

პროგრამა ითვალისწინებს სამუშაოებს, რომლებიც აუცილებელია საქართველოს მიერ საერთაშორისო ვალდებულებებისა და ხელშეკრულებების შესასრულებლად. განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა ეროვნული მუდრუნობის და მისი ცალკეული ინსტიტუციური სექტორების დახასიათებას. შემუშავებულია რამდენიმე ახალი მიმართულება, მაგალითად, რეგისტრების სისტემის (ადმინისტრაციული რეგისტრი, სტატისტიკური რეგისტრი, სუბრეგისტრი) ფორმირება; ამ სისტემის დეცენტრალიზებული მოდელისა და ქვეყნის მასშტაბით ერთი-

ანი კომპიუტერული ქსელის შექმნა და სხვა. დეპარტამენტი ფართოდ გაშლის მუშაობას 2004 წლის სრული სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩასატარებლად. სრულყოფილ სახეს მიიღებს დასაქმებისა და უმუშევრობის დახასიათება, მოსახლეობის ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობის აღრიცხვა, ქვეყნის ეკოლოგიური მდგომარეობა და გარემოსდაცვითი ღონისძიებების მახასიათებელი ხარჯების სტატისტიკა. ტრადიციულად დიდი ადგილი დაეთმოდა სპეციალურ შერჩევით კვლევებსა და აღწერებს.

– ნებისმიერი საქმიანობა დემოკრატიის მშენებელ საზოგადოებაში საჭიროებს სამართლებრივ მოწესრიგებას. რა ნორმატიულ ბაზას ეფუძვნება სტატისტიკის სამსახურის საქმიანობა?

– სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი მოქმედებს საქართველოს კონსტიტუციის, „სტატისტიკის შესახებ“ საქართველოს კანონის და სხვა ნორმატიული აქტების საფუძველზე. თუმცა, ჩვენ ვცდილობთ დროდადრო გავაფართოოთ სტატისტიკური საქმიანობის მარეგლამენტირებელი აქტების ჩამონათვალი. სტატისტიკური ინფორმაციის მოპოვების, დამუშავების, შენახვის, გადაცემის და გამოყენების არსებითი გაუმჯობესების მიზნით საქართველოს პარლამენტში წარვადგინეთ არაერთი კანონპროექტი. კერძოდ, სათანადო ცვლილებებია შეტანილი „სტატისტიკის შესახებ“ კანონში, რაც უზ-

რუნველყოფს ეკონომიკური სუბიექტების მიერ წარმოდგენილი პირველადი სტატისტიკური ინფორმაციის კონფიდენციალობის დაცვას. ამჟამად პარლამენტში იხილება კიდევ ერთი კანონპროექტი, რომელიც ამკაცრებს მეწარმეების პასუხისმგებლობას ინფორმაციის არწარმოდგენის, დაგვიანებით ან მონაცემთა დამახინჯებით წარმოდგენისას.

— მიზანმიმართული საქმიანობა პრიორიტეტების შეურჩევლად წარმოუდგენელია. რა პრიორიტეტებით ხელმძღვანელობს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი?

— სტატისტიკის ფასეულობა მის მიერ წარმოდგენილი ინფორმაციის ქრონოლოგიური და სივრცობრივი შედარებითობის უზრუნველყოფით განისაზღვრება. შედარებითობა კი შესაბამისი სტანდარტებით ხელმძღვანელობს. ამიტომ ჩვენს საქმიანობაში სტატისტიკური სტანდარტების სისტემის (კლასიფიკატორები, რეგისტრები, საქმიანობის და პროდუქციის ნომენკლატურა და ა.შ.) შექმნა და სრულყოფა არსებითი და პრიორიტეტულია.

დღეს საქართველოში ყველა ლაპარაკობს კორუფციაზე და მისი დაძლევის გზებზე. გადაჭარბებული არ იქნება იმის თქმა, რომ სწორედ ჩვენი დეპარტამენტის მიერ თანმიმდევრულად ჩატარებულმა კვლევებმა ჩრდილოვანი ეკონომიკის მსშტაბების გამოვლენის

მიზნით ეროვნული მეურნეობის ცალკეულ დარგებსა და სექტორებში შესაძლებელი გახდა ზემოხსენებული ბრძოლისათვის მეტი მიზანმიმართულების და ეფექტიანობის უზრუნველყოფა, ასე რომ, ჩრდილოვანი ეკონომიკის კვლევაც ერთ-ერთი პრიორიტეტია სტატისტიკის საქმიანობაში.

— ალბათ, ისევე როგორც ყველას, სტატისტიკის დეპარტამენტსაც აქვს გარკვეული პრობლემები. მოდით, მათაც შევეხოთ.

— ჩვენი საქმიანობის წარმატება დამოკიდებულია რამდენიმე ფაქტორის ოპტიმალურ თანხვედრაზე. ეს არის თანამშრომელთა პროფესიონალიზმი და კეთილსინდისიერება, შერჩევის სწორი ორგანიზება და ადმინისტრირება, დაბოლოს, საჭირო დაფინანსება. მე ხშირად ვიმეორებ იმ ბანალურ ჭეშმარიტებას, რომ იაფი სტატისტიკა ქვეყანას მეტისმეტად ძვირი უჯდება, შესაბამისად, სტატისტიკა საჭიროებს არა მარტო უტილიტარულ ინტერესს (თუმცა, ზოგჯერ ესეც გვაკლია), არამედ სახელმწიფოებრივ თანადგომას. ჩვენს მიერ ჩატარებული მრავალი კვლევა შესაძლებელი გახდა დეპარტამენტისათვის საერთაშორისო დახმარების, თანადგომის საფუძველზე, თუმცა, ეს ყველა პრობლემას ვერ წყვეტს.

შევეჩები კიდევ ერთ პრობლემას. უდავოა, რომ მაღალკვალიფიციური პროფესიონალი სტატისტიკოსის გა-

მოზრდას არა ერთი და ორი წელი სჭირდება. ასეთ სპეციალისტებზე დიდი მოთხოვნაა სხვადასხვა კერძო, კომერციული სტრუქტურებიდან, საბანკო სისტემიდან. ძნელია გაუძლოს ცდუნებას ახალგაზრდა, ნიჭიერმა თანამშრომელმა, რომელსაც სთავაზობენ გაცილებით მეტ ანაზღაურებას. სტატისტიკის სამსახურის თანამშრომელთა სტიმულირება მთელი ჩვენი სისტემის წარმატებული მუშაობის ერთ-ერთი ძირითადი პირობაა.

პროგრამა, რომელზეც ჩვენ ვისაუბრეთ, უამრავ ღონისძიებას მოიცავს, თუმცა, მათი რეალიზაცია შესაბამის რესურსულ უზრუნველყოფაზე დამოკიდებული. სტატისტიკამ ბევრი რამ იცის, ამიტომ არ გვინდა დავემსგავსოთ იმ პესიმისტს, რომელიც თავისი ინფორმირებულობის გამოა ასეთი. რა თქმა უნდა, ქვეყნის სახელმწიფო სტატისტიკური სამსახური თავს გაართმევს მისთვის დაკისრებულ სახელმწიფოებრივ და სოციალურ ფუნქციას, თუ შესაბამის მხარდაჭერას და თანადგომას ჰპოვებს.

— რა კომენტარს გაუკეთებდით პარლამენტის გად-აწყვეტილებას მინიმალური ხელფასის 115 ლარამდე გაზრდის შესახებ?

— უპირველეს ყოვლისა, ეს საკითხი აუცილებლად უნდა განვიხილოთ კომპლექსურად, მთლიანობაში, და არა იზოლირებულად, საერთო კონტექსტიდან ამოვარდნილად, როგორი მნიშვნელობისაც არ უნდა იყოს ის. რა

მაქვს მხედველობაში? აღნიშნული საკითხის დადებითად გადაწყვეტის შემთხვევაში, ანუ ერთბაშად მინიმალური ხელფასის გაზრდით საარსებო მინიმუმამდე, ჩვენ მივიღებთ უარყოფითი ეფექტების მთელ ჯაჭვს: ფინანსურს, ეკონომიკურს, სოციალურს და საბოლოო ჯამში, პოლიტიკურს. ანუ, მე იმის თქმა მინდა, რომ ყველა ეს მოსალოდნელი შედეგი აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ.

მე არ მინდა შევაჩერო თქვენი ყურადღება იმ ნეგატიურ ეფექტებზე, რომელიც მოჰყვება ამ გადაწყვეტილების მიღებას და ცნობილია საზოგადოებისთვის (ინფლაციური მოლოდინი, მცირე მეწარმეობაზე დარტყმა, იმპორტის ზრდა, საბუშაო ადგილების შემცირება, ხელფასის დიფერენცირების უგულებელყოფა, ჩრდილოვანი ეკონომიკის ზრდა, სამომხმარებლო ბაზრის ერთი სეგმენტის დატვირთვა და სხვა), მინდა ვთქვა მხოლოდ რამდენიმე მახასიათებელზე, რომელიც მივიღეთ საქართველოს შინამეურნეობებზე დაკვირვებისას.

ჩვენი გათვლებით, ეს ღონისძიება საკმაოდ ძვირადღირებულია (ხელფასის დეფიციტი გადასახადების ჩათვლით 2002 წლის მდგომარეობით, ყოველთვიურად 35,4 მლნ ლარს შეადგენდა); მისი განხორციელებისათვის საჭიროა დაფინანსების არაინფლაციური წყაროს მოძიება. ამდენად, *თუ ეს გადაწყვეტილება გამაგრებული არ იქნა ადეკვატური ეკონომიკური ზრდითა და დასაქმე-*

ბის სტრუქტურის გაჯანსაღებით და განხორციელებას მხოლოდ ემისიის ხარჯზე — დღევანდელი ეკონომიკური რეალობიდან კი სხვა გამოსავალი არ ჩანს — ინფლაცია ახლო მომავალში გარდაუვალია.

ეს პრობლემა არცთუ ისე მარტივად მოსაგვარებელია, ვინაიდან, მხოლოდ საბიუჯეტო სექტორში მომუშავეთა ხელფასის გაზრდა სხვა თანაბარ პირობებში (პირველ რიგში, დასაქმებულთა რაოდენობის უცვლელობის პირობებში) მოითხოვს საბიუჯეტო ხარჯების შესაბამის გაზრდას, ხოლო დასაქმებულთა რაოდენობის არსებითი შემცირება პირდაპირ დაკავშირებული იქნება უმუშევრობის გაზრდასთან, რაც, თავის მხრივ, უარყოფით გავლენას იქონიებს ცხოვრების დონეზე. ეს უფრო დაამძიმებს ისედაც დაძაბულ სოციალურ ფონს. სიღარიბის შემცირება აუცილებელია და ეს სახელმწიფოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტია, მაგრამ ამის მოკლე დროში განხორციელება ნაკლებად შესაძლებელია. საქართველოში სიღარიბის შემცირება ეტაპობრივად უნდა განხორციელდეს.

— ფიქრობთ, რომ მინიმალური ხელფასის გაზრდას აუცილებლად უნდა მოჰყვეს სახელფასო განაკვეთების თანაბარი ზრდა?

— გარკვეული განსხვავებების არსებობა სხვადასხვა თანრიგის დასაქმებულთათვის აუცილებელია. საილუსტრაციო მაგალითად გამოდგება თუნდაც ის ფაქტი, რომ

20-ლარიანი მინიმალური ხელფასის პირობებში საბიუჯეტო სექტორში საშუალო თვიური შემოსავალი (გადასახადების გადახდის შემდეგ) 60 ლარია. თუ პროორციებს უცვლელად შევინარჩუნებთ, ანუ დასაქმების სტრუქტურა არ შეიცვლება და მინიმალური ხელფასის მნიშვნელობა 20-დან 115 ლარამდე ანუ თითქმის 6-ჯერ გაიზრდება, საშუალო ხელფასის მოცულობა დაახლოებით 300-320 ლარი იქნება. დასაქმების ასეთი მასშტაბების შენარჩუნების პირობებში ხელფასის ფონდი სახელმწიფო ბიუჯეტში 4-ჯერ და უფრო მეტად უნდა გაიზარდოს. ამასთანავე, ეს უნდა მოხდეს არა ერთ-ჯერადად – მხოლოდ ერთი წლის ბიუჯეტში, არამედ სისტემატურად.

– დაბოლოს, 2002 წლის 17-24 იანვარს ჩატარდა საქართველოს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა. რა ეტაპზეა მასალების დამუშავება და როდის ეცნობება საზოგადოებას მოსახლეობის აღწერის საბოლოო შედეგები?

– ასეთი აღწერის ჩატარების სამართლებრივ საფუძვლად იქცა საქართველოს პარლამენტის მიერ 2001 წლის ოქტომბერში მიღებული კანონი „საქართველოს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შესახებ“. აქტიური მზადება 1997 წლიდან დაიწყო, რასაც ზურგს უმაგრებდა საქართველოს პრეზიდენტის შესაბამისი ბრძანებულებები და განკარგულებები. აღნიშნული კა-

ნონის შესაბამისად, აღწერა ჩატარდა საქართველოს იურისდიქციაში მყოფ მთელ ტერიტორიაზე.

მოსახლეობის აღწერის მასალების დამუშავების დღეს გავრცელებული ორი ფორმიდან – კომპიუტერში ინფორმაციის ხელით შეყვანისა და სკანერული ტექნოლოგიის გამოყენებით – ჩვენ უპირატესობა ამ უკანასკნელს მივანიჭეთ.

რაც შეეხება საბოლოო შედეგებს, 2003 წელს დაიწყო და მთლიანად დასრულდება მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის მასალების დამუშავება. ამჟამად მიმდინარეობს მასალების საინფორმაციო ცხრილების ფორმირება, უახლოეს პერიოდში საზოგადოებას მიეწოდება პირველი კრებსითი განზოგადებული მაჩვენებლები, საბოლოო შედეგები კი, კანონის თანახმად, გამოქვეყნდება არაუგვიანეს 18 თვისა აღწერის ჩატარებიდან.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2003 წლის 15 მარტი

სტატისტიკის ისტორია ქვეყნის ისტორიაც არის

– თავდაპირველად მინდა მადლობა მოვახსენო ყველას, ვინც თავისი წვლილი შეიტანა სტატისტიკის დღის დაწესებაში.

საისტორიო წყაროების მიხედვით, სტატისტიკური ცნობების მოპოვება საქართველოში ჩვენი წელთაღრიცხვის პირველ ათასწლეულში დაიწყო – ცნობილია VII საუკუნის პირველ ნახევარში მეფე სტეფანოზის დროს ჩატარებული მოსახლეობის აღწერა. მონღოლთა ბატონობის დროს 1254-58 წლებში ბათო ყაენის ბრძანებით აღირიცხა საქართველოს მოსახლეობა და მისი ქონება. 1689 წლიდან, ერეკლე I მეფობის ხანაში, საქართველოს სადროშოების სარდლები შეიდ წელიწადში ერთხელ ატარებდნენ თავიანთ სადროშოებში ხალხის აღწერას. ჩვენს დრომდე მოაღწია XVII-XVIII საუკუნეების დავთრებმა, რომლებშიც ინახება აღწერის შედეგად მოპოვებული ცნობები. თანამედროვე საქართველოში სახელმწიფო სტატისტიკის ისტორია პირველი ქართული დემოკრატიული სახელმწიფოს წარმოშობას უკავშირდება. 1919 წლის 25 ივლისს მიღებული იქნა საქართველოს დამფუძნებელი კრებისა და საქართველოს მთავრობის კანონი „ცენტრალური სასტატისტიკო კომიტეტის დაარსების შესახებ“. 1921 წლის აპრილში

დაარსდა ცენტრალური სტატისტიკური სამმართველო, ხოლო იმავე წლის ივლისში გამოქვეყნდა სახელმწიფო სტატისტიკის ორგანოების პირველი დებულება. იმ პერიოდიდანვე სტატისტიკოსთა კადრების მოსამზადებლად ეწყობა მოკლევადიანი სტატისტიკური კურსები, იმავე წლის სექტემბერში კი გამოვიდა ჟურნალ „საქართველოს სტატისტიკური მოამბის“ პირველი ნომერი.

საქართველოს სტატისტიკური ორგანო თანდათანობით, ორგანიზაციულად და თეორიულად მასშტაბურად იზრდებოდა და ძლიერდებოდა. სტატისტიკის თეორიისა და პრაქტიკის განვითარებაში არაერთ საზოგადო მოღვაწეს მიუძღვის წვლილი. მათ შორის არიან გამოჩენილი სტატისტიკოს-ეკონომისტები: არჩილ რუხაძე, გაბრიელ გრიგორიანი, კარლო ორაგველიძე, გრიგოლ ჟღენტი, ვლადიმერ ჯაფარიძე, ვალერიან მელქაძე, გრიგოლ ჟორჟიკაშვილი და სხვები.

სტატისტიკის სფეროში საკანონმდებლო ბაზის შექმნამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ოფიციალური სტატისტიკის ძირითადი პრინციპების: სტატისტიკური ინფორმაციის ობიექტურობის, უტყუარობის, დამოუკიდებლობის, ხელმისაწვდომობის, საჯაროობისა და პირველადი ინფორმაციის კონფიდენციალობის პრინციპების თანამიმდევრულ რეალიზებას. თუმცა, სტატისტიკური საქმიანობის პრაქტიკაში მათ საყოველთაო აღიარებამდე

და სრულად დამკვიდრებამდე კვლავაც ბევრია გასაკეთებელი.

ბოლო 10 წელიწადში სტატისტიკის დეპარტამენტმა საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებით შეძლო თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირების სტატისტიკური დახასიათებისათვის აუცილებელი მეთოდოლოგიის დანერგვა. ამ მხრივ აუცილებლად უნდა მოვიხსენიოთ სტატისტიკური კვლევების ისეთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულებები, როგორებიცაა: ეროვნული ანგარიშების სისტემა, საგადამხდელო ბალანსის შედგენა, სამეწარმეო საქმიანობის სტატისტიკა, სამომხმარებლო ფასებზე დაკვირვება და სხვ. აღსანიშნავია, აგრეთვე, ის სამუშაოები, რომელთა მიზანია სოციალური სტატისტიკის გაუმჯობესება. ბოლო დროს ამ მხრივ განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს მოსახლეობის სიღარიბის მონიტორინგი, რომელსაც სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი უკვე მესამე წელია ახორციელებს საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და მსოფლიო ბანკის მონაწილეობით ჩვენი ქვეყნისათვის შემუშავებული სიღარიბის დაძლევისა და ეკონომიკური ზრდის პროგრამის ფარგლებში.

შევიმუშავეთ მაჩვენებლებისა და არაპირდაპირი შეფასებების ხერხების საკმაოდ მწყობრი სისტემა, რომელთა მიხედვითაც ხერხდება ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესების რეალური სურათის წარმოჩენა. ამას განსა-

კუთრებული მნიშვნელობა აქვს ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბებისა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლისთვის.

– თქვენ ახსენეთ სტატისტიკური ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა როგორც თქვენი საქმიანობის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპი.

– ინფორმაციის გავრცელება სტატისტიკური საქმიანობის ეფექტიანობის უმნიშვნელოვანესი კრიტერიუმია.

სტატისტიკურ ინფორმაციას მომხმარებელთა დიდი აუდიტორია ჰყავს როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის გარეთ. ამიტომ ჩვენთან წარმოებული სტატისტიკური ინფორმაცია კრებულების, ბიულეტენების, სხვა გამოცემების სახით, როგორც წესი, ორ ენაზე (ქართულად და ინგლისურად) მზადდება.

ბოლო წლებში ჩვენ დიდ ყურადღებას ვუთმობთ ინფორმაციის გავრცელების ელექტრონული საშუალებების დანერგვას და ამით ინფორმაციის მომხმარებელთა რაც შეიძლება თანაბარ პირობებში მოქცევას. გასული წლის მიწურულს ამოქმედდა დეპარტამენტის ინტერნეტ-გვერდი.

ბოლო წლებში დეპარტამენტმა გამოსცა რამდენიმე ათეული დასახელების კრებული, რომელთა შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია სტატისტიკური წელიწადეული, რომელიც ბოლო დრომდე პროგრამა ტასისის მხარდაჭერით გამოიცემოდა.

– ალბათ, უმთავრესი მოვლენა სახელმწიფო სტატისტიკის ორგანოთა საქმიანობაში, რომელიც ამ ბოლო დროს საზოგადოების გაზრდილ ყურადღებას იწვევს, 2002 წლის იანვარში ჩატარებული მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა და მისი მასალების დამუშავება-გამოქვეყნებაა. აღწერის ზოგიერთი ძირითადი შედეგი უკვე გამოქვეყნდა. რა დროისთვის არის ნავარაუდები აღწერის შედეგების სრულად გამოქვეყნება?

– 2002 წლის აღწერა იყო სახელმწიფოს ისტორიაში პირველი დამოუკიდებელი აღწერა და, რასაკვირველია, მისი პროგრამა პირველ რიგში ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარეობდა. აღწერის ჩატარებისას გავითვალისწინეთ, აგრეთვე, საერთაშორისო ორგანიზაციების, კერძოდ, გაეროს ხალხთმოსახლეობის ფონდის რეკომენდაციებიც. აღწერის მომზადებისა და ჩატარების შესახებ უკვე იმდენი ითქვა და დაიწერა, რომ, ალბათ აღარ ღირს დეტალებზე შეჩერება. შეგახსენებთ მხოლოდ, რომ პირველი საშედეგო მონაცემების მიხედვით, საქართველოს მუდმივი მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობამ ქვეყნის ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქციაში მყოფ ტერიტორიაზე 2002 წლის 17 იანვრის მდგომარეობით 4371,4 ათასი კაცი შეადგინა, ფაქტობრივი (სახეზე მყოფი) მოსახლეობისა კი – 4355,7 ათასი. თუ გავითვალისწინებთ, რომ არაკონტროლირებადი ტერიტორიების მოსახლეობის რიცხოვნ-

ნობა ექსპერტული შეფასებით დაახლოებით 230 ათას კაცს უდრის, გამოდის, რომ სულ საქართველოს საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში ფაქტობრივად ცხოვრობდა 4585, ათასი ადამიანი, ანუ 1989 წლის რიცხოვნობის 84 პროცენტი.

დღეისათვის უკვე მიღებული და გამოქვეყნებულია აღწერის მონაცემები მოსახლეობის სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურის, ეროვნული შემადგენლობის, განათლების დონის და ზოგიერთი სხვა ნიშნის მიხედვით. იმ სირთულეების გათვალისწინებით, რომლებსაც ჩვენ აღწერის ჩატარებისა და მისი მასალების დამუშავების დროს წავაწყდით, შეიძლება ითქვას, რომ აღწერის მონაცემთა სრულად დამუშავება 2003 წლის ბოლოსათვის დასრულდება.

აქვე ვისარგებლებ შემთხვევით და გაცნობებთ, რომ მომავალ წელს გათვალისწინებულია სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარება. ამგვარი საბუშაო ჩვენთან უკვე 20 წელი არ შესრულებულა და მას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის მეურნეობის ერთ-ერთ წამყვან სფეროში – სოფლის მეურნეობაში არსებული მდგომარეობის დახასიათებისა და პოტენციალის განსაზღვრისათვის.

– დასამალი არ არის, რომ საზოგადოებაში ზოგჯერ უნდობლობით გვიდებან ოფიციალურ სტატისტიკურ მონაცემებს, მიიჩნევენ, რომ სტატისტიკოსები

არცთუ იშვიათად „ალამაზებენ“ მონაცემებს, რათა ამით შექმნან ხელისუფლებისათვის სასურველი სოციალურ-ეკონომიკური ფონი.

– არ იქნება გადაჭარბებული, თუ ვიტყვით, რომ სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის საქმიანობაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სტატისტიკური ინფორმაციის ხარისხისა და მონაცემთა გავრცელების გაუმჯობესებას. შეიძლება ითქვას, რომ ამ თვალსაზრისით დეპარტამენტისათვის და მთლიანად სახელმწიფო სტატისტიკის სისტემისათვის საეტაპო მნიშვნელობა ჰქონდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მისიას 2002 წლის ივლისში. მისიის შედეგების შეჯამებისას აღინიშნა, რომ ბოლო წლებში სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტმა საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებით განახორციელა სტატისტიკური ინფორმაციის მოპოვების, დამუშავებისა და ანალიზის სამუშაოების მნიშვნელოვანი ნაწილის თვისებრივი გარდაქმნა საერთაშორისო სტანდარტებთან მათი შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით. ამ გარდაქმნებმა ხელი შეუწყო სტატისტიკური შეფასებების ხარისხის ამაღლების საქმეს, რაც საბოლოო ანგარიშით აისახა სტატისტიკური მაჩვენებლებისადმი მომხმარებლის მხრივ ნდობის ამაღლებაში. ამავე დროს, მისიამ აღნიშნა, რომ ამ მიმართულებით კიდევ ბევრია გასაკეთებელი – ასამაღლებელია შეფასებების სიზუსტე, დეპარტამენტის

სტრუქტურული ქვედანაყოფების სტატისტიკური სა-
მუშაოებისა და მაჩვენებლების სისტემის საერთაშორისო
სტანდარტებთან შესაბამისობა და ურთიერთშესატყვი-
სობა.

ამ მიმართულებით უკვე გადაღებულია კონკრეტული
ნაბიჯები.

– რა როლი შეასრულა სახელმწიფო სტატისტიკის
განვითარებაში საერთაშორისო თანამშრომლობამ?

– საერთაშორისო ეკონომიკურ და სტატისტიკურ
ორგანიზაციებთან და საზღვარგარეთის სახელმწიფოების
სტატსამსახურებთან თანამშრომლობამ ფასდაუდებელი
როლი შეასრულა საქართველოს ოფიციალური სტა-
ტისტიკის ჩამოყალიბებაში.

ჩვენ, რა თქმა უნდა, სათანადოდ ვაფასებთ ყველა
საერთაშორისო თუ ეროვნული ორგანიზაციის მიერ
გაწეულ დახმარებას, მაგრამ განსაკუთრებით ნაყოფიერია
ჩვენი თანამშრომლობა ისეთ საერთაშორისო ორგანი-
ზაციებთან, როგორიცაა: გაერო და მისი რეგიონული და
სპეციალიზებული დაწესებულებები (ევროპის ეკონომი-
კური კომისია, სურსათისა და სოფლის მეურნეობის
ორგანიზაცია, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია,
იუნესკო და სხვ.), ევროკომისიის დაწესებულებები (ევ-
როსტატი), საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, მსოფ-
ლიო ბანკი, ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვი-

თარების ორგანიზაცია, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სტატისტიკური კომიტეტი.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან თანამშრომლობას უკვე 10 წელზე მეტი ისტორია აქვს.

მსოფლიოს ოცამდე ქვეყანასთან გვაქვს გაფორმებული შეთანხმებები ოფიციალური სტატისტიკის სფეროში ორმხრივი თანამშრომლობის შესახებ. მათ შორის განსაკუთრებით ნაყოფიერი საქმიანი ურთიერთობები ჩამოგვიყალიბდა ნიდერლანდების, თურქეთის, შვედეთის ეროვნულ სტატსამსახურებთან. ნიდერლანდების სტატსამსახური ფაქტობრივად პირველი იყო, ვინც 90-იანი წლების დასაწყისში, საქართველოში არსებულ უაღრესად რთულ პირობებში დაიწყო თანამშრომლობა ჩვენს დეპარტამენტთან.

ამჟამად, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტში ხორციელდება სოციალური სტატისტიკის სრულყოფის პროექტი (დიდი ბრიტანეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს ხელშეწყობით).

თბილისში სისტემატურად ეწყობა აზერბაიჯანის, საქართველოსა და სომხეთის სტატისტიკური უწყებების ხელმძღვანელთა შეხვედრები. ამ მიმართულებით თანამშრომლობა უფრო განვითარდება.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2003 წლის 25 ივლისი

ასე თუ გაბრძნობდა, ბადაშენება არ აბეცდება

მოსახლეობის რიცხვმა საქართველოში, წინა წლებთან შედარებით, საგრძნობლად იკლო. ეს დაადასტურა 2002 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერამ. ბოლო მონაცემებით, შემცირდა შობადობა, იმატა სიკვდილიანობამ, მიგრაციამ და ა.შ. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან 1989 წლიდან მოყოლებული ქვეყანაში ტექტონიკური ძვრები მოხდა, რაც გულისხმობს პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სოციალური მოდელის შეცვლას. ყოველივე ამან, მოსახლეობაზე უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა.

ჩვენ შევხვდით და ვესაუბრეთ სტატისტიკის დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, ბატონ თეიმურაზ ბერიძეს. მან განაცხადა:

„სტატისტიკური სამსახური, არის სტრუქტურა, რომელსაც გააჩნია საკმაოდ მდიდარი ტრადიციები. სტატისტიკის სამსახურის გარეშე, პრაქტიკულად წარმოდგენილია სახელმწიფოს ფუნქციონირება და მიუხედავად ახალი სახელმწიფოს შექმნა. გარდა იმისა, რომ სტატისტიკა არის მძლავრი ინსტრუმენტი სახელმწიფო მშენებლობისა, ის გახლავთ სოციალური მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი განშტოება. მას აქვს თავისი კვლევის ობიექტი, თავისი ინსტრუმენტარი და, შესაბამისად, ნებისმიერი მეცნიერებისათვის აუცილებელი

მახასიათებლები. რაც შეეხება კონკრეტულ საქმიანობას, მინდა დავიწყო სამართლებრივი ბაზის დახასიათებით. ოფიციალურ სტატისტიკას გააჩნია კანონი „სტატისტიკის შესახებ“, რომელშიც ჩამოყალიბებულია ძირითადი ამოცანები, მიზნები და მიმართულებები, რასაც ეყრდნობა სტატისტიკის სამსახურის ფუნქციონირება. გარდა ამისა, სხვადასხვა კანონებში, საკანონმდებლო ნორმებში არის განთესილი რიგი საკითხებისა, რომლებიც ეხება სტატისტიკის საქმიანობას, კერძოდ, ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსში არის შეტანილი სპეციალური მუხლები, რომლებიც ითვალისწინებს გარკვეულ დამოკიდებულებას იმ მეწარმეების მიმართ, რომლებიც ღროულად არ წარადგენენ ან დამახინჯებულად წარადგენენ სტატისტიკურ ინფორმაციას.

ჩვენ მოგამზადეთ კანონპროექტი „სასოფლო-სამეურნეო აღწერის შესახებ“, რომელიც გადაცემულია პარლამენტში, და ვიმედოვნებთ, რომ ახალი პარლამენტი განიხილავს და მიიღებს მას. ჩვენ ასევე გაგვაჩნია კანონი „მოსახლეობის აღწერის შესახებ“, რომელიც 2001 წელს მიიღეს. მოგეხსენებათ, 2002 წლის 17-24 იანვარს საქართველოში პირველად, როგორც დამოუკიდებელ ქვეყანაში, ჩატარდა მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა. აღწერის შედეგად, მუდმივი მოსახლეობის რიცხვმა შეადგინა 4,4 მლნ კაცი. ასე რომ, საქართველოს მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობა წინა, 1989 წლის

აღწერასთან შედარებით შემცირდა 857,6 ათასი კაცით, ანუ 15,8%-ით. აღწერის შედეგად მიღებული ინფორმაცია ის ფასდაუდებელი ინფორმაციული რესურსია, რომელზე დაყრდნობითაც უნდა შემუშავდეს ეკონომიკური, სოციალური, ზოგადი პოლიტიკა და ეს ყველაფერი განხორციელდეს იმ ამოცანების მიღწევისათვის, რომლებიც დგას დღეს ქვეყნის წინაშე. ჩვენი საქმიანობა ეყრდნობა ასევე დაგეგმარების პროცესს. ვგულისხმობ ხუთწლიან პროგრამას, რომელიც საშუალოვადიანი პროგრამა გახლავთ და პრეზიდენტის მიერ მტკიცდება. არ შეიძლება არ შეეხო ისეთ საკითხს, როგორიც არის რეგიონული სტატისტიკა. ხაზგასასმელია ის, რომ მთავრობამ მიიღო 2003-2005 წლების სახელმწიფო პროგრამა რეგიონული სტატისტიკის გაძლიერების თვალსაზრისით. ეს ძირითადად არის ის მაჩვენებლები, რომლებიც ასახავს სოციალურ ასპექტებს და, პრაქტიკულად, გვაძლევს საშუალებას ჩავატაროთ შედარებითი ანალიზი მხარეებსა და რაიონებს შორის. მიმდინარე სამუშაოები, ბუნებრივია, ეყრდნობა სტატისტიკის დებულებას და ეს, როგორც ყველა სამსახურს, ჩვენს სამსახურსაც გააჩნია. მინდა შევუხო იმ ზოგიერთ სამუშაოს, რომელიც ჩატარდა და ტარდება ჩვენი სამსახურის მიერ. უპირველეს ყოვლისა, ეს არის საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვა. მოგეხსენებათ, ეს ისეთი საქმიანობაა, რომ თუ ჩვენ არ ვითანამშრომლებთ

საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, სხვადასხვა ქვეყნის სტატისტიკურ სამსახურებთან, პრაქტიკულად, შეუძლებელი იქნება იმ მიზნების მიღწევა, რომლებიც დგას სამსახურის წინაშე. საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვა საკმაოდ აქტიურად მიმდინარეობს. ეს უპირველესად ხდება ახალი დეფინიციების შემუშავების და ახალი საკლასიფიკაციო სისტემების დანერგვის თვალსაზრისით. მხედველობაში მაქვს მსოფლიო ქვეყნების კლასიფიკატორის მიღება, ვალუტის კლასიფიკატორი, დასაქმების ეროვნული კლასიფიკატორი, პროდუქციის და ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული კლასიფიკატორის დანერგვა.

მინდა შევეხო ისეთ მიმართულებას, როგორიც არის საწარმოთა და ორგანიზაციათა ერთიანი სახელმწიფო რეგისტრის აქტუალიზაცია. თქვენ მოგეხსენებათ, რომ დღეს საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების კვალობაზე საკმაოდ ცვალებადია საბაზრო კონიუნქტურა, საკმაოდ დიდად არის წარმოდგენილი მცირე და საშუალო საწარმოები და იმისათვის, რომ მონიტორინგი იყოს ობიექტური და სრულფასოვანი, ჩვენ უნდა გვქონდეს სრული ჩამონათვალი იმ საწარმოებისა, რომლებიც ფუნქციონირებს ქვეყნის ეკონომიკაში. ამ რეგისტრის საფუძველზე, ჩვენ ვატარებთ შერჩევით კვლევებს. მსხვილ საწარმოებს ვაკვირდებით ყოველთვიურად, ხოლო მცირე და საშუალო საწარმოებს – შერჩევით.

მოგითხრობთ ზოგიერთ სიახლეზე სტატისტიკურ სამუშაოთა სახელმწიფო პროგრამაში. მოსახლეობის აღწერაში სიახლე გახლავთ ის, რომ ჩვენ დავამუშავეთ აღწერის შედეგები და მათი გამოქვეყნება მოხდა სპეციალური პროგრამით. ჩვენ გამოვიყენეთ სკანერები. დსთ-ის სივრცეში სკანერები მხოლოდ რამდენიმე ქვეყანამ გამოიყენა. საკმაოდ ეფექტური იყო მათი გამოყენება და ინფორმაციული დამუშავება. მომავალში, ალბათ, ეს ტექნიკა სხვა კვლევებისთვისაც იქნება გამოყენებული. ვაკვირდებით, ასევე მოსახლეობის ბუნებრივ და მექანიკურ მოძრაობას. მოგეხსენებათ, რომ სოციალურ-ეკონომიკურმა პრობლემებმა აიძულა რიგი მოქალაქე, დაეტოვებინა საქართველო სამუშაოს მოძიების მიზნით, წინა წლებთან შედარებით ასეთი ადამიანების რიცხვმა საგრძნობლად იმატა.

აუცილებლად უნდა შევხვო ისეთ მიმართულებას, როგორიც არის მაკროეკონომიკური ინდიკატორების, უპირველეს ყოვლისა, მთლიანი შიდა პროდუქტის გაანგარიშება. აქ ჩვენ უკვე დავნერგეთ წესი კვარტალური პერიოდიულობით და მთლიანი შიდა პროდუქტის გაანგარიშება წარმოების მეთოდითა და საბოლოო დანახარჯების მეთოდით, რაც, პრაქტიკულად, ყველა მოწინავე ქვეყანაში არის გამოყენებული. შემდეგ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციებით მოხდა ქვეყნის საგადასახდელო ბალანსის გაანგარიშების ახალი მეთოდ-

დის დანერგვა. ექსპორტ-იმპორტის მონაცემების დაზუსტების მიზნით, ჩვენ ვატარებთ ე.წ. „სარკისებური“ მეთოდის დანერგვას, ანუ ეს ნიშნავს იმას, რომ პარტნიორი ქვეყნის სტატისტიკური სამსახური გვაწვდის ინფორმაციას და გვაქვს საშუალება ის შევადაროთ უკვე საბაჟო ინფორმაციას და, შესაბამისად, დიდი ცდომილების შემთხვევაში, ინფორმაცია მომზადდეს ამასთან დაკავშირებით.

ასევე მინდა აღვნიშნო, რომ სტატისტიკის სამსახური საკმაოდ აქტიურად ახორციელებს სტატისტიკურ მონიტორინგს ისეთ დარგში, როგორიც არის მშენებლობა, ტრანსპორტი. მშენებლობასთან დაკავშირებით შემოვიღეთ ახალი სტატისტიკური ანგარიშები. გვაქვს საშუალება ვაწარმოოთ მშენებლობის პროცესის მონიტორინგი მშენებლობის ნებართვის დღიდან მის საბოლოო დასრულებამდე. დავიწყეთ ტრანსპორტის სტატისტიკაში სპეციალური გამოკვლევების ჩატარება ტვირთის გადაზიდვებისა და მგზავრთა გადაყვანის ეკონომიკური აქტიურობის დასახასიათებლად; მოსახლეობის დასაქმების, უმუშევრობის და სიღარიბის დახასიათება შინა მეურნეობების კვლევის ახალი სტატისტიკური ინსტრუმენტარის მიხედვით ხდება. ქვეყნის მასშტაბით ვაკვირდებით 3351 შინამეურნეობას, აქედან 1200-ს – თბილისში. მიღებული ინფორმაცია ცხადყოფს, რომ საქართველოში უმუშევართა რაოდენობა 15%-ის ღონეზე

აღინიშნება. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ის სიახლეც, რომელიც დაინერგა შინამეურნეობებზე გამოკვლევის პროცესში. — შემუშავდა ინტეგრირებული ფორმები, რაც გულისხმობს იმას, რომ საშუალო ძალის კვლევას დაემატა შინამეურნეობის კვლევა და, პრაქტიკულად, შრომის ბაზარზე მეტ-ნაკლებად ობიექტური ინფორმაცია გაგვაჩნია.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსში შეტანილია ცვლილება, ანუ ის მეწარმე, რომელიც აგვიანებს ინფორმაციის მოწოდებას ან დამახინჯებულად გვაწვდის მას, თავდაპირველად ჯარიმდება 150 ლარით, მეორე შემთხვევაში — 300 ლარით. ეს თანხები ბიუჯეტში შედის. ჯარიმის დაწესება არის გარკვეული ბერკეტი იმისათვის, რომ ჩვენ გავლენა მოვახდინოთ ბიზნესის წარმომადგენლებზე. ჩვენ არა ვართ დაინტერესებული ჯარიმების მიღებაში. ჩვენი ინტერესი ისაა, რომ ბიზნესმენი იყოს ჩვენი პარტნიორი. არის საფუძველი იმისა, რომ ბიზნესმენები მაქსიმალურად იყვნენ ღია სტატისტიკური სამსახურების მიმართ.

ერთხელ უკვე შევეხე საერთაშორისო თანამშრომლობას. ახლა უნდა აღვნიშნო, რომ პრაქტიკულად შეუძლებელია ნებისმიერი ქვეყნის სტატისტიკური სამსახურის ფუნქციონირება საერთაშორისო თანამშრომლობის გარეშე. საქართველო ამ შემთხვევაში გა-

მონაკლისი არ არის. ჩვენ გვაქვს მჭიდრო ურთიერთობა საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან, მსოფლიო ბანკთან, რომელიც გვეხმარებოდა შინამეურნეობების დაკვირვებაში, აგრეთვე საინტერესო თანამშრომლობა გვაქვს გაეროს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის ორგანიზაციასთან, რომელიც გვეხმარება სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მომზადებაში. ასევე ვთანამშრომლობთ გაეროს სპეციალიზებულ ინსტიტუტებთან (UNDP და UNFP), რომლებმაც საკმაოდ აქტიური დახმარება გაგვიწიეს მოსახლეობის აღწერის მზადებისა და შემდეგ მისი შედეგების პუბლიკაციის საქმეში. გვქონდა ურთიერთობა და მას ახლაც აღვადგენთ ევროგაერთიანების სტატისტიკურ კომისიასთან – ევროსტატთან, რომელმაც ჯერ კიდევ 1992 წლიდან დაწყებული, საკმაოდ საინტერესო პროექტები დანერგა საქართველოს ოფიციალურ სტატისტიკაში. საინტერესო ურთიერთობა გვაქვს გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის სტატისტიკურ განყოფილებასთანაც“.

P.S.საველალოა, მაგრამ ცხადია, თუ ასე გაგრძელდა და მომავალ წლებში მოსახლეობის მატება არ დაფიქსირდა, გადაშენების გზას დავადგებით. პირველ რიგში, ალბათ მიგრაციამ უნდა იკლოს, ეს კი ხელისუფლებაზეა დამოკიდებული. სწორედ მათ უნდა შექმნან ქვეყანაში ცხოვრების ისეთი პირობები, რომ არა თუ გავიდეს მოსახლეობა საზღვრებს გარეთ სამუშაოს ძიების მიზნით, არამედ მიგრირებულებიც უკან დაბრუნდნენ.

მომავალი საყოველთაო სტატისტიკური აღწერა 2012 წელს ჩატარდება.

„რეგიონის ტრიბუნა“,
2004 წლის 20-30 აპრილი

როგორი ეკონომიკა ხვდება კახა ბენდუქიძეს

სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი I კვარტლის შედეგებს აქვეყნებს და საზოგადოებას ციფრობრივ მასალას აწვდის, რომელიც გარკვეული ანალიზის გაკეთების საშუალებას იძლევა. თუ გადავხედავთ გასული წლების მაჩვენებლებს, ბოლო ორ წელიწადში ქვეყნის ეკონომიკაში გარკვეული გამოცოცხლებაა. 2003 წლის მშპ წინა წელთან შედარებით 11%-ით გაიზარდა, ხოლო 2004 წლის I კვარტალში 9,5%-იანი ზრდა შეინიშნება. I კვარტალში ბევრ სფეროში ზრდის მაღალი ტემპებია, თუმცა ქვეყნის ეკონომიკის ჯერ კიდევ დიდი ნაწილი ვერ ხვდება სტატისტიკოსების თვალსაწიერში და როგორც ისინი აღნიშნავენ, დაუკვირებადი ეკონომიკის წილი ისევ მაღალია.

– როგორია I კვარტალში ძირითადი სტატისტიკური მაჩვენებლები და აღინიშნება თუ არა წლების მანძილზე მათი გაუმჯობესების ტენდენცია, ანუ, მივდივართ წინ, თუ იმავე ადგილას ვიმყოფებით?

– ზოგადად უნდა შეფასდეს, თუ სად ვართ ახლა და რა ვექტორით უნდა განვვითარდეთ მომავალში. დღეს, ალბათ, უპრიანი იქნებოდა საუბარი იმაზე, თუ რას გვიქადის 21-ე საუკუნე, რა ადგილი უნდა მოიპოვოს ჰაქართველომ, როგორც სახელმწიფომ, თანამე-

დროვე მსოფლიოში, როგორც სახელმწიფომ, ქვეყანამ, რომელსაც გააჩნია თავისი დამოუკიდებელი ეკონომიკა, სოციალური, პოლიტიკური მოდელი და ა.შ. ბუნებრივია, ამის გაკეთება შეუძლებელია წარსული ისტორიის შესაბამისი გამოცდილების ანალიზის გარეშე.

საქართველოს ბუნებრივი განვითარება საკმაოდ წყვეტილად მიმდინარეობდა, იმდენად რამდენადაც ამ პროცესში ჩართული იყო სხვა ქვეყნის მიზნები და ამოცანები, ამის გამო საქართველოს არ ჰქონდა საშუალება თავის ბუნებრივი განვითარების გზას დადგომოდა და შესაბამისად, მიელწია იმ ამოცანებისათვის, რომელიც მის წინაშე იდგა. მიუხედავად ამისა, 21-ე საუკუნეში საქართველოს აქვს ამის შანსი, რაც ხელიდან არ უნდა გაუშვას.

რაც შეეხება მთავარ ინდიკატორებს, რომლითაც ეკონომისტები და სტატისტიკოსები აპელირებენ, ეს არის ისეთი მაჩვენებლები, რომლებიც საზოგადოდ გამოხატავენ მაკრო ეკონომიკის განვითარებას, როგორიც არის: მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ), უზუშევრობის დონე, ინფლაცია და ზოგიერთი დარგის განვითარების შესახებ ინფორმაცია.

ბუნებრივია, რომ როცა დღეს ჩვენ მდგომარეობას ვაანალიზებთ, მას წინა წლებს და 90-იანი წლების დასაწყისს ვადარებთ, როდესაც მოხდა „რღვევა“ საქართველოს ეკონომიკური და სოციალური მოდელისა.

აქაც ორი პერიოდია, 1995 წლამდე და მისი შემდგომი. 1995 წლამდე პერიოდში საქართველოს ეკონომიკურ განვითარებაზე საკმაოდ ძლიერად მოქმედებდნენ პოლიტიკური ფაქტორები. ეს არის პერიოდი, როცა ქვეყნას არ გააჩნდა თავისი ვალუტა და შესაბამისად, დამოუკიდებელი ფულადი პოლიტიკა და ამას დაემატა ომი, რომელმაც საკმაოდ დიდი დალი დაასვა საქართველოს. 1995 წლის შემდეგ შემოვიდა ეროვნული ვალუტა, ეროვნული ბანკი, როგორც დამოუკიდებელი ინსტიტუტი, ამოქმედდა და შესაბამისად, საქართველომ შეიძინა ის მახასიათებლები, რომლებიც საბაზრო ეკონომიკას აქვს.

1995-2000 წლების პერიოდში აუცილებლად უნდა აღინიშნოს 1988 წლის საფინანსო კრიზისი, რომელიც დაიწყო აზიიდან, მიაღწია რუსეთამდე და საქართველოსაც გადმოსწვდა. ასევე უნდა აღინიშნოს სირთულეები სოფლის მეურნეობაში 2000 წლის გვალვის სახით, რომელმაც ზეგავლენა მოახდინა ეკონომიკის განვითარებაზე.

თუ გადავხედავთ 2001-2003 წლებს, აქ უკვე გარკვეული გამოცდილება შეინიშნება. მინდა აღვნიშნო ის ფაქტი, რომ 2003 წლის მშპ წინა წელთან შედარებით 11%-ით გაიზარდა. რაც შეეხება 2004 წლის პირველ კვარტალს, აქ 9,5%-იანი ზრდა გვაქვს.

თუ ავიღებთ ისეთ მაჩვენებელს, როგორიც არის ინფლაცია, წინა წელს იყო დაახლოებით 7%-ის ფარგლებში, წელს I კვარტალში გვაქვს 1%-ის ფარგლებში და თუ რაღაც ფორს-მაჟორულ მოვლენებს არ ექნება ადგილი, 5-6% დარჩება. ეს ციფრები არის სწორედ ის მასალა და კონკრეტული ინფორმაცია, რომელზედაც შეიძლება ანალიზის გაკეთება. უბრალოდ, მინდა ხაზი გავუსვა იმას, რომ ღლეს საქართველოს წინაშე სულ სხვაგვარი ამოცანები დგას, რომლებიც ერთი მხრივ, წმინდა ეკონომიკურ ფაქტორებზე და იმ პრიორიტეტების ამოქმედებაზეა დამოკიდებული, რომელიც საქართველოს გააჩნია და მეორე მხრივ, არის მთელი წყება ამოცანებისა, რომელიც არაეკონომიკური ხასიათისაა და დაკავშირებულია საქართველოს, როგორც მთლიანი სახელმწიფოს არსებობაზე. რა მაქვს მხედველობაში – როდესაც ჩვენ ვსაუბრობთ ევროგაერთიანებაში შესვლაზე, აქ არის გარკვეული მოთხოვნები, რომლის დაკმაყოფილება კანდიდატ ქვეყანას მოეთხოვება. ეს არის მშპ-ის აბსოლუტურ რაოდენობაში წარმოება, მშპ-ის ერთ სულ მოსახლეზე წარმოება, ტერიტორიული მთლიანობის უზრუნველყოფა, გარანტიები და სხვადასხვა მაჩვენებლები.

რაც შეეხება მშპ-ს ერთ სულ მოსახლეზე, აქ გარკვეული პოზიტიური დინამიკა არის. მთლიანი შიდა პროდუქტის წლიური წარმოება ერთ სულ მოსახლეზე

დაახლოებით 850 დოლარამდეა, მაგრამ, ბუნებრივია, თუ შევადარებთ განვითარებული ქვეყნების ამ მაჩვენებელს, ეს ციფრი ძალიან დაბალია და ბევრი რამ არის გასაკეთებელი იმისათვის, რომ საქართველო ევროკავშირში გაწევრიანების კანდიდატი ქვეყანა გახდეს.

როგორც ნებისმიერმა ქვეყანამ, საქართველომაც უნდა გამოიყენოს ის უპირატესობები, რომელიც მას გააჩნია სხვა ქვეყნებთან და უპირველეს ყოვლისა, მეზობელ ქვეყნებთან შედარებით. ვგულისხმობ სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიის გაღრმავებას, ტურიზმის, მცირე მანქანათმშენებლობის განვითარებას და იმ პრობლემების გადაწყვეტას, რომელიც გამოძვინარეობს არსებული მდგომარეობიდან. და რაც მთავარია, ქვეყნის ეკონომიკა ვერასდროს განვითარდება დადებითი ტენდენციებით, თუ არ იქნება ადმინისტრირება, შესაბამისი მმართველობა, მენეჯმენტი და გადაწყვეტილებების მიღება, რომელიც დამოკიდებულია იმ გუნდზე, რომელიც დღეს არის ქვეყნის სათავეში.

– საინტერესოა, დაუკვირვებადი ეკონომიკის წილი ამ ხნის მანძილზე მცირდება თუ არა?

– ძალიან კარგია, რომ ასხენეთ ტერმინი დაუკვირვებადი ეკონომიკა და არა ჩრდილოვანი, როგორც მას უწოდებენ ხოლმე. სტატისტიკოსები ამ ფენომენს დაუკვირვებადს უწოდებენ, ვინაიდან იგი სტატისტიკის თვალსაწიერში არ ხვდება. დაუკვირვებადი ეკონომიკა

ნებისმიერი ქვეყნისათვის არის დამახასიათებელი. არც ერთი ქვეყანა თუ საზოგადოება არ არის ამისგან თავისუფალი, მაგრამ გააჩნია, რამდენი პროცენტია იგი მთლიან შიდა პროდუქტში, რომელსაც ქვეყანა აწარმოებს (აშშ-ში – 6%, იტალიაში – 14-16%, საქართველოში ეს მაჩვენებელი 30-33%-მდე მერყეობს). დღეს ცალსახად უნდა ითქვას, რომ მისი წილი მცირდება ლეგალური ბიზნესის გაფართოების, დაუკვირებადი ეკონომიკის შემცირების კვალობაზე, მაგრამ 28-30% მაინც მაღალ მაჩვენებლად უნდა ჩაითვალოს. თუ ავიღებთ კომერციულ სექტორს, რომელიც მიზნად ისახავს თავისი საქმიანობიდან მოგების მიღებას, დაუკვირებადი ეკონომიკის წილი იქ უფრო მაღალია და 50-52%-ს აღწევს.

– როგორი შეიძლება იყოს საქართველოში დაუკვირებადი ეკონომიკის დასაშვები ზღვარი?

– დასაშვები ზღვარი ძალიან პირობითი მცნებაა და ძალიან ძნელია კონკრეტული ციფრის დასახელება, მაგრამ, როცა დაუკვირებადი ეკონომიკა მთლიანი შიდა პროდუქტის მესამედს სცილდება, იმ სექტორებმა და ინსტიტუციონალურმა ერთეულებმა, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან ამ პრობლემის გადაწყვეტაზე, განგაში უნდა ატეხონ. რა ამოცანა დგას ამ თვალსაზრისით სტატისტიკის სამსახურის წინაშე? აქაც, ერთი მხრივ, არის, როგორც რთული, ასევე მარტივი ამოცანა.

რთულია იმდენად, რამდენადაც დაუკვირებადი ეკონომიკის გამოკვლევა თავისთავად ძალზე რთულია, ამას სჭირდება სპეციალური ინსტრუმენტარის შედგენა, შესაბამისი ინფორმაციის და რესურსების მოძიება და ა.შ. მარტივია იმდენად, რამდენადაც ჩვენი სამსახური არ არის პასუხისმგებელი ამ პრობლემის გადაწყვეტაზე, ეს ამოცანა სხვა სამსახურების წინაშე დგას, მაგრამ ჩვენი წვლილი უნდა შეეიტანოთ იმ თვალსაზრისით, რომ კონკრეტულად მივუთითოთ ხელისუფლებას, სად როგორ იწარმოება პროდუქცია და სად არის დაუკვირებადი ეკონომიკა.

— თბილისი ეკონომიკურად, ალბათ, ისევ ყველაზე აქტიურ რეგიონად რჩება. სხვაგან თუ შეინიშნება სადმე აქტიურობის ზრდა?

— თბილისი ნებისმიერ შემთხვევაში ყველაზე აქტიური რეგიონი იქნება, ვინაიდან საქართველოს მოსახლეობის მეოთხედი თბილისში ცხოვრობს. ასევე ეკონომიკური პოტენციალის ერთი მესამედი დედაქალაქშია განთავსებული, შესაბამისად, დაუკვირებადი ეკონომიკის და ნებისმიერი ეკონომიკის წილი თბილისზე მოდის, ამიტომაც ამ პრობლემის გადაწყვეტაც თბილისის მაგალითზე უნდა მოხდეს. ჩვენ ასეც ვაკეთებთ, ჩვენს სისტემაში, მოგეხსენებათ, არსებობს თბილისის სტატისტიკური სამსახური, რომელმაც ეკონომიკურ საქმიანობაზე რიგი საინტერესო გამოკვლევები ჩაატარა.

გამოკვლევა ჩატარდა თბილისის ერთ-ერთ უმსხვილეს რაიონში, რამაც საკმაოდ კარგად დაგვანახა, თუ რა ზდება თბილისის და შესაბამისად, ქვეყნის ეკონომიკაში. მართალია, პირდაპირი ანალოგიების გავლება არ არის სასარგებლო, მაგრამ მიდგომებისა და მეთოდოლოგიის შემუშავება მომავალი საქმიანობისათვის სტატისტიკის სამსახურის წინაშე საკმაოდ ნათელია.

პირველ კვარტალში ზრდის მაღალი ტემპებია მრეწველობის, მშენებლობის, კავშირგაბმულობისა და პერსონალური მომსახურების სფეროში. უამინდობამ 2004 წლის სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების მოსალოდნელი მოცულობა სამთო-მომპოვებითი და დამამუშავებელი მრეწველობის, ასევე ელექტროენერგიის, აირისა და წყალმომარაგების სფეროში გარკვეულწილად შეამცირა. 2004 წლის I კვარტალში საგრძნობლად გაიზარდა პროდუქციის გამოშვების საერთო მოცულობა. საქმიანობის ამ სფეროში მიღწეული მაღალი ზრდა სამეწარმეო კონიუნქტურის გაუმჯობესებით შეიძლება აიხსნას, მით უმეტეს, რომ ეს ზრდა 2003 წელს მნიშვნელოვანი მატების ფონზე განხორციელდა, ბოლო წლების განმავლობაში მშენებლობაში ზრდის მაღალი ტემპი ჩამოყალიბდა, ამაში მნიშვნელოვანი წვლილი აქვს მილსადენების, საავტომობილო გზების მშენებლობის, მსხვილი საერთაშორისო პროექტების განხორციელებას. ამასთანავე, იზრდება სამოქალაქო და დანარჩენი მშენე-

ბლობის მოცულობაც. ამავე დროს ამ სფეროში, ტრადიციულად, მაღალია არაფორმალური სექტორის აქტივობა.

ვაჭრობის რეალური ზრდა ბოლო წლებში ჩამოყალიბებული ტრადიციისამებრ ახლოსაა მთლიან ეკონომიკურ ზრდასთან. ამ დარგში მაღალია არაფორმალური სექტორის წილი, რაც ნაკლებ შესაძლებლობას იძლევა მომსახურების ახალი სახეების მიწოდებისა და საქმიანობის მოცულობის დაჩქარებული განვითარებისათვის.

საშუალო ეროვნულზე წინმსწრებად იზრდება კავშირგაბმულობის სფეროს მომსახურების მოცულობაც, სადაც 2004 წლის I კვარტალში რეალურმა ზრდამ 36%-ს გადააჭარბა. ასეთი მაღალი მაჩვენებლები ამ დარგის სტრუქტურული თავისებურებითაა განპირობებული. ამ სფეროში მეტად დაბალია არაფორმალური სექტორის წილი. თანამედროვე ტექნოლოგიებში განხორციელებული ინვესტიციები კი მომხმარებლისათვის მომსახურების ფართო არჩევანის მიწოდების შესაძლებლობას იძლევა.

ტრანსპორტის სფეროში ბოლო 6 წელიწადში თითქმის სამჯერადი ზრდა მოხდა. საერთაშორისო პროექტების განხორციელება ამ სფეროს საქმიანობის გაფართოების მძლავრ იმპულსს იძლევა.

რეალური ზრდა ფინანსური შუამავლების სფეროში ბოლო 7 წელიწადში პირველად 2004 წლის I კვარტალში შეფერხდა. ამავე დროს, როგორც ამას სტატისტიკური გამოკვლევები და ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების ანალიზი ცხადყოფს, ამ სფეროში ზრდის დიდი რეზერვი აქვს. ეკონომიკური ოპერაციების დიდი ნაწილი, ქვეყანაში საბანკო სისტემის მომსახურების გარეშე ხორციელდება, დაბალია საბანკო სისტემაში მოსახლეობის დანაზოგების აკუმულირების დონე. მსგავსი მდგომარეობაა დაზღვევის სფეროშიც. ამდენად, საქმიანობის ამ სახეობას განვითარების დიდი რეზერვი აქვს და ეს შეფერხება ამ სექტორის დროებითი კონიუნქტურული პრობლემებით შეიძლება აიხსნას.

საბიუჯეტო სექტორში ბოლო პერიოდში გაზრდილი აქტივობის შედეგად, I კვარტალში მომსახურების მოცულობა გაიზარდა, თუმცა, მისი ტემპი საშუალო ეროვნულზე დაბალი რჩება, მართალია, 2004 წლის I კვარტალში ბიუჯეტის შევსება სხვადასხვა წყაროებიდან არსებითად გაიზარდა, მაგრამ პროდუქციაზე გადასახადების დღგ-ის, აქციზის, საბაჟო გადასახადის აკრეფა, ფასების ინდექსის გათვალისწინებით, დაახლოებით, წინა წლის დონეზე დარჩა.

2004 წლის პირველ სამ თვეში სამომხმარებლო ფასები 1,0%-ით გაიზარდა, ანუ, ინფლაციამ თვეში 0,32% შეადგინა, რაც 2003 წლის შესაბამისი პერიოდის

მაჩვენებელზე 1,7-ჯერ ნაკლებია. 2004 წლის I კვარტალში რეგისტრირებულმა საგარეო-სავაჭრო ბრუნვამ 427,3 მლნ აშშ დოლარი, ანუ 2003 წლის შესაბამისი პერიოდის მაჩვენებელზე 42,7%-ით მეტი შეადგინა. აქედან ექსპორტის 98,7 მლნ დოლარი იყო (შესაბამისად, 34,0%-ით მეტი), ხოლო იმპორტი – 328,6 მლნ დოლარი (45,6%-ით მეტი). უარყოფითი სავაჭრო სალდო 229,9 მლნ აშშ დოლარის ტოლი იყო.

2004 წლის I კვარტალში საქართველოს უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორები იყვნენ: რუსეთი (მთელი სავაჭრო ბრუნვის 16,9%), თურქეთი (12,6%), გაერთიანებული სამეფო (8,1%), აზერბაიჯანი (6,2%). სასაქონლო ჯგუფებიდან ექსპორტში პირველ ადგილზე იყო შავი ლითონების ჯართი – მის წილად 2004 წლის I კვარტალში ექსპორტის 18,6% მოდიოდა. უმსხვილესი საიმპორტო სასაქონლო ჯგუფი 2004 წლის I კვარტალში ნავთობი და ნავთობპროდუქტები იყო, რომლის წილმა 8,6% შეადგინა.

2004 წლის იანვარ-აპრილში ქვეყნის მრეწველობის საწარმოების მიერ წარმოებული პროდუქციის (საქონლისა და მომსახურების) მოცულობამ ძირითადი საქმიანობის მიხედვით, მოქმედ ფასებში 519,8 მლნ ლარი შეადგინა, რაც 23,0%-ით მეტია, ვიდრე 2003 წლის იანვარ-აპრილში.

სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ექსპერტული შეფასებით, ფარული და აღურიცხავი წარმოების გათვალისწინებით, 2004 წლის იანვარ-აპრილში წარმოებული სამრეწველო პროდუქციის რეალურმა საერთო მოცულობამ მოქმედ ფასებში 832 მლნ ლარი შეადგინა (15%-ით მეტი წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით).

სამშენებლო საქმიანობის სფეროში 2004 წლის იანვარ-აპრილში შესრულებულია 106 მლნ ლარის სამუშაოები, აქედან ბაქო-ჯეიჰანის ნავთობსადენსა და შაჰდენიზის მშენებლობაზე – 53 მლნ ლარის.

2004 წლის იანვარ-აპრილში ყველა სახის საერთო სარგებლობის ტრანსპორტით გადატანილია 11,8 მლნ ტონა ტვირთი და შესრულებულია 1782,6 მლნ ტონა-კილომეტრი ტვირთბრუნვა. 2003 წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით გადატანილი ტვირთის მოცულობა 6,8%-ით, ხოლო ტვირთბრუნვა 2,7%-ით გაიზარდა.

2004 წლის აპრილში 2003 წლის დეკემბერთან შედარებით სამომხმარებლო ფასები 0,8%-ით გაიზარდა, ხოლო წინა თვესთან შედარებით, პირველად ამ წლის განმავლობაში 0,2%-ით შემცირდა. 2004 წლის პირველ ოთხ თვეში ინფლაციის საშუალო დონე თვეში 0,19% იყო. თორმეტთვიანი პერიოდის განმავლობაში (2004 წლის აპრილი 2003 წლის აპრილთან შედარებით) ფასების საერთო დონე გაიზარდა 5,6%-ით, მათ შორის

სურსათის - 7,7%-ით, არასასურსათო საქონლის - 4,5%-ით, ზოლო მომსახურების - 1,3%-ით.

2004 წლის იანვარ-აპრილში საცალო ვაჭრობაში რეალიზებულ იქნა 1,1 მლრდ ლარის სამომხმარებლო საქონელი, შესადარ ფასებში 5,3%-ით მეტი 2003 წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით.

2004 წლის აპრილში საქართველოს ქალაქების გასაშუალებული ფასების მიხედვით გაანგარიშებულმა საარსებო მინიმუმმა შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცისთვის 135 ლარი შეადგინა, საშუალო მომხმარებლისათვის - 119 ლარი, ზოლო საშუალო ოჯახისათვის - 236. საარსებო მინიმუმის მაჩვენებელი 2003 წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 3%-ით გაიზარდა. საარსებო მინიმუმის თბილისის მაჩვენებელი საშუალო ეროვნულზე 3,2%-ით მეტია.

ნორმატიულმა მინიმალურმა ხელფასმა, ანუ ისეთმა ხელფასმა, რომელიც ბოლო პერიოდში არსებული სტრუქტურით ყველა სხვა შემოსავალთან ერთად უზრუნველყოფდა საარსებო მინიმუმის დონეზე ოთხსულისიანი ოჯახის ბიუჯეტის არადეფიციტურობას, ასეთი ოჯახის ერთი დასაქმებულისათვის აპრილში 54 ლარი შეადგინა. მინიმალური ხელფასი ნორმატიული ხელფასის 37%-ა.

2004 წლის იანვარ-აპრილში საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ (არაორგანიზებული ვაჭრობის გარეშე)

642,4 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, აქედან ექსპორტი 162,8 მლნ დოლარია, ხოლო იმპორტი – 479,6 მლნ. დოლარი. საქართველოს უარყოფითი სავაჭრო ბალანსმა 316,8 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. საქართველოს უმსხვილესი საგარეო სავაჭრო პარტნიორი კვლავ რუსეთია: იანვარ-აპრილში მის წილად მთელი ბრუნვის 15,2% (ექსპორტის 16,5% და იმპორტის 14,8%) მოდის.

სასაქონლო ჯგუფებიდან ექსპორტში პირველ ადგილზეა შავი ლითონების ჯართი (მთელი ექსპორტის 17,1%), ხოლო იმპორტში – ნავთობი და ნავთობპროდუქტები (მთელი იმპორტის 8,4%).

საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით, ქვეყნის ნაერთი ბიუჯეტის შემოსავლები 2004 წლის იანვარ-თებერვალში 220,2 მლნ ლარის ტოლია, აქედან, 88,0% – საგადასახადო, 8,9% – არასაგადასახადო შემოსავლებზე, ხოლო 3,1% – უცხოეთიდან მიღებულ გრანტებზე მოდის. 2004 წლის თებერვალში სახელმწიფო ვალის მომსახურების ჩათვლელი ნაერთი ბიუჯეტის მიმდინარე ხარჯები 213,0 მლნ ლარი იყო. ამ მაჩვენებლის მიხედვით, შემოსავლებმა მიმდინარე ხარჯებს 7,2 მლნ ლარით გადაამეტა. ვალის მომსახურების ჩათვლით ნაერთი ბიუჯეტის მთელი ხარჯები 235,5 მლნ ლარს გაუტოლდა და ამ მაჩვენებლის მიხედვით, ხარ-

ჯებმა მიმდინარე შემოსავლებს 15,3 მლნ ლარით გადაამეტა.

2003 წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით ქვეყნის ნაერთი ბიუჯეტის ნომინალური შემოსავლები გრანტების ჩათვლით 37,4%-ით გაიზარდა, მათ შორის, საგადასახადო შემოსავლები – 25,2%-ით, არასაგადასახადო შემოსავლები კი – 5,1-ჯერ.

2004 წლის იანვარ-თებერვალში შემოსავლების მატება (37,4%-ით) ხარჯების მატებასთან (27,2%) შედარებით მაღალი იყო. ხარჯების დეფიციტურმა (დეფიციტის შეფარდება ხარჯებთან) წინა წლის შესაბამისი პერიოდის 13,5%-დან მიმდინარე წელს 6,5%-მდე, ანუ 2,1-ჯერ შემცირდა.

2004 წლის 29 თებერვლის მდგომარეობით სახელმწიფო ვალი 4555,6 მლნ ლარი იყო. საგარეო ვალის მოცულობა ერთი წლის განმავლობაში ნომინალური სიდიდით 13,9%-ით შემცირდა. აშშ დოლარებში გადაყვანილი სიდიდით სახელმწიფო საგარეო დავალიანება 7,7%-ით შემცირდა.

საქართველოს ცენტრალური ბიუჯეტის საკუთარი შემოსავლები 100,7 მლნ ლარი იყო, რაც 26,5%-ით მეტია 2003 წლის იანვარ-თებერვალთან შედარებით. მთელი შემოსავლების 77,7% საგადასახადო შემოსავლებზე მოდის, 15,9% – არასაგადასახადო შემოსავლებზე, ხოლო 6,4% – უცხოეთიდან მიღებულ გრანტებზე.

2004 წლის იანვარი-მარტი პროცენტობით
2003 წლის იანვარ-მარტთან

მთლიანი შიდა პროდუქტი	109,5
მრეწველობის მთლიანი პროდუქცია	117,3
კვების პროდუქტების, სასმელებისა და თამბაქოს ნაწარმის მწარმოებელი საწარმოების მიერ	147,3
ენერგორესურსების მომპოვებელი, მწარმოებელი და გამანაწილებელი საწარმოების მიერ	111,5
მრეწველობის დანარჩენი საქმიანობის სახეობების საწარმოების მიერ	131,2
საერთო სარგებლობის ტრანსპორტით ტვირთის გადატანა	108,8
მათ შორის რკინიგზის ტრანსპორტით	111,9
საცალო სავაჭრო ბრუნვა	105,1
საგარეო სავაჭრო ბრუნვა:	142,6
მათ შორის: ექსპორტი	134,0
იმპორტი	145,6
სამომხმარებლო ფასების ინდექსი	101,0 ¹⁾
მრეწველობის პროდუქციის მწარმოებელთა ფასების ინდექსი	99,6 ¹⁾

¹⁾ 2003 წლის დეკემბერთან.

საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტი,
მისი ზრდის ტემპები და სტრუქტურა
2004 წლის პირველ კვარტალში

	მიმდინარე ფასებში, მლნ ლარი	ზრდა წინა წელთან შედარებით, პროცენტი	სტრუქტურა პროცენტებში
სოფლის მეურნეობა და მეცხოვეობა, თევზჭერა	435,2	-1,9	20,6
მრეწველობა	269,0	20,5	12,8
სამთომომპოვებითი მრეწველობა და კარიერების დამუშავება	17,0	17,4	0,8
გადამამუშავებელი მრეწველობა	156,4	36,4	7,4
ელექტროენერგია, აირი და წყალმომარაგება	95,6	7,8	4,5
პროდუქციის გადამამუშავება შინამეურნეობების მიერ	84,2	1,9	4,0
მშენებლობა	105,1	54,6	5,0
საბითუმო და საცალო ვაჭრობა; ავტომობილების, მოტოციკლების, საყოფაცხოვრებო საქონლისა და პირადი სარგებლობის ნივთების რემონტი	263,6	7,9	12,5
სასტუმროები და რესტორნები	52,5	13,5	2,5
ტრანსპორტი და სასაწყობო მეურნეობა	209,0	5,2	9,9
კავშირგაბმულობა და ფოსტა	87,4	36,7	4,1
საფინანსო შუამავლობა	27,5	-5,6	1,3

	მიმდინარე ფასებში, მლნ ლარი	ზრდა წინა წელთან შედარებით, პროცენტი	სტრუქტურა პროცენტებში
ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯარა და კომერციული საქმიანობა	122,0	9,3	5,8
სახელმწიფოს მართვა, თავდაცვა	109,0	3,7	5,2
განათლება	78,4	-2,5	3,7
ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური მომსახურება	71,5	4,5	3,4
მომსახურების სხვა სახეები	81,9	35,7	3,9
ფინანსური შეამჯელობის მომსახურების არაპირდაპირი შეფასება	-18,1	34,4	-0,9
შპს საბაზისო ფასებში	1978,4	10,1	93,8
წმინდა გადასახადები	131,5	-1,1	6,2
შპს საბაზრო ფასებში	2109,9	9,5	100,0
შპს-ის დეფლატორი წინა წლის საშუალო ფასების მიმართ	X	3,6	X

**2003 წლის მთლიანი შიდა პროდუქტის
ზრდის ტემპებისა და სტრუქტურის
დაზუსტებული მაჩვენებლები**

	მიმდინარე ფასებში, მლნ ლარი	ზრდა წინა წელთან შედარებით, პროცენტი	სტრუქტურა პროცენტებში
სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და მეცხოვეობა, თევზჭერა	1647,5	10,5	19,2
მრეწველობა	1138,4	8,2	13,3
სამთომომპოვებითი მრეწველობა და კარიერების დამუშავება	79,0	3,7	0,9
გადამამუშავებელი მრეწველობა	744,8	9,5	8,7
ელექტროენერგია, აირი და წყალმომარაგება	314,5	6,3	3,7
პროდუქციის გადამამუშავება შინამეურნეობების მიერ	370,2	3,0	4,3
მშენებლობა	538,3	44,1	6,3
საბითუმო და საცალო ვაჭრობა; ავტომობილების, მოტოციკლების, საყოფაცხოვრებო საქონლისა და პირადი სარგებლობის ნივთების რემონტი	1138,8	11,9	13,3
სასტუმროები და რესტორნები	222,9	4,0	2,6
ტრანსპორტი და სასაწყობო მეურნეობა	900,7	6,8	10,5
კავშირგაბმულობა და ფოსტა	292,9	30,3	3,4
საფინანსო შუამავლობა	126,0	18,1	1,5

	მიმდინარე ფასებში, მლნ ლარი	ზრდა წინა წელთან შედარებით, პროცენტი	სტრუქტურა პროცენტებში
ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯარა და კომერციული საქმიანობა	507,0	21,1	5,9
სახელმწიფოს მართვა, თავდაცვა	307,6	-2,3	3,6
განათლება	278,5	1,1	3,3
ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური მომსახურება	366,6	7,8	4,3
მომსახურების სხვა სახეები	285,1	27,2	3,3
ფინანსური შეამავლობის მომსახურების არაპირდაპირი შეფასება	-77,8	4,5	-0,9
შპს საბაზისო ფასებში	8042,7	12,1	93,9
წმინდა გადასახადები	522,2	6,7	6,1
შპს საბაზრო ფასებში	8564,9	11,1	100,0
შპს-ის დეფლატორი	X	3,3	X

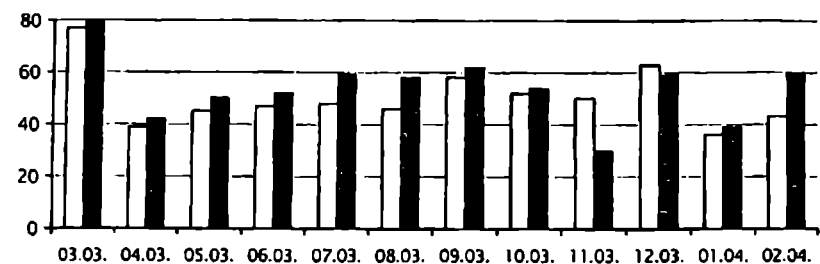
ფასების ინდექსისა და ლარის საშუალო თვიური
სავალუტო კურსების ცვლილების მაჩვენებლები
(პროცენტი)

	სამომხმარებლო ფასების ინდექსი				ლარის გაცვლითი კურსების ცვლილება					
	აშშ	ევროზონა	რუსეთი	საქართველო	აშშ დო- ლარი / ლარი		ევრო / ლარი		რუსეთის რუბლი / ლარი	
					ნომინალური	რეალური	ნომინალური	რეალური	ნომინალური	რეალური
2004 წლის მარტი										
2004 წლის თებერვალთან	0,6	0,7	0,8	0,1	3,6	3,0	3,0	3,6	3,6	29
2004 წლის მარტი										
2003 წლის მარტთან	1,7	1,7	10,3	6,8	7,7	-5,5	-5,5	-10,0	-2,4	-5,5
2004 წლის მარტი										
2004 წლის დეკემბერთან	1,7	0,7	3,6	1,0	6,4	6,0	6,0	5,7	3,0	0,3
2004 წლის იანვარ-მარტი										
2003 წლის იანვარ-მარტთან	1,8	1,7	10,8	6,4	5,6	10,4	-7,7	-11,8	-4,6	-8,4
2004 წლის იანვარ-მარტი										
2003 წლის საშუალოსთან	1,3	1,0	7,0	5,4	4,2	8,5	-4,1	-8,1	-2,9	-4,3
2003 წელი										
2002 წელთან	2,3	1,8	13,6	4,8	2,3	4,9	-14,5	-16,9	0,0	-7,7
2002 წელი										
2001 წელთან	1,6	X	18,4	5,6	-5,9	-2,2	X	X	1,5	-9,8
2001 წელი										
2000 წელთან	2,8	X	24,4	4,7	-4,4	-2,7	X	X	-1,3	-16,9

**დაუპირველადი გამოშვების წილი
ეკონომიკის მთლიან გამოშვებაში
(პროცენტი)**

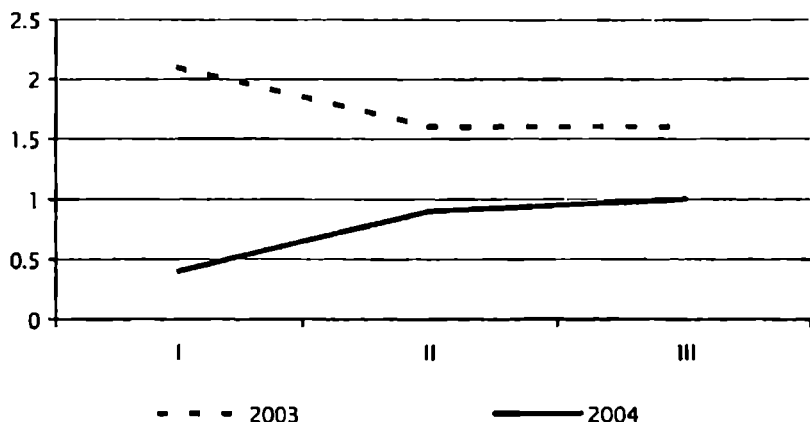
		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 წ. I კვ.
ეკონომიკის მთლიანი გამოშება	დაუკერებელი	30,3	30,3	30,4	33,5	33,0	33,0	29,2
	დეკლარირებული	69,7	69,7	69,6	66,5	67,0	67,0	70,8
	სულ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
სამეწარმეო სექტორის მთლიანი გამოშება	დაუკერებელი	58,3	55,6	54,8	57,0	56,1	56,3	53,9
	დეკლარირებული	41,7	44,4	45,2	43,0	43,9	43,7	46,1
	სულ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

**ცენტრალური ბიუჯეტის შემოსავლები
თვეების მიხედვით
(უცხოური ბრანტების გარეშე, მლნ. ლარი)**

□ წინა წლის შესაბამისი თვე ■ 2003 წლის მარტი 2004 წლის თებერვალი

ინფლაცია წლის დასაწყისიდან

მაკრო მიკრო ეკონომიკა,
№ 5 (78) 2004

სახელმწიფო სტატისტიკა საქართველოში: წარსული, აწმყო, მომავალი

თანამედროვე საზოგადოება ფართოდ იყენებს სტატისტიკურ ინფორმაციას თავის ყოველდღიურ საქმიანობაში და აღარავისთვის საიდუმლო არ არის, რომ ის საზოგადოებაში მიმდინარე პროცესების ობიექტური აღქმისა და დახასიათების ფრიად მგრძნობიარე ინსტრუმენტია. უფრო მეტიც, საზოგადოებრივი პროგრესი მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული სტატისტიკური ინფორმაციის გამოყენების ხარისხსა და ინტენსიურობაზე. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ სტატისტიკის დღის დაწესების სახით სწორი გადაწყვეტილება მიიღეს. ეს დღე – 2003 წლიდან – ყოველწლიურად 25 ივლისს აღინიშნება. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ეს არ არის ვიწრო მნიშვნელობით გაგებული პროფესიული დღესასწაული, მისი მიზანია არა მხოლოდ ოფიციალური სტატისტიკის, არამედ ზოგადად სტატისტიკის პოპულარიზაცია და საზოგადოების სხვადასხვა წრეებისთვის მისი მნიშვნელობის კიდევ ერთხელ შეხსენება.

საისტორიო წყაროების მიხედვით, სტატისტიკური ცნობების მოპოვება საქართველოში თითქმის ათას ხუთასი წლის წინ დაიწყო – ცნობილია VII საუკუნის პირველ ნახევარში მეფე სტეფანოზის დროს ჩატარე-

ბული მოსახლეობის აღწერა. მონღოლთა ბატონობის დროს 1254-1258 წლებში ბათო ყაენის ბრძანებით აღიწერა საქართველოს მოსახლეობა და მისი ქონება. 1689 წლიდან, ერეკლე პირველის მეფობის ხანაში, საქართველოს სადროშოების სარდლები შვიდ წელიწადში ერთხელ ატარებდნენ თავიანთ სადროშოებში ხალხის აღწერას. ჩვენს დრომდე მოაღწია XVII-XVIII საუკუნეების დავთრებმა, რომლებშიც ინახება აღწერის შედეგად მოპოვებული ცნობები.

თანამედროვე საქართველოში სახელმწიფო სტატისტიკის ისტორია პირველი ქართული დემოკრატიული სახელმწიფოს წარმოშობას უკავშირდება. 1919 წლის 25 ივლისს მიიღეს საქართველოს დამფუძნებელი კრებისა და საქართველოს მთავრობის კანონი „ცენტრალური სასტატისტიკო კომიტეტის დაარსების შესახებ“. სწორედ ამ თარიღთან არის დაკავშირებული ახლანდელი სტატისტიკის დღის დაწესებაც. სამწუხაროდ, იმდროინდელ საქართველოში არსებულმა რთულმა შიდა და საგარეოპოლიტიკურმა ვითარებამ შეაფერხა ოფიციალური სტატისტიკის განვითარება და ჩვენ შედარებით მცირე ინფორმაცია მოგვეპოვება სასტატისტიკო კომიტეტის საქმიანობის შესახებ. 1921 წლის აპრილში დაარსდა ცენტრალური სტატისტიკური სამმართველო, ხოლო იმავე წლის ივლისში გამოქვეყნდა სახელმწიფო სტატისტიკის ორგანოების პირველი დებულება. იმ პე-

რიოდდანვე სტატისტიკოსთა კადრების მოსამზადებლად ეწყობა მოკლევადიანი სტატისტიკური კურსები, გამოიცა პოპულარული სტატისტიკური კრებულები, წიგნები, იმავე წლის სექტემბერში კი გამოვიდა ჟურნალ „საქართველოს სტატისტიკური მოამბის“ პირველი ნომერი.

საქართველოს სტატისტიკური ორგანო თანდათანობით, ორგანიზაციულად და თეორიულად მასშტაბურად იზრდებოდა და ძლიერდებოდა. სტატისტიკური სამსახურის ისტორია ჩვენი ქვეყნის ისტორიაა. ამ უწყებაში იკრიბებოდა და ინახებოდა ქვეყნის განვითარების მაჩვენებლები და, ამავე დროს, მასზე – მის ორგანიზაციულ-მეთოდოლოგიურ სტრუქტურაზე და ფუნქციებზე – უშუალო გავლენას ახდენდნენ ის მოვლენები და ცვლილებები, რომლებიც საზოგადოებაში ხდებოდა. განვლილ ათწლეულებში ეროვნულმა სტატისტიკურმა სამსახურმა მრავალი სახელი გამოიცვალა: სტატისტიკის სახელმწიფო კომიტეტი, ცენტრალური სტატისტიკური სამმართველო, სოციალურ-ეკონომიკური ინფორმაციის კომიტეტი, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი... აღმასრულებელი ხელისუფლების ბოლოდროინდელი რეფორმის შედეგად სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი ეკონომიკის სამინისტროს სტრუქტურაში შევიდა. ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ეს ნაბიჯი არ შეზღუდავს სტატისტიკის დამოუკიდებლობას და მიუკერძოე-

ბლობას – ოფიციალური სტატისტიკის ფუნქციონირების ერთ-ერთ ფუძემდებლურ პრინციპს. მით უმეტეს, რომ ქვეყნის ახალმა მთავრობამ თავის ერთ-ერთ პირველ საპროგრამო განცხადებაში ხაზგასმით აღნიშნა სტატისტიკის დამოუკიდებელი და ეფექტური ფუნქციონირების აუცილებლობა.

ქვეყნის სახელმწიფო სტატისტიკის ორგანოები 1990-იანი წლების დასაწყისიდან – საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის პირველივე დღეებიდანვე მიზანმიმართულ საქმიანობას ეწეოდნენ ქვეყანაში საბაზრო ურთიერთობების ადეკვატური სტატისტიკური სისტემის შესაქმნელად. სახელმწიფო სტატისტიკის რეფორმირების ერთ-ერთი ძირითადი წინაპირობა საკანონმდებლობის შექმნა იყო. ამ თვალსაზრისით უდავოდ დადებითი როლი შეასრულა „სტატისტიკის შესახებ“ და „მეწარმეთა შესახებ“ კანონების მიღებამ, რომლებშიც განმარტებულია როგორც სტატისტიკური ორგანოების, ისე პირველადი სტატისტიკური ინფორმაციის მომწოდებელთა უფლება-მოვალეობები. სტატისტიკური საქმიანობის სამართლებრივი უზრუნველყოფის განმტკიცების პროცესი ფაქტობრივად უწყვეტად მიმდინარეობს – ბოლო წლებში მიიღეს კანონი „მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შესახებ“, შეტანილი იქნა ცვლილებები და დამატებები მანამდე მოქმედ კანონებში, მომზადდა და ქვეყნის პარლამენტს განსახილველად გადაეცა კანონი

„საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო აღწერის შესახებ“, რომელიც საფუძვლად დაედება 2004 წლის ნოემბრისათვის დაგეგმილ სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარებას.

მყარი საკანონმდებლო ბაზის შექმნამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ოფიციალური სტატისტიკის ძირითადი პრინციპების – სტატისტიკური ინფორმაციის ობიექტურობის, უტყუარობის, დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის, ხელმისაწვდომობის, საჯაროობისა და პირველადი ინფორმაციის კონფიდენციალობის პრინციპების თანამიმდევრულ რეალიზებას. თუმცა, სტატისტიკური საქმიანობის პრაქტიკაში მათ საყოველთაო აღიარებამდე და სრულად დამკვიდრებამდე კვლავაც ბევრია გასაკეთებელი.

ქვეყნის ეკონომიკაში არასახელმწიფო სექტორის ჩამოყალიბებისა და მისი მასშტაბების განვითარების კვალობაზე შემუშავებული და აპრობირებული იქნა სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვების, დამუშავებისა და გავრცელების ახალი მეთოდები. ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების სხვადასხვა ასპექტების სტატისტიკური ასახვის სრულყოფისთვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ადეკვატური სტატისტიკური ინსტრუმენტარის შექმნასა და დანერგვას. სტატისტიკის დეპარტამენტმა მნიშვნელოვანი სამუშაოები ჩაატარა ქვეყანაში მოქმედი საკლასიფიკაციო სისტემის რე-

ფორმის, საერთაშორისო კლასიფიკაციებთან და სტანდარტებთან ჰარმონიზებული ეროვნული კლასიფიკაციების შემუშავებისა და დანერგვის მიზნით.

ბოლო 10 წელიწადში სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტმა საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებით შეძლო თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირების სტატისტიკური დახასიათებისთვის აუცილებელი მეთოდოლოგიის დანერგვა. ამ მხრივ პირველ რიგში უნდა მოვიხსენიოთ სტატისტიკური კვლევების ისეთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულებები, როგორებიცაა: ეროვნული ანგარიშების სისტემა, რომელიც გაეროს ეროვნულ ანგარიშთა სისტემის 1993 წლის ვერსიაზე დაფუძნებული, საგადასახდელო ბალანსის შედგენა, სამეწარმეო საქმიანობის სტატისტიკა, სამომხმარებლო ფასებზე დაკვირვება და სხვ. აღსანიშნავია, აგრეთვე, ის სამუშაოები, რომელთა მიზანს სოციალური სტატისტიკის გაუმჯობესება წარმოადგენს. ბოლო დროს ამ მხრივ განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს მოსახლეობის სიღარიბის მონიტორინგი, რომელსაც სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი უკვე მესამე წელია ახორციელებს საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და მსოფლიო ბანკის მონაწილეობით ჩვენი ქვეყნისათვის შემუშავებული სიღარიბის დაძლევისა და ეკონომიკური ზრდის პროგრამის ფარგლებში. მიღებული ინფორმაცია იძლევა ამ უმწვავესი სოციალურ-ეკონომიკური პრობ-

ლების კომპლექსური დახასიათების შესაძლებლობას რეგონულ, ასაკობრივ, სქესობრივ, ცენზობრივ და სხვა ჭრილებში.

სიღარიბის მონიტორინგი უშუალო კავშირშია ოჯახების, შინამეურნეობების ყოველკვარტალური კვლევის სისტემასთან. შინამეურნეობების გამოკვლევა ერთ-ერთი ძირითადი ინფორმაციული წყაროა ეროვნულ ანგარიშთა სისტემისათვისაც – იგი აღურიცხავი ეკონომიკის მოცულობის არაპირდაპირი შეფასების საკმაოდ ზუსტი საშუალებაა.

დეპარტამენტი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს ინფორმაციის ხარისხის გაუმჯობესებას. შემუშავებულია მაჩვენებლებისა და არაპირდაპირი შეფასებების ხერხების საკმაოდ მწყობრივი სისტემა, რომელთა მიხედვითაც ხერხდება ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესების რეალური სურათის წარმოჩენა. ამას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბების შეფასებისა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლისთვის.

ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მმართველობის სწორი განსაზღვრისთვის, უმნიშვნელოვანესი მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს ამა თუ იმ სფეროს შესახებ ამომწურავი ინფორმაციის მოპოვების ისეთ საშუალებას, როგორიც ეკონომიკური თუ სოციალურ-დემოგრაფიული აღწერებია.

უკანასკნელ წლებში სტატისტიკის დეპარტამენტის მიერ გაწეულ საქმიანობაში თავისი მნიშვნელობით გამოირჩეოდა საქართველოს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა, რომელიც 2002 წლის იანვარში ჩატარდა. ეს იყო პირველი აღწერა, რომელიც საქართველომ, როგორც დამოუკიდებელმა სახელმწიფომ, ჩაატარა. აღწერის ჩასატარებლად მზადებისას გადალახული იყო არსებითი მეთოდოლოგიურ-პროგრამული ხასიათის სიძნელეები.

2003 წლის გაზაფხულიდან დაიწყო აღწერის საბოლოო მონაცემების გამოქვეყნება. ამჟამად აღწერის შედეგები გამოიცა ერთი კრებსითი პუბლიკაციისა და ოთხი სპეციალური ტომის სახით. აღწერის მონაცემები განთავსებულია სტატისტიკის დეპარტამენტის ინტერნეტ-გვერდზეც.

ქვეყანაში ეკონომიკური სტრატეგიისა და პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელებისთვის მეტად მნიშვნელოვანია, ასევე, მოსახლეობის აღწერებსშორის პერიოდში საიმედო დემოგრაფიული აღრიცხვის უზრუნველყოფა. ამ მხრივ აღსანიშნავია მოსახლეობის ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობის აღრიცხვის ახალ სისტემაზე გადასვლა, რასაც სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი იუსტიციის სამინისტროსა და შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან ერთად ახორციელებს.

ამჟამად, დასკვნით ეტაპზეა მზადება სრული სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარებისთვის, რომელიც 2004 წლის ნოემბრისთვის არის დანიშნული. აღწერის ჩატარებისათვის აუცილებელი საკანონმდებლო ბაზის შექმნასთან ერთად მომზადდა აღწერის მეთოდოლოგია და პროგრამა, შესაბამისი კითხვარები და სხვა აუცილებელი ინსტრუმენტარი, ჩატარდა სემინარები სახელმწიფო სტატისტიკის რეგიონული და ადგილობრივი ორგანოების მუშაკებისთვის. სასოფლო-სამეურნეო აღწერისთვის მზადებაში მნიშვნელოვანი დახმარება – როგორც მატერიალური, ისე მეთოდოლოგიური – გაეწია გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ.

იმ სირთულეებს შორის, რომლებიც უკანასკნელი რამდენიმე წლის განმავლობაში აფერხებდა ოფიციალური სტატისტიკის განვითარებას, პირველ რიგში აღსანიშნავია რესურსებით არასაკმარისი უზრუნველყოფა. 2001-2003 წლებში სტატისტიკურ სამუშაოთა სახელმწიფო პროგრამის შესასრულებლად მთლიანობაში სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გათვალისწინებული თანხის სამ მეოთხედზე ნაკლები (71 პროცენტი) გამოიყო. განსაკუთრებით რთული მდგომარეობა შეიქმნა 2003 წელს, როდესაც სტატისტიკის დეპარტამენტმა სტატსამუშაოებისთვის გათვალისწინებული თანხის მხოლოდ 41 პროცენტი მიიღო. უნდა შევნიშნოთ, რომ თავის დროზე

სწორედ არასაკმარისი დაფინანსების გამო სამი წლით გადაიღო მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის ჩატარება. სასიხარულოა აღინიშნოს, რომ 2004 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შედგენისას სტატისტიკის მოთხოვნილებები შეძლებისდაგვარად სრულად იქნა გათვალისწინებული და სტატსამუშაოთა პროგრამა ჯერჯერობით შეუფერხებლად ფინანსდება.

არასაკმარის დაფინანსებასთან ერთად, ჩვენ საქმიანობას მნიშვნელოვნად აფერხებდა სისტემაში არსებული მეტად დაბალი შრომის ანაზღაურება. ხელფასების დაბალი დონე ხელს გვიშლიდა კვალიფიციური კადრების მოზიდვასა და მათი დამაგრების საქმეში. დიდი იყო კადრების დენადობა, ჩვენი ახალგაზრდა თანამშრომლების ნაწილი საკუთარი კვალიფიკაციის ამაღლების კვალობაზე არჩევდა უფრო მაღალანაზღაურებიანი სამუშაო მოედებნა. რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, ამჟამად ქვეყნის აღმასრულებელ ხელისუფლებაში მიმდინარე რეფორმა ამ საკითხის მოგვარებასაც ითვალისწინებს, რაც საშუალებას მისცემს სტატისტიკას უმნიშვნელოვანეს საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ ფუნქციასთან ერთად ორგანულად შეითავსოს ეკონომიკურად მიმზიდველი სახელმწიფო სამსახურის სტატუსიც.

საქართველოში ბოლო პერიოდში მიმდინარე პოზიტიური ცვლილებების შექმნე სტატისტიკური საქმიანობის გარდაქმნას საფუძვლად უნდა დაედოს

ქვეყნის პრეზიდენტისა და მთავრობის მიერ დეკლარირებული ეროვნული გადარჩენის პროგრამა, რომელიც 2004–2009 წლებში ეკონომიკურ ზრდას, გრძელვადიან სტაბილურობასა და ევროკავშირში ინტეგრირებას ითვალისწინებს. გასატარებელი რეფორმების ძირითადი მიმართულებები სტატისტიკის დეპარტამენტის დამოუკიდებელი და ეფექტური მუშაობის უზრუნველყოფასაც ითვალისწინებს. ჩვენს წინაშე დასმული ამოცანებიდან გამომდინარე, დღის წესრიგში ღვება მაჩვენებელთა ისეთი სისტემის ჩამოყალიბება და სტატისტიკური აღრიცხვის პრაქტიკაში დანერგვა, რომელიც სრულად დააკმაყოფილებს ევროკავშირის სტანდარტებს. ამ პირობის დაცვა ევროპულ სტრუქტურებში ჩვენი ქვეყნის გაწევრიანების ერთ-ერთი აუცილებელი მოთხოვნაა.

ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საქართველოსა და ევროპის კავშირს შორის „პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების“ დებულებების ჯეროვან რეალიზებას – მისი ერთ-ერთი მუხლი სწორედ სტატისტიკის სფეროში მჭიდრო თანამშრომლობას ითვალისწინებს, რაც მიზნად ისახავს საქართველოში ეფექტური სტატისტიკური სისტემის განვითარებას, მის ადაპტირებას საერთაშორისო სისტემებთან, მეთოდებთან და კლასიფიკაციებთან, სტატისტიკური ინფორმაციის გაცვლას და სხვ.

იმედს გამოვთქვამთ, რომ ქვეყნის ხელისუფლების მხარდაჭერით საქართველოს სახელმწიფო სტატისტიკა და მისი წარმმართველი ორგანო – სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი შეძლებს მის წინაშე მდგარი სირთულეების დაძლევას და ქვეყანაში რეფორმების განხორციელებაში სათანადო წვლილის შეტანას.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2004 წლის 23 ივლისი

სასოფლო-სამეურნეო აღწერა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საქმეა

აგრარულ სექტორს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს საქართველოს ეკონომიკაში. დღეისათვის სოფლის მეურნეობის წილი ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში 20 პროცენტამდე აღწევს. ამ სექტორზე მოდის ქვეყანაში დასაქმებულთა ნახევარზე მეტი.

სოფლის მეურნეობაში გატარებული ეკონომიკური რეფორმების შედეგად სასოფლო-სამეურნეო წარმოებამ ძირითადად ოჯახურ მეურნეობებში გადაინაცვლა. ქვეყნის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების 90 პროცენტზე მეტი საკომლო-გლეხურ მეურნეობებშია თავმოყრილი, რომელთა რაოდენობა 600 ათასს აღემატება. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილი იწარმოება სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებში, რომელთაგან უმრავლესობა მცირე საწარმოა. ბოლო პერიოდში ქვეყანაში შემცირდა მოქმედი სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების რაოდენობა. მასობრივ ხასიათს იძენს შემთხვევები, როცა ცალკეული ფიზიკური პირებისა და საოჯახო მეურნეობების მიერ იჯარით არის აღებული ასობით ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან რომელიმე ორგანიზაციულ სამართლებრივი ფორმის ერთეულებს.

გადაუდებელი ამოცანაა დეტალური ინფორმაციის მოპოვება სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებსა და საკომლო გლეხურ მეურნეობებში არსებული მიწისა და სხვა ძირითადი მახასიათებლების მიხედვით, რაც ხელს შეუწყობს აგრარულ სექტორში ეკონომიკური რეფორმების გატარებისა და ფერმერული მეურნეობის მხარდაჭერის პოლიტიკის შემუშავებას.

საქართველოში სოფლის მეურნეობის სტატისტიკის ძირითად მაჩვენებელთა შეფასების ბაზა არის საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის, სოფლის მეურნეობის სტატისტიკის სამმართველოს ოჯახურ მეურნეობებზე დაკვირვების სისტემის მონაცემები, რაც ოჯახური მეურნეობების მხოლოდ 0,3 პროცენტს შეადგენს. ცალკე ხდება სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების გამოკვლევა. აღნიშნული სისტემა ვერ აკმაყოფილებს არსებულ მოთხოვნებს ინფორმაციის სახეობებისა და ხარისხის მიხედვით. დაზუსტებას მოითხოვს სოფლის მეურნეობის სტრუქტურის შესახებ საორიენტირო მონაცემები, რომელიც საფუძველი გახდებოდა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარების სტრატეგიის შემუშავებისა და სასოფლო-სამეურნეო კვლევების შედეგების კორექტირებისათვის; ჩამოყალიბებას მოითხოვს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სუბიექტთა სარწმუნო და თანადროული რეგისტრი, რო-

მელიც რეალურ ბაზას შეადგენს რეგულარული სასოფლო-სამეურნეო კვლევების ორგანიზებისათვის.

აღწერა სტატისტიკაში, ეს არის მასობრივი სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენების სპეციალურად ორგანიზებული სტატისტიკური გამოკვლევა, რომელიც ტარდება დროის განსაზღვრული მომენტის ან პერიოდისათვის.

აღწერის აუცილებლობა ქვეყნის განვითარების საჭიროებითაა განპირობებული. აღწერის მასალა ავსებს, ხშირ შემთხვევაში კი ამოწმებს პერიოდული ანგარიშგების მონაცემებს, ვინაიდან ამა თუ იმ მოვლენის რიცხოვნობისა და შედგენილობის ზუსტი დახასიათების გარეშე შეუძლებელია ეკონომიკის შესაბამისი სექტორის განვითარების ძირითად მიმართულებათა და ტენდენციების განსაზღვრა.

სასოფლო-სამეურნეო აღწერის აუცილებლობა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საქართველოში. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გასაღების ტრადიციული ბაზრების მოშლამ, შიდა ბაზრის დაუცველობამ, აგრარულ სექტორში მიმდინარე რეფორმებმა მყარი ნიადაგი შექმნა რადიკალური სტრუქტურული ცვლილებების განხორციელებისათვის. მიწის საკუთრებაში მიღების შემდეგ მიწათმოსარგებლებმა ხშირ შემთხვევაში გაჩენეს მრავალწლიანი ნარგავები, გადახნეს საძოვრები, სათიბები და ერთწლიანი კულტურების წარმოებას მიჰყ-

ვეს ხელი. შესასწავლია, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის და სხვა სახის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ძირითადი საშუალებების რაოდენობა, შრომითი რესურსები, სოფლის ინფრასტრუქტურა, ოჯახური მეურნეობების ფაქტობრივი რაოდენობა მათი აგრარული პროფილის მიხედვით, პირუტყვისა და მრავალწლიანი ნარგავების ასაკობრივი და ჯიშობრივი სტრუქტურა, რაც 1984 წლის ბოლო სასოფლო-სამეურნეო აღწერის შემდეგ ქვეყანაში არ ჩატარებულა.

2004 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ძირითადი ამოცანაა სოფლის მეურნეობის მაჩვენებლების მიხედვით საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი სრული, ობიექტური და უტყუარი ინფორმაციის მიღება; შერჩევითი გამოკვლევის ჩასატარებლად სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელთა ერთიანი, მუდმივად განახლებადი რეგისტრის შექმნა; სასოფლო-სამეურნეო სექტორის განვითარების ტენდენციების გამოსაკვლევად სტრუქტურული და სოციალური ცვლილებების შესწავლა; ადგილობრივი ტერიტორიული ერთეულებისა და მეურნეობათა სტრუქტურული მახასიათებლების მიხედვით ინფორმაციის შეგროვება. ქვეყნის სტატისტიკური ინფორმაციული სისტემის განვითარება, სოფლის მეურნეობის ეკონომიკის ორგანიზაციული მართვის საინფორმაციო ბაზის შექმნა, სოფლის მეურნეობის სტატისტიკაზე საერთაშორისო ორ-

განიზაციებისა და ადგილობრივი მომხმარებლების მოთხოვნების დაკმაყოფილება.

აღწერის შედეგად მოპოვებული ინფორმაცია დახმარებას გაუწევს სახელმწიფო ორგანოებს რეგიონული და სასოფლო ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმების შედგენაში; ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებს მათ ტერიტორიაზე არსებული მეურნეობების განვითარების გრძელვადიანი გეგმების შედგენასა და ბიზნესის პერსპექტივების განსაზღვრაში, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე სხვა ქვეყნებთან მიმართებაში; ბიზნესის სუბიექტებს ბიზნესის გაფართოებაში და ქვეყანაში შერჩეული სოფლის რეგიონების განვითარების პერსპექტივების გათვალისწინებაში; საერთაშორისო ორგანიზაციებს სოფლის მეურნეობის მხარდაჭერის საერთაშორისო პროგრამების შემუშავებასა და რეალიზაციაში, აგრეთვე რეალიზებული პროგრამების ეფექტიანობის შეფასებაში; სამეცნიერო წრეების წარმომადგენლებს სოფლის მეურნეობის შესახებ მეცნიერული კვლევებისა და განვითარების პროგრამების შესრულებაში.

საქართველო შეუერთდა გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO)-ს მიერ რეკომენდებულ 1996-2005 წლების მსოფლიო სასოფლო-სამეურნეო აღწერის პროგრამას. FAO-ს პროგრამის მოთხოვნათა შესაბამისად, სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარების საორგანიზაციო სამუშაო ჯგუფის მიერ შე-

მუშავდა კითხვარი, რომლის შედგენაში მონაწილეობას იღებდნენ საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის, საქართველოს მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტის და სხვა უწყებების ექსპერტები.

ევროკავშირის რეზოლუციაზე დაყრდნობით, აგრეთვე საერთაშორისო ორგანიზაციების (კერძოდ FAO-ს) ექსპერტთა კონსულტაციების შედეგად აღწერას ექვემდებარება ქვეყანაში არსებული ყველა სასოფლო მეურნეობა, მიუხედავად მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა.

აღწერის წარმატებულად ჩატარების გარანტიას იძლევა დეტალურად შემუშავებული კალენდარულ სამუშაოთა სამწლიანი გეგმა, რომელიც შეიცავს აღწერის უმნიშვნელოვანეს სამუშაოთა გაწერას სამუშაოთა თანმიმდევრობისა და აუცილებელი რესურსების მიხედვით.

აღწერის ჩატარება გათვალისწინებულია ერთდროულად ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე. აღწერის ორგანიზებულად ჩატარების საფუძველია აღმწერი პერსონალის დაკომპლექტება კვალიფიციური კადრებით.

სასოფლო-სამეურნეო აღწერა ტარდება 2004 წლის 25 სექტემბრიდან 4 ოქტომბრის ჩათვლით. მოიცავს

საქართველოს 60 რაიონს და სოფლის დაახლოებით 920 საკრებულოს.

სასოფლო-სამეურნეო აღწერის კითხვარი შეიცავს მაჩვენებლებს სასოფლო მეურნეობის ფაქტობრივი მდებარეობის, მეურნის სტატუსის, საკუთრების ფორმის, მეურნის ვინაობისა და სქესობრივ-ასაკობრივი შემადგენლობის, დამუშავებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო ნაკვეთების რაოდენობის, მეურნეობის მიწის ფართობისა და სტრუქტურის, მრავალწლიანი ნარგავების ძირთა რაოდენობის, პირუტყვისა და ფრინველის სულადობის, მეურნეობაში გამოყენებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის, შინამეურნეობის სასურსათო უსაფრთხოების შესახებ. აღწერის პროგრამით გათვალისწინებულია დეტალური ინფორმაციის მოპოვება ვაზის ჯიშობრივი სტრუქტურის შესახებ, რაც ფასდაუდებელ ინფორმაციას წარმოადგენს საქართველოს ეკონომიკისათვის უმნიშვნელოვანესი სტრატეგიული პროდუქციის წარმოების მოცულობისა და საექსპორტო პოტენციალის განსაზღვრისათვის.

„სტატისტიკის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, აღწერის პროცესში მოპოვებული ინფორმაცია კონფიდენციალურია. მიღებული მონაცემები გამოიყენება მხოლოდ აგრეგირებული სახით სტატისტიკის მიზნებისათვის, რაც პერსონალური მონაცემების დაცვისა და ხელშეუხებლობის გარანტიას იძლევა.

2004 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის ჩატარება საშუალებას მოგვცემს შეიქმნას საიმედო ინფორმაციული ბაზა, რომელიც სრულად ასახავს გარდამავალი პერიოდის საქართველოს სოფლის მეურნეობაში განხორციელებული რადიკალური სტრუქტურული ცვლილებების მასშტაბებს და, რაც მთავარია, საფუძველს შექმნის ქვეყნის ეკონომიკის მაპროფილებელი სფეროს შემდგომი რეფორმირებისათვის.

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
2004 წლის 2 სექტემბერი

სარჩევი

რედაქტორისაგან.....	3
ვინ და როდის შევა შესაშვ ათასწლეულში?.....	5
სტატისტიკა – წლის პრიორიტეტული მიმართულება.....	11
„შოკური თერაპია“ თუ ევოლუციური ტრანსფორმაცია: დეფინიციები და რეალობა.....	20
დიდი მოვლენა ერის ისტორიაში.....	29
Статистика как зеркало развития общества.....	38
Статистика знает все.....	47
ქვეყანას დაცარიელება არ ემუქრება.	58
არა გვაქვს ფული და არვინ უწყის, საქართველოა რამდენი სული?... ..	63
ნუ გვეშინია ვალების.....	74
მეწარმეთა უმეტესობა შემოსავალს მაღავეს.....	82
კორუფცია სტატისტიკური აღრიცხვის მეშვეობით დაიძლევა... ..	88
საქართველოს ეკონომიკა გარდამავალ პერიოდში.....	97
მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა.	109
დადგინდება საქართველოს მოსახლეობის ტექტონიკური ძვრების მასშტაბები.....	120
საარსებო მინიმუმის არსი და ფუნქცია თანამედროვე პირობებში....	126
Статистики хотят договориться с инвесторами.....	143
შემუშავებულია ახალი მიმართულებები.....	147
სტატისტიკის ისტორია ქვეყნის ისტორიაც არის.....	156
ასე თუ გაგრძელდა, გადაშენება არ აგვეცდება.....	165
როგორი ეკონომიკა ხვდება კახა ბენდუქიძეს.....	174
სახელმწიფო სტატისტიკა საქართველოში: წარსული, აწმყო, მომავალი.....	197
სასოფლო-სამეურნეო აღწერა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საქმეა.....	209